RUDOLF STEINER

CONSIDERAȚII ESOTERICE ASUPRA LEGĂTURILOR KARMICE

VIAȚA SPIRITUALĂ A PREZENTULUI ÎN RELAȚIE CU MIȘCAREA ANTROPOSOFICĂ

VOLUMUL IV

GA 238

Considerații esoterice asupra legăturilor karmice

VOLUMUL I	Douăsprezece conferințe, prezentate la Dornach în 16, 17, 23 și 24 februarie, 1, 2, 8, 9, 15, 16, 22 și 23 martie 1924 (GA 235)
VOLUMUL II	Șaptesprezece conferințe, prezentate la Dornach în 6, 12, 23, 26 și 27 aprilie, 4, 9, 10, 11, 16, 18, 29 și 30 mai, 4, 22, 27 și 29 iunie 1924 (GA 236)
VOLUMUL III	Legăturile karmice din cadrul Mișcării antroposofice. Unsprezece conferințe, prezentate la Dornach în 1, 4, 6, 8, 11, 13 și 28 iulie, 1, 3, 4 și 8 august 1924 (GA 237)
VOLUMUL IV	Viața spirituală a prezentului în relație cu Mișcarea antroposofică. Zece conferințe, prezentate la Dornach în 5, 7, 10, 12, 14, 16, 18, 19, 21 și 23 septembrie, precum și „ultima cuvântare”, din 28 septembrie 1924 (GA 238)
VOLUMUL V	Șaisprezece conferințe, prezentate la Praga între 29 și 31 martie și în 5 aprilie, la Paris, între 23 și 25 mai, și la Breslau, între 7 și 15 iunie 1924 (GA 239)
VOLUMUL VI	Cincisprezece conferințe: la Berna în 25 ianuarie și 16 aprilie, la Zürich în 28 ianuarie, la Stuttgart în 6 februarie, 9 aprilie și 1 iunie, la Arnheim între 18 și

20 iulie, la Torquay în 12, 14 și 21 august, și la Londra, în 24 și 27 august 1924 (GA 240)

În legătură cu tema „Reîncarnare și karmă" indicăm și următoarele volume din Operele Complete ale lui Rudolf Steiner:

Reîncarnare și karmă**, reprezentări necesare din punctul de vedere al științelor moderne ale naturii* – ***Cum acționează karma, 1903 (în volumul «Lucifer-Gnosis», GA 34, și ca lucrare separată)

Principiul economiei spirituale cu privire unele probleme ale reîncarnării – *Un aspect al conducerii spirituale a omenirii*, 1909 (GA 109/111)

Manifestările karmei, 1910 (GA 120)

***Istorie ocultă**. Considerații esoterice asupra unor raporturi karmice ale unor personalități și evenimente din istoria lumii*, 1911 (GA 126)

Reîncarnare și karmă și importanța lor pentru cultura și civilizația actuală, 1912 (GA 135)

CUPRINS

CUPRINS PE LARG 6
PRIMA CONFERINȚĂ 11
CONFERINȚA A DOUA 28
CONFERINȚA A TREIA 43
CONFERINȚA A PATRA 62
CONFERINȚA A CINCEA 82
CONFERINȚA A ȘASEA 96
CONFERINȚA A ȘAPTEA 115
CONFERINȚA A OPTA 131
CONFERINȚA A NOUA 146
CONFERINȚA A ZECEA 164
CUVÂNTARE 181
MEDITAȚIA „RĂSĂRIND DIN PUTERILE SOARELUI” 191
NOTE 194

CUPRINS PE LARG [Notă]

PRIMA CONFERINȚĂ — *Dornach, 5 septembrie 1924*

Arhetipul spiritual al Mişcării antroposofice. Stări de conştienţă actuale şi preistorice ale omului. Viaţa de vis. Simbolizări haotice ale vieţii senzoriale exterioare şi revelaţii ale lumii spirituale.

CONFERINȚA A DOUA — *Dornach, 7 septembrie 1924*

Firul continuu al destinului, karma, are prea puţin de-a face cu profesia exterioară şi cu vocaţia interioară a omului, ci mai mult cu forţele sufleteşti interioare şi cu piedicile sufleteşti, precum şi cu legăturile morale. Pentru a cerceta firul destinului este necesar să ne îndreptăm atenţia asupra unor fapte intime deosebite, asupra fiinţei integrale a omului. Carl Ludwig Schleich şi August Strindberg.

CONFERINȚA A TREIA — *Dornach, 10 septembrie 1924*

La baza desfăşurării evenimentelor istorice se află evenimente spirituale; acestea trebuie să fie luate în considerare drept motive interioare ale istoriei lumii şi ale vieţii. Rezultatele epocilor de civilizaţie anterioare sunt transportate de personalităţi în epoci ulterioare şi, prin aceasta, ele sunt transformate. În noua lor formă, ele nu sunt recunoscute prin observarea aspectelor exterioare; ele trebuie să fie privite drept curent interior. Harun al Rashid şi consilierul său. Arabismul în civilizaţia şi cultura europeană. Al optulea sinod ecumenic. Conciliul suprasensibil care pregăteşte curentul lui Mihael la începutul secolului al 19-lea. Masa Rotundă a regelui Arthur şi vechiul creştinism cosmic. Şcoala de la Chartres. Brunetto Latini. Baco de Verulam şi Amos Comenius.

CONFERINȚA A PATRA — *Dornach, 12 septembrie 1924*

Evoluția curentului mihaelic ce se pregătește acționând prin intermediului individualităților aristotelice și platoniciene creștine. Vechi tradiții misteriale în cadrul Școlii de la Chartres. Zeița Natura, inteligențe planetare și puteri spirituale ale stelelor fixe. La răscrucea dintre secolele 12 și 13, transmiterea misiunii de la Chartres aristotelicilor care se aflaseră până acum în lumea suprasensibilă, fiind în slujba lui Mihael, și care se încarnează acum. Scolastica. O dată cu apariția pe Pământ a materialismului în epoca sufletului conștienței, întemeierea în lumile suprasensibile a unei Școli a lui Mihael care se extinde.

CONFERINȚA A CINCEA — *Dornach, 14 septembrie 1924*

Atmosfera declinului platonismului viu din Școala de la Chartres, în timp ce în Școala suprasensibilă a lui Mihael iau naștere impulsuri de viitor. Aceste impulsuri acționează asupra Mișcării antroposofice din epoca prezentă. Figura lui Iulian Apostatul.

CONFERINȚA A ȘASEA — *Dornach, 16 septembrie 1924*

Individualitatea lui Iulian Apostatul – Herzeloyde – Tycho de Brahe. Idolii demonici ai lui Baco de Verulam. Cultul suprasensibil la răscrucea dintre secolele 18 și 19. Acțiuni inspiratoare în sensul curentului lui Mihael prin intermediul individualității lui Tycho de Brahé. Schelling și Jakob Frohschammer.

CONFERINȚA A ȘAPTEA — *Dornach, 18 septembrie 1924*

Stelele sunt colonii de ființe spirituale în spațiul cosmic. Pentru a înțelege karma, trebuie să intrăm, între

moarte şi o nouă naştere, în legătură cu entităţile stelelor. Domnia lui Mihael ne deschide din nou un acces la înţelegerea vieţii dintre moarte şi o nouă naştere. Personajul Strader. Întrecerea cântăreţilor la Wartburg. Heinrich von Ofterdingen.

CONFERINȚA A OPTA — *Dornach, 19 septembrie 1924*

Reîncarnarea personalităţilor istorice; un filosof roman sceptic, cardinalul Mazarin, contele Hertling. – Papa Gregorius VII, Ernst Haeckel. Eremitul, călugărița, Vladimir Soloviov.

CONFERINȚA A NOUA — *Dornach, 21 septembrie 1924*

Linii călăuzitoare pentru înţelegerea vieţii spirituale a prezentului. Piedicile karmice indicate prin exemplul individualităţii care trăia în Tommaso Campanella şi în sufletul lui Otto Weininger: lupta interioară a vizionarului de odinioară şi a concepţiei spirituale despre lume cu raţionalismul şi intelectualismul.

CONFERINȚA A ZECEA — *Dornach, 23 septembrie 1924*

Emanciparea elementului intelectual din profunzimile sufletului. Corpurile complet adaptate la intelectualism ale civilizaţiei actuale nu permit să pătrundă în om spiritualitatea trecută a sufletelor care se încarnează; această spiritualitate se refugiază în subconştient. Sarcina antroposofiei este de a transforma intelectualismul în spiritualitate, ea trebuie să ţină seama de raţionalismul epocii, pentru ca ideile să-şi găsească atât calea în sus, spre spirit, cât şi în jos, spre natură. Stavilă în calea pătrunderii elementului spiritual în suflete la sfârşitul secolului al 19-lea. Ca exemplu, suita încarnărilor: Platon – Hroswitha – Schröer.

CUVÂNTARE (Ultima Cuvântare)— *Dornach, 28 septembrie 1924*

Gânduri care pregătesc o Sărbătoare a lui Mihael a timpurilor viitoare pentru omenire. Reîncarnarea lui Ilie în Lazăr-Ioan, Rafael şi Novalis. Peregrinarea lui Rafael prin sferele Lunii, a lui Mercur, a lui Venus şi a Soarelui. Legătura sa cu Goethe în sfera lui Jupiter. Eliphas Lévi, Swedenborg. Biografia lui Rafael de Herman Grimm. Ecoul vieţii lui Rafael în idealismul magic al lui Novalis. Necesitatea ca în suflet să se manifeste forţa mihaelică şi ca ea să devină vie în fapte, pentru a se obţine biruinţa asupra elementului demonic, asupra Balaurului.

Meditaţia „Răsărind din puterile Soarelui” — („Sonnenmächten Entsprossene”) – Reproducere după textul scris de mână de Rudolf Steiner

Completări la conţinutul cuvântării din 28 septembrie 1924 (Ultima Cuvântare)

NOTE

PRIMA CONFERINȚĂ

Dornach, 5 septembrie 1924

Astăzi s-au adunat numeroşi prieteni care se află aici pentru prima dată de la Congresul de Crăciun [Nota 1] şi de aceea îmi revine obligaţia de a mă referi, fie şi numai prin câteva cuvinte introductive, la acest Congres de Crăciun. Prin acest Congres de Crăciun, Societatea Antroposofică trebuia să primească un impuls nou, şi anume acel impuls care să o însufleţească, dacă, într-adevăr, prin ea trebuie să curgă în mod demn acea viaţă care poate fi integrată în viaţa civilizaţiei şi culturii umane o dată cu antroposofia. Începând de la acest Congres de Crăciun, în Societatea Antroposofică a intrat într-adevăr un impuls esoteric. Până atunci, această Societate Antroposofică era, ca să spunem aşa, un fel de cadru administrativ pentru antroposofie. Încă de la începuturile sale, antroposofia a fost acel curent prin care se revarsă viaţa spirituală accesibilă omenirii în prezent şi începând din ultima treime a secolului al 19-lea. Dar această Mişcare antroposofică trebuie concepută în aşa fel încât să înţelegem că ceea ce se desfăşoară pe Pământ venind de la ea nu este decât manifestarea exterioară a ceea ce se realizează în lumea spirituală pentru evoluţia omenirii. Şi cine vrea să se implice cu demnitate în Mişcarea noastră antroposofică, acela trebuie să ştie că pe tărâmul Societăţii Antroposofice înseşi, ceea ce are valoare sunt impulsurile spirituale.

Căci ce importanţă are, dragii mei prieteni, că omul crede la modul general, teoretic, în existenţa unei lumi spirituale? A crede în mod teoretic în lumea spirituală înseamnă a primi în gânduri lumea spirituală. Dar înseşi gândurile omului actual, chiar dacă ne reprezentăm natura

lor cea mai specifică, în conformitate cu elementul cel mai spiritual din omul actual, ele sunt, așa cum s-au plăsmuit ele ca spirit interior al omului în decursul ultimelor patru-cinci secole, ele sunt adecvate pentru a primi în ele doar adevăruri de ordin material. Astfel încât omenirea actuală are o viaţă spirituală care se desfăşoară sub formă de gânduri, dar această activitate spirituală de gândire a omenirii civilizate nu se aplică decât unor conţinuturi material. Cunoaşterea teoretică a antroposofiei rămâne un conţinut material, până în momentul în care acestuia vine să i se adauge convingerea profundă, conştientă: spiritualul este o realitate concretă. Pretutindeni acolo unde se oferă simţurilor omului o materie care trăieşte, spiritul nu numai că impregnează şi pătrunde această materie, ci, în ultimă instanţă, tot ce este material dispare din faţa adevăratei priviri a omului, atunci când omul este în stare să atingă spiritul.

Dar atunci un asemenea mod de a privi trebuie să se extindă la tot ceea ce ne priveşte în primă instanţă pe noi înşine. Ceea ce ne priveşte pe noi înşine este apartenenţa noastră la Societatea Antroposofică. Noi trebuie să fim în stare să recunoaştem că acestei realităţi care se află în sânul lumii sensibile exterioare, acestei apartenenţe la Societatea Antroposofică, îi corespunde o realitate spirituală, o mişcarea spirituală care a luat naştere recent în lumea spirituală şi că ea îşi va continua evoluţia în viaţa de pe Pământ dacă oamenii îi pot rămâne fideli. Altfel, ea se va dezvolta departe de viaţa de pe Pământ. Dar dacă oamenii gă-sesc în inima lor forţa de a-i rămâne fideli, atunci ea va evolua în conti-nuare în legătură cu viaţa de pe Pământ.

Dar, dincolo de convingerea noastră teoretică despre prezenţa unui element spiritual în dosul mineralelor,

plantelor, animalelor şi omului însuşi, în inima fiecărui om trebuie să pătrundă convingerea profundă că şi în dosul Societăţii Antroposofice, care este din punct de vedere exterior de domeniul mayei, al iluziei, planează arhetipul spiritual al Mişcării antroposofice. Această convingere trebuie să devină realitate în activitatea şi munca Societăţii Antroposofice. Foarte adesea, dragii mei prieteni, am arătat, înainte de Congresul de Crăciun, că ar trebui să se facă distincţie între Mişcarea antroposofică, despre care trebuia să se spună întotdeauna acelaşi lucru ca şi astăzi, şi Societatea Antroposofică, apărută drept cadru administrativ pentru esoterismul antroposofic. Începând de la Congresul de Crăciun, lucrurile stau tocmai invers. Atunci, la Crăciun, mi s-a prezentat ocazia de a lua o decizie dificil de luat: dacă trebuie să devin eu însumi preşedintele Societăţii Antroposofice. Pe parcursul tuturor anilor trecuţi, de când exista Societatea Antroposofică, eu mă consideram învăţătorul cauzei antroposofice, fără a fi legat şi de administraţie, şi, în cele mai diverse lucruri pe care trebuia să le am în vedere, eu m-am comportat strict în acest sens. Societatea Antroposofică era condusă de alte persoane. Misiunea care îmi revenea mie era să dau cauzei antroposofice locul său în sânul Societăţii Antroposofice, în măsura în care oamenii individuali sau grupurile de oameni doreau acest lucru.

În cursul acestor conferinţe, sau şi în alte împrejurări, prietenii noştri au avut ocazia să înveţe să înţeleagă ce înseamnă a prelucra în mod activ pe planul pământesc ceea ce vrea să se reveleze astăzi în lumea spirituală. Şi ar trebui să fie recunoscute dificultăţile legate de această sarcină atunci când acestei legături cu lumea spirituală trebuie să i se adauge, ca să spunem aşa, munca de administrare exterioară. Iar în perioada Crăciunului în faţa

mea se prezenta într-adevăr eventualitatea: Ori acele puteri spirituale care ne-au dăruit antroposofia ar putea fi lezate de această unire dintre administraţia exterioară şi esoterism, ori ar interveni altceva. De aceea, decizia ce trebuia luată în acel moment era cea mai dificilă din câte se pot imagina. Căci se putea ivi foarte bine posibilitatea ca abundenţa vieţii spirituale care se revărsa spre noi să fie periculos compromisă prin această decizie.

Totuşi, decizia trebuia luată, căci condiţiile erau de-aşa natură încât de acum înainte, deoarece cauza antroposofică trebuia să rămână legată de Societatea Antroposofică, era necesar să se creeze situaţia inversă a ceea ce am caracterizat adineaori. Pentru viitorul Societăţii Antroposofice trebuia ca ea însăşi să fie acel centru de unde să se reverse în mod nemijlocit viaţa esoterică, să acţioneze ea însăşi esoteric şi să fie conştientă de această acţiune esoterică a ei.

Pentru aceasta trebuia să fie creat un comitet de conducere esoteric la Goetheanum. Pentru aceasta trebuia să fie recunoscut faptul că acestui comitet de conducere în ansamblul său îi revine o sarcină esoterică şi că pe viitor tot ceea ce străbate Societatea Antroposofică este nu numai o substanţă antroposofică pe care aceasta o preia în sine, ci că, în afară de ceea ce se va învăţa în viitor, antroposofia va fi şi înfăptuită, adică în toate măsurile exterioare care vor fi luate va acţiona antroposofia.

Pentru aceasta e nevoie să fie cunoscute forţele reale care trebuie să unească între ele personalităţile individuale adunate în Societate. Aceste forţe nu pot fi deloc nişte forţe subordonate unui program sau unor principii rezumate într-o serie de fraze abstracte. Ceea ce poate sta la baza Societăţii Antroposofice într-un sens esoteric şi să o susţină sunt relaţiile reale dintre oameni. Aşadar în viitor

totul trebuie să fie întemeiat pe relaţiile umane reale, în sensul larg al cuvântului, pe viaţa spirituală concretă, nu abstractă.

Trebuie să fim în stare să sesizăm această viaţă spirituală concretă ca atare şi să o vedem în cele mai mici detalii ale vieţii. Aş dori să menţionez aici unul dintre aceste detalii infime. Când a fost primit acest impuls, noi am decis să dăm fiecăruia dintre membrii noştri un nou carnet de membru. Între timp, Societatea Antroposofică se extinsese la douăsprezece mii de membri; era vorba, aşadar, de a întocmi douăsprezece mii de carnete de membru şi, în ciuda obiecţiilor care au fost aduse de multe persoane, a trebuit să iau decizia – aşa cum am spus, acesta este un detaliu infim – de a semna eu însumi fiecare carnet de membru. Ceea ce era, firește, o muncă de mai multe săptămâni. Dar oare ce înseamnă aceasta? Aici nu e vorba de o încăpăţânare, nici de o anumită regulă administrativă exterioară; ci aceasta înseamnă că ochii mei au trecut cu privirea peste numele celui care urma să primească acest carnet de membru. Aici e vorba de o relaţie umană, firește, în primă instanţă, cu un conţinut infim, dar e vorba de o relaţie umană.

Astfel, relaţiile umane, care sunt nişte realităţi, se deosebesc de simplele reglementări administrative, de ceea ce se află numai în programele şi paragrafele lor. Nimic din ceea ce curge în mod real prin antroposofie nu trebuie să figureze sub formă de principii şi paragrafe, ci totul trebuie să fie viaţă adevărată. Numai viaţa adevărată se poate pătrunde de esoterism.

Aşadar trebuie să se spună că, începând de la Congresul de Crăciun, cauza antroposofică şi Societatea Antroposofică nu mai sunt distincte, ele au devenit una. Şi

este vorba ca acest lucru să fie prezent în conştienţa fiecărui membru.

S-ar putea să vă pară, dragii mei prieteni, că acesta este un lucru de la sine înţeles. Reflectaţi la acest lucru şi veţi vedea că a-l pune în practică din toată inima, asta nu se face de la sine, ci este chiar un lucru dificil de realizat, în fiecare clipă a vieţii noastre.

Acum se pune problema, aş spune, de a ne preocupa mai întâi de următoarele: Oare, în aceste condiţii, viaţa spirituală va continua să cur-gă prin Societatea Antroposofică aşa cum curgea ea prin Mişcarea antroposofică?

Dar ne este permis să spunem un lucru, după ce de mai multe luni efectele Congresului de Crăciun se fac simţite printre noi când ne străduim să rămânem fideli faţă de ceea ce am intenţionat să facem punând piatra de temelie spirituală a Societăţii Antroposofice, acum ne-ar fi permis să spunem următoarele: Ceea ce s-a revărsat spre noi de ani de zile continuă să se reverse din abundenţă. Şi putem spune de asemenea că inimile s-au deschis şi mai mult pretutindeni acolo unde curge suflul mai esoteric ce străbate întreaga muncă antroposofică începând de la Congresul de Crăciun, acolo unde este prezent acest suflu mai esoteric.

Primiţi în inimile dvs., dragii mei prieteni, întreaga semnificaţie a acestui cuvânt, aşa cum îl rostesc eu după experienţele ultimelor luni! O asemenea înţelegere va contribui mult în viitor la constituirea solului just pentru această piatră de temelie spirituală pe care noi am pus-o în perioada Congresului de Crăciun pentru Societatea Antroposofică.

Şi, prin ceea ce vă spun aici, în această conferinţă introductivă, eu indic asupra a ceea ce urmează să vă spun

în zilele următoare; eu indic asupra faptului că Mişcarea antroposofică se întoarce de fapt acum, în aceste momente grave, la germenul său originar. Atunci când, desprinzându-se din sânul Societăţii Teosofice, a fost întemeiată, la începutul secolului, la Berlin, Societatea Antroposofică, s-a întâmplat ceva foarte ciudat. În timp ce era întemeiată Societatea Antroposofică, adică Secţia Germană a Societăţii Teosofice, eu ţineam la Berlin o serie de conferinţe cu tema „Antroposofia". Prin aceasta, activitatea mea primea, din capul locului, pecetea acelui impuls care trebuia să dea naş-tere mai târziu Mişcării antroposofice.

Dar trebuie să vă amintesc aici încă ceva. Prima conferinţă anunţată atunci în faţa unui cerc foarte restrâns avea titlul: „Exerciţii practice cu privire la karmă". Am simţit atunci ridicându-se împotriva acestui proiect o rezistenţă foarte puternică. Şi poate membrul cel mai în vârstă al Societăţii Antroposofice, care, spre marea noastră bucurie, astăzi se află iarăşi printre noi – Dl. *Günther Wagner* [Nota 2], pe care îl salut din toată inima în calitatea sa de decan de vârstă al Societăţii noastre Antroposofice –, îşi aminteşte cât de puternică a fost rezistenţa faţă de multe lucruri pe care trebuia să le integrez încă de la început Mişcării antroposofice. Conferinţele proiectate nu au avut loc. Nu a fost posibil să cultivăm acel esoterism, opunându-ne curenţilor care proveneau de altfel din Mişcarea teosofică, nu a fost posibil să vorbim în mod deschis şi liber despre ceea ce, sub formă teoretică, existase propriu-zis întotdeauna.

Începând de la Congresul de Crăciun, aici, în această sală [Nota 3] şi pretutindeni unde am avut posibilitatea să vorbesc, am vorbit în mod deschis despre acţiunea concretă a karmei umane în cadrul evenimentelor istorice

şi în viaţa oamenilor individuali. Astăzi un mare număr dintre antroposofii noştri ştiu deja care a fost succesiunea diferitelor încarnări ale personalităţilor importante şi, de asemenea, cum s-a format karma Societăţii Antroposofice înseşi, şi aceasta în legătură cu anumite personalităţi. Începând de la Congresul de Crăciun se vorbeşte despre aceste lucruri în mod absolut esoteric. Începând la Congresul de Crăciun, ciclurile noastre de conferinţe sunt accesibile în mod public oricui se interesează de ele. Am devenit, aşadar, o Societate Antroposofică mai esoterică şi, în acelaşi timp, absolut publică.

Într-un anumit sens, noi am revenit astfel la punctul de plecare. Ceea ce era atunci o intenţie trebuie să devină acum realitate. Cum mulţi dintre prietenii noştri sunt aici pentru prima dată după Congresul de Crăciun, voi trata în zilele următoarele problema karmei. Astăzi nu voi face decât un fel de introducere, vorbindu-vă despre lucruri care sunt indicate, deşi în mod schiţat, în «Comunicările» [Nota 4] din această săptămână.

Dobândirea acelor cunoştinţe – acest lucru reiese din literatura antroposofică existentă – care fac trimitere la lumea spirituală, la realităţile şi entităţile acestei lumi spirituale, cercetarea acestor realităţi este legată de dezvoltarea conştienţei umane. Vom vedea cum această lume spirituală, o dată explorată de o conştienţă umană extinsă, poate deveni inteligibilă pentru raţiunea umană sănătoasă şi lipsită de prejudecăţi. Trebuie să ţinem seama întotdeauna de acest fapt: cercetarea spirituală este legată de dezvoltarea unor noi stări de conştienţă; dar înţelegerea a ceea ce descoperă cercetătorul spiritual nu cere decât o raţiune umană sănătoasă, care vrea să se dezvolte cu adevărat într-un mod lipsit de prejudecăţi.

Desigur, îndată ce ne exprimăm astfel ne izbim de o rezistenţă dură pe care o opune viaţa de gândire din zilele noastre. După ce spusesem, într-o zi, la Berlin, exact acelaşi lucru pe care l-am spus acum, a apărut un articol binevoitor [Nota 5] despre conferinţa mea publică, prezentată în faţa unui auditoriu numeros. Acest articol spunea: Domnul Steiner a afirmat că raţiunea umană sănătoasă poate admite ceea ce se descoperă prin cercetarea în lumile superioare. Dar întreaga evoluţie a timpurilor moderne ne învaţă că raţiunea umană sănătoasă nu admite nimic care este de natură suprasensibilă şi că acea raţiune care admite ceva de natură suprasensibilă nu este sănătoasă. – Trebuie s-o spunem clar: Într-un anumit sens, aceasta este opinia generală a oamenilor cultivaţi ai timpului nostru. Dacă nu eşti nebun – ca să ne exprimăm pe şleau –, atunci nu înţelegi nimic despre lumea spirituală; şi dacă înţelegi ceva despre lumea spirituală, atunci în mod sigur eşti nebun! – Este acelaşi fel de a vorbi, dar formulat ceva mai pe şleau.

De aceea, trebuie să încercăm să vedem în ce măsură raţiunea umană sănătoasă poate admite rezultatele cercetării spirituale, care sunt dobândite prin dezvoltarea altor stări de conştienţă. De secole, noi ne-am înarmat simţurile cu instrumente, cu telescopul, cu microscopul. Cercetătorul spiritual îşi înarmează şi el simţurile exterioare cu ceea ce dezvoltă în propriul său suflet. Cercetarea din domeniul ştiinţelor naturii a fost îndreptată spre exterior; ea a folosit instrumente exterioare. Cercetarea spirituală este îndreptată spre interior; ea se slujeşte de instrumente interioare, pe care sufletul şi le plăsmuieşte printr-o activitate interioară perseverentă.

Aş vrea acum, în chip de introducere, să vă fac să înţelegeţi cum se dezvoltă alte stări de conştienţă,

comparând stările de conştienţă obişnuită ale omului epocii noastre, în primă instanţă numai comparându-le pur şi simplu cu acele stări de conştienţă pe care le-a cunoscut omenirea odinioară, în nişte vechi stadii de evoluţie, primitive, preistorice, nu istorice.

Omul trăieşte astăzi în trei stări de conştienţă, dintre care, de fapt, una singură este recunoscută de el ca izvor al cunoaşterii sale: El trăieşte în starea de veghe obişnuită, el trăieşte în starea de conştienţă a visului, şi el trăieşte în starea de conştienţă a somnului fără vise.

În conştienţa obişnuită, în conştienţa de veghe, noi ne situăm faţă de lumea exterioară în aşa fel încât tot ceea ce putem percepe prin simţurile noastre considerăm realitate, realitate pe care o lăsăm să acţioneze asupra noastră, şi înţelegem această lume exterioară senzorială cu ajutorul raţiunii legate de creierul nostru, sau, cel puţin, o înţelegem cu raţiunea legată de natura umană, noi elaborăm după aceea reprezentări, idei şi chiar sentimente ş.a.m.d. despre ceea ce am perceput prin simţuri. De asemenea, în cadrul acestei conştienţe de veghe, noi ne percepem între anumite limite, propria viaţă interioară şi, prin tot felul de reflecţii, conexiuni de idei, ajungem să recunoaştem existenţa unui element suprasensibil dincolo de cel sensibil. Nu e nevoie să descriu mai pe larg această stare de conştienţă; este, desigur, aceea pe care fiecare o cunoaşte, pe care de fapt omul o recunoaşte drept viaţa sa de cunoaştere şi de voinţă pe Pământ.

Starea de conştienţă a visului este pentru omul de astăzi vagă, crepusculară. În conştienţa de vis, omul vede ceea ce se petrece în lumea exterioară sub o formă simbolică de care nu este întotdeauna conştient. Dimineaţa, de exemplu, în momentul trezirii, noi stăm culcaţi, astfel că nu ne îndreptăm ochii deschişi complet

spre Soarele care răsare, ci lumina care trece prin geam ne atinge ochiul deocamdată doar întredeschis. Omul este încă separat ca printr-un văl subțire de ceea ce el percepe, de altfel, în impresii senzoriale clar conturate, în percepţii senzoriale cu contururi riguroase: sufletul se umple atunci de reprezentarea unui puternic incendiu. Incendiul imens pe care îl visează omul este simbolul corespunzător al luminii care îi atinge ochiul, deocamdată doar întredeschis, când răsare Soarele.

Sau omul visează că trece printre două şiruri de pietre albe, situate de o parte şi de alta a unei alei. Se apropie de una din aceste pietre şi constată că ea a fost deteriorată printr-un fenomen natural oarecare sau de mâna omului. Se trezește. Simțind o durere de dinți, își dă seama că are un dinte cariat. Cele două rânduri de dinți au fost simbolizate de pietrele albe din vis; cea care era deteriorată era dintele cariat.

Avem senzația că ne-am afla într-o cameră supraîncălzită, unde ne simțim prost. Ne trezim din somn: Inima bate cu putere, pulsul este rapid. Intensitatea bătăilor inimii și a pulsului este simbolizată de came-ra supraîncălzită. În vis apar stări interioare şi exterioare sub o formă simbolică; reminiscențe ale vieții din timpul zilei, metamorfozate în multiple feluri, transformate în adevărate drame, umplu sufletul omului. El nu știe întotdeauna cum se realizează această metamorfoză în cuprinsul vieții sale sufletești. Și, adesea, în această viață de vis, care poate să-i influențeze și viața de veghe, atunci când conștiența este estompată fie şi numai foarte puțin, omul poate cădea pradă unei ușoare iluzii.

Un cercetător în domeniul științelor naturii trece pe o stradă prin fața unei librării. El vede în vitrină o carte despre animalele inferioare, o carte care l-a interesat

întotdeauna extraordinar de mult, căci el este un cercetător în domeniul ştiinţelor naturii. Dar acum, deşi titlul acestei cărţi anunţă un conţinut extraordinar de important pentru un om de şti-inţă, el nu se mai interesează deloc de carte, ci, dintr-o dată, în timp ce privirea sa se fixează asupra acestei cărţi pe care o privise întotdeauna cu cel mai mare interes, aude din depărtare o flaşnetă care cântă o me-lodie uitată complet de multă vreme. El este absorbit cu totul. Gândiţi-vă: Cercetătorul vede titlul unei cărţi care tratează o problemă de ştiinţe-le naturii. El nu mai este atent la carte, ci ceea ce îl fascinează este sunetul din depărtare al acestei flaşnete, pe care în mod obişnuit nu l-ar fi auzit. Ce s-a întâmplat? Cu patruzeci de ani în urmă, pe când el era încă foarte tânăr, a dansat pentru prima oară în viaţă cu o fată, pe această melodie pe care o cântă acum flaşneta. Melodia cântată de flaşnetă, pe care n-o mai auzise de patruzeci de ani, îi aminteşte tocmai această în-tâmplare. Spiritul rămânându-i liber, el şi-a amintit acest fapt într-un mod destul de exact.

Misticul ajunge adesea să transforme un asemenea eveniment interior în aşa fel încât el devine cu totul altceva. Tocmai acela care întreprinde cu toată conştiinciozitatea explorarea vieţii spirituale trebuie să-şi poată reprezenta în mod clar toate rătăcirile şi iluziile care se pot naşte în cadrul vieţii sufleteşti umane. Putem foarte uşor crede când ne adâncim, ca să spunem aşa, în viaţa sufletului, că am găsit o cale interioară spre o realitate spirituală sau alta; dar avem numai reminiscenţa transformată a unei melodii cântate de o flaşnetă. Această viaţă de vis este ceva minunat, ceva grandios, dar omul o poate înţelege în mod just numai când poate sta în faţa fenomenelor vieţii umane având o adevărată formaţie spirituală.

Şi, dacă examinăm starea de somn fără vise, vedem că omul de astăzi nu păstrează în starea de conştienţă obişnuită din acest somn profund, fără vise, decât, de exemplu, amintirea faptului că trebuie să se fi scurs un anumit timp între adormirea şi trezirea sa. Tot restul, el trebuie să-l trăiască tot cu ajutorul conştienţei de veghe. Ceea ce îi rămâne din somnul fără vise este doar un sentiment general estompat de a fi existat între momentul adormirii şi al trezirii.

Aşadar, noi avem astăzi aceste trei stări de conştienţă: conştienţa de veghe, conştienţa de vis şi conştienţa somnului fără vise. Dar, dacă ne întoarcem în urmă la nişte timpuri străvechi ale evoluţiei umane – cum spuneam, nu la nişte epoci istorice, ci la nişte epoci preistorice, care nu pot fi cunoscute decât prin mijloacele cercetării spirituale despre care va fi vorba în zilele următoare –, atunci găsim tot trei stări de conştienţă; dar ele sunt absolut diferite. Omul nu avea experienţa deplinei conştienţe de veghe pe care o trăim noi în prezent, ci în aceste timpuri îndepărtate ale evoluţiei umane, în locul realităţilor materiale clar conturate şi delimitate, el vieţuia entităţi şi graniţe fizice imprecise.

În aceste vremuri, un om care v-ar fi privit pe toţi aşa cum vă aflaţi dvs. acum aici, nu v-ar fi văzut contururile clar distincte, care delimitează astăzi entitatea umană, astfel încât să vadă o linie aşa cum o vedem noi astăzi, ci forma ar fi dispărut pentru conştienţa de veghe obişnuită; tot ceea ce vede omul astăzi şi care era atunci imprecis, apărea pretutindeni învăluit de un element auric, de o luminozitate, de o strălucire scânteietoare, de o licărire spirituală, care depăşea cu mult forma vizibilă astăzi. Pentru un asemenea observator, toate aurele dvs. s-ar fi întrepătruns. Şi un asemenea observator s-ar fi adâncit cu

privirea în aurele strălucitoare, sclipitoare, luminoase, cu reflexe deschise, ale sufletelor celor care se aflau în faţa lui. Privirea se mai putea adânci în elementul sufletesc, căci omul mai trăia încă într-o atmosferă sufletesc-spirituală.

Permiteţi-mi să recurg la o comparaţie: Dacă astăzi mergem seara, într-o zi caldă şi uscată, pe stradă, atunci vedem felinarele în aşa fel încât becurile ne apar în contururi precise. Dar dacă mergem pe stradă într-o seară ceţoasă, atunci vedem aceleaşi felinare înconjurate de nişte formaţiuni colorate, pe care fizica actuală le consideră, în mod absolut eronat, fenomene subiective, dar care, în realitate, constituie ceea ce poate fi perceput din entitatea acestei flăcări, dar transpărând prin ceaţa umedă. Oamenii vremurilor străvechi se deplasau astfel în acest element sufletesc-spiritual; ei vedeau aurele, care nu erau ceva subiectiv, ci aparţineau în mod obiectiv entităţilor umane, omului. Aceasta era una dintre stările lor de conştienţă.

Apoi, ei mai aveau o altă stare de conştienţă, care exista alături de prima, aşa cum pentru noi somnul însufleţit de vise există alături de conştienţa noastră de veghe, şi această a doua stare de conştienţă, la rândul ei, nu avea nimic comparabil cu conştienţa noastră actuală de vis, ci, pentru ea, tot ceea ce era percepţie senzorială dispărea. Pentru noi, impresiile senzoriale devin în vise simboluri: lumina Soarelui devine foc arzător, dinţii noştri devin două şiruri de ţăruşi ş.a.m.d., vise născute din amintiri iau forma unor scene dramatice desfăşurându-se pe Pământ sau şi mai spiritualizate, scene dramatice de vis. Lumea simţurilor este mereu prezentă; lumea amintirilor se menţine. Pentru conştienţa umană a acelor timpuri infinit de îndepărtate – vom vedea, desigur, că noi toţi existam pe atunci, dvs. toţi care staţi aici existaţi deja odinioară în vieţi pământeşti anterioare – era altfel. Când lumina Soarelui

devenea mai slabă, omul nu vedea simbolurile obiectelor fizice, ci aceste obiecte dispăreau pentru ochii săi. Copacul care se afla în faţa lui se ştergea; el se transforma în ceva spiritual – legendele care vorbesc despre spiritele copacilor nu au fost inventate de imaginaţia populară; interpretarea lor este cea care a fost inventată de imaginaţia eronată a erudiţilor –, spiritul copacului apărea, aşadar, în locul său. Şi aceste spirite – spiritul copacu-lui, spiritul muntelui, spiritul stâncii ş.a.m.d. –, la rândul lor, orientau privirea sufletului spre acea lume în care se află omul între moarte şi o nouă naştere, o lume unde el trăieşte printre realităţi şi entităţi spirituale tot aşa cum trăieşte pe Pământ printre realităţi şi entităţi materiale, tot aşa cum trăieşte pe Pământ printre entităţi fizice. Aceasta era a doua stare de conştienţă. Vom vedea în continuare cum la omul care se străduieşte astăzi să ajungă la cunoaşterea spirituală, starea actuală a conştienţei de vis se poate transforma în acea stare de conştienţă.

Şi există şi o a treia stare de conştienţă. Oamenii dormeau, bineînţeles, şi odinioară. Dar, când se trezeau, ei nu aveau numai amintirea obscură de a fi trăit un anumit timp, sau un sentiment obscur de viaţă, ci ei, când se trezeau, aveau o amintire clară a ceea ce trăiseră în timpul somnului. Şi tocmai din acest somn le veneau impresiile despre vieţile pământeşti trecute ale omului, cu înlănţuirile de destin, şi cunoaşterea, viziunea karmei.

Astăzi, omul cunoaşte trei stări de conştienţă: conştienţa de veghe, conştienţa de vis şi conştienţa somnului fără vise. Omenirea primitivă cunoştea tot trei stări de conştienţă: starea de conştienţă în care percepea realitatea impregnată de spirit, starea de conştienţă în care privirea atingea lumea spirituală şi stare de conştienţă în

care apărea viziunea karmei. Era vorba, în esenţă, pentru omenirea originară, de un fel de conştienţă de amurg.

Această conştienţă de amurg s-a stins, s-a şters, pe parcursul evoluţiei omenirii. Trebuie să reapară o conştienţă de aurora. Cercetarea spirituală actuală se găseşte deja în această stare de conştienţă. Omul trebuie să ajungă să poată privi copacul, stânca, izvorul, muntele, stelele, să fie în stare să le privească şi, prin intensificarea forţelor sale sufleteşti, să ajungă să i se reveleze realitatea spirituală sau entitatea spirituală prezentă în dosul unui obiect fizic.

Aceasta poate deveni o ştiinţă exactă, o cunoaştere exactă – deşi se vorbeşte încă şi astăzi despre o asemenea cunoaştere ca despre o nebunie, ca despre o rătăcire –, prin faptul că cel care cunoaşte cu adevărat va putea vedea copacul, copacul care stă în faţa privirii sale, totuşi, ca ceva material, el îl va vedea părăsind, într-un fel, spaţiul, dispărând, în timp ce omului îi va apărea entitatea spirituală a copacului. Aşa cum ochii noştri fizici reflectă lumina solară venind de la toate fiinţele fizice exterioare, tot aşa omenirea va ajunge – şi antroposofia anticipează pe acest drum – va ajunge să vadă că entitatea spirituală a Soarelui, care pătrunde şi însufleţeşte lumea, trăieşte de asemenea în toate entităţile fizice. Aşa cum lumina fizică se reflectă în ochiul nostru fizic, la fel se poate reflecta în ochiul sufletesc, radiind de la orice fiinţă pământească, Fiinţa Solară divin-spirituală, ca realitate ce pătrunde tot ceea ce există. Şi, aşa cum omul spune acum: Trandafirul este roşu –, şi aceasta se bazează pe faptul că trandafirul îi dăruieşte ceea ce el însuşi a primit de la fiinţa fizic-eterică a Soarelui, tot astfel, într-o zi omul va putea spune: Trandafirul îi dăruieşte ceea ce el a primit de la fiinţa

spiritual-sufletească a Soarelui, ale cărei unde parcurg şi însufleţesc Universul.

Omul va trăi din nou în sânul unei atmosfere spirituale, îşi va da seama atunci că el îşi are rădăcinile în această atmosferă spirituală. Dar atunci el va vedea cum această conştienţă de vis, care nu-i propune, în primă instanţă, decât un simbolism haotic al vieţii sale senzoriale, îi va aduce revelaţiile unei lumi spirituale, lumea spirituală în care ne găsim între moarte şi o nouă naştere; el va vedea cum în timpul somnului profund în noi urzeşte şi acţionează un ansamblu real de forţe, care îşi prelungeşte ecourile după trezire şi ne duce spre ceea ce ţese destinul nostru, karma noastră. Ceea ce trăim noi, în ciuda libertăţii, ca destin în viaţa noastră din timpul zilei este urzit şi ţesut în timpul vieţii de somn, acolo unde, cu partea sufletesc-spirituală, desprinsă de partea fizic-eterică, ducem o viaţă împreună cu spiritele divine şi, de asemenea, împreună cu acele spirite divine care transportă rezultatele vieţilor noastre anterioare în viaţa noastră actuală. Şi cel care reuşeşte, dezvoltând forţele sufleteşti corespunzătoare, să-şi cufunde privirea în viaţa somnului fără vise, acela va descoperi acolo legăturile karmice. Abia atunci istoria omenirii dobândeşte un sens. Ea este urzită din ceea ce aduc oamenii din epocile anterioare în epocile mai recente, după ce au trecut prin existenţa dintre moarte şi o nouă naştere. Când examinăm o personalitate din zilele noastre sau dintr-o anumită epocă, o putem înţelege doar dacă ţinem seama de vieţile ei trecute.

Despre acea cercetare care, pornind de la epoca prezentă sau de la alte epoci, urcă spre vieţile pământeşti anterioare vom vorbi în zilele ce urmează, referindu-ne mai întâi la nişte personalităţi istorice, dar apoi şi la nişte exemple din viaţa cotidiană.

CONFERINȚA A DOUA

Dornach, 7 septembrie 1924

Am spus alaltăieri că o expunere teoretică despre karmă şi despre vieţile pământeşti succesive rămâne ceva lipsit de viaţă atâta timp cât observarea orientată în acest sens nu acţionează în mod real asupra modului practic de a concepe viaţa, adică atâta timp cât nu examinăm viaţa din punctul de vedere al karmei şi al vieţilor pământeşti succesive. Dar o asemenea cercetare la care ne referim aici trebuie să fie întreprinsă cu cea mai mare seriozitate. Căci s-ar putea spune: Tentaţia, pentru om, de a imagina tot felul de relaţii karmice, tot felul de lucruri în legătură cu vieţile pământeşti succesive, de a-şi forma idei despre ele, această tentaţie este foarte mare şi izvorul iluziilor pe acest tărâm este extraordinar de mare. O cercetare în acest domeniu poate fi întreprinsă cu adevărat numai dacă, datorită dezvoltării sufleteşti, lumea spirituală i s-a deschis într-un anumit sens cercetătorului.

Dar apoi, firește, tocmai în cazul unor asemenea cercetări, se cere şi din partea auditorilor să-şi întemeieze convingerea lor pe bazele ce rezultă de altfel din tot ceea ce apare în cursul unei asemenea cercetări. Nu ar trebui de fapt să se acorde încredere celui care ar începe pur şi simplu să vorbească despre vieţile pământeşti succesive, ci ceea ce este adus astfel la lumină din profunzimile oculte trebuie să fie confirmat prin faptul că mai înainte vor fi stabilite multe alte lucruri, care să îndreptăţească încrederea.

Eu cred că pe parcursul a douăzeci şi trei sau douăzeci şi patru de ani în care a fost cultivată antroposofia s-a adunat un material ocult suficient, astfel

încât astăzi este permis să se comunice rezultatele acestei cercetări cu privire la karmă și viețile pământești succesive în fața acelor auditori care și-au putut câștiga încrederea pe baza altor domenii ale vieții spirituale care au fost abordate de-a lungul timpului. Desigur, mulți dintre dvs. nu sunt decât de puțină vreme în Societate. Dar ar fi imposibil ca Societatea să se dezvolte dacă ar trebui ca pentru fiecare nou membru să fie reluat totul de la început; căci, pe de altă parte, avem marea bucurie și satisfacție de a vedea venind la această conferință un mare număr dintre cei mai vechi prieteni antroposofi, antroposofi care au participat la aproape întreaga dezvoltare a antroposofiei. Va trebui, de asemenea, ca în cursul timpului să fie create posibilitățile pentru ca cei care au devenit membri de curând să poată fi conduși, în cadrul Societății Antroposofice, la ceea ce a trebuit să fie cultivat pe parcursul evoluției Societății Antroposofice.

Trebuie să spun aceasta drept preambul, pentru că tocmai considerațiile pe care le voi face astăzi, și care vor servi ca punct de plecare pentru ceea ce va urma în viitoarele conferințe, vor constitui mai mult decât o comunicare, căci multe lucruri vor putea părea aici într-adevăr foarte îndrăznețe. Dar, dragii mei prieteni, viața umană apare în justa ei lumină abia atunci când avem în vedere, conform adevărului ei, mai multe existențe pământești succesive. Numai că nu este deloc ușor să ne dăruim cercetării pe acest tărâm cu seriozitate și având conștiența responsabilității. Căci rezultatele care se obțin pe acest tărâm sunt de fapt, într-un fel, în contradicție cu reprezentările curente.

Lucrurile sunt de așa natură încât atunci când observăm viața pământească a unui om și ceea ce constituie destinul său, loviturile de destin care îl ating,

acestea sunt legate în primă instanţă de profesia exterioară sau de vocaţia sa interioară, de poziţia socială şi altele de acest fel. Pare uşor să caracterizăm un om, în ceea ce priveşte conţinutul vieţii sale pământeşti, prin prisma anumitor însuşiri care nu trebuie să fie neapărat exterioare, care pot avea, desigur, o semnificaţie pentru viaţa cea mai intimă a fiinţei sale sufleteşti; dar când e vorba de profunzimile în care trebuie să pătrundă privirea pentru a contempla vieţile pământeşti succesive este necesar să facem abstracţie de multe lucruri care îşi pun amprenta, din punct de vedere exterior, asupra destinului unui om într-o viaţă pământească.

Mai ales, nu trebuie să ne imaginăm că pentru karma care se ţese de-a lungul diferitelor vieţi pământeşti profesia exterioară sau vocaţia interioară au o mare importanţă. Reprezentaţi-vă o profesie relativ bine conturată din punct de vedere exterior – să spunem, profesia de funcţionar de birou sau ceva de acest fel –, legată, de asemenea, de aspectul exterior al destinului. Dar s-ar putea ca pentru legăturile karmice propriu-zise, pentru legăturile de destin propriu-zise, aspectul exterior al acestei profesii să nu aibă absolut nici o importanţă. La fel stau lucrurile, în această privinţă, şi cu vocaţia interioară. Cât de uşor suntem tentaţi să credem, în cazul unui muzician, de exemplu, că într-una din vieţile pământeşti anterioare el a fost, dacă nu tot un muzician, atunci cel puţin un artist. Dar când cercetăm cu adevărat problema, nu acesta este întotdeauna cazul, ci aşa ceva se întâmplă chiar foarte rar. Căci karma care se continuă, firul destinului, coboară mult mai adânc în profunzimile fiinţei, şi depinde mult mai puţin de profesia exterioară sau de vocaţia interioară, şi mult mai mult de forţele sufleteşti, de piedicile sufleteşti, de factorii morali care se pot manifesta,

la urma urmei, în cadrul oricărei profesii exterioare, în cadrul oricărei vocaţii interioare.

De aici provine faptul că, pentru cercetarea karmei, pentru cercetarea firului destinului, este necesar să ţinem seama într-o viaţă umană de anumite împrejurări care uneori pot să pară chiar secundare. Trebuie să menţionez iar şi iar, în legătură cu aceasta, un fapt care mi-a apărut în viaţă.

Urma să fac cercetări cu privire la legăturile karmice ale unui om [Nota 6] a cărui viaţă prezenta o serie de particularităţi, care împlinise în viaţă o anumit sarcină, care exercitase o anumită profesie. Dar nimic din ceea ce realizase acest om în cadrul vieţii sale profesionale, sau, de exemplu, prin interesul său binevoitor faţă de ceilalţi, nu ofereau privirii intuitive vreo indicaţie asupra vieţilor sale pământeşti anterioare. Nu vreau să spun că toate acestea nu ar fi avut legătură cu vieţile pământeşti anterioare; dar pentru privirea spirituală acestea nu ofereau nici un indiciu. Privirea spirituală nu poate obţine nimic din realităţile legate de profesia omului sau de natura sa binevoitoare. Dimpotrivă, lucru curios, o mică trăsătură secundară a vieţii se arăta revelatoare la acest om. El ţinea conferinţe şi întotdeauna înainte de a-şi începe expunerea, el îşi scotea batista din buzunar şi îşi sufla nasul. Eu l-am auzit adesea vorbind şi nu l-am văzut niciodată făcând altfel: întotdeauna înainte de a vorbi îşi scotea batista şi îşi sufla nasul. El nu făcea la fel într-o conversaţie, dar întotdeauna făcea aşa înainte de a începe o expunere, când era obligat să prezinte o expunere. Acest gest oferea o imagine de la care emana acum capacitatea de a privi în urmă spre încarnările pământeşti anterioare.

Menţionez acest fapt ca exemplu deosebit de grotesc. Exemplele nu sunt întotdeauna atât de groteşti; dar trebuie

să fim în stare să îmbrăţişăm cu privirea fiinţa integrală a unui om dacă vrem să-i contemplăm karma într-un mod just şi autentic. Vedeţi dvs., pentru o privire mai profundă, faptul de a exercita o anumită profesie, de exemplu, ţine mai mult sau mai puţin de educaţie ş.a.m.d. Dimpotrivă, faptul că cineva nu se poate abţine să-şi ia batista şi să-şi sufle nasul înainte de a începe o expunere, acest lucru ţine deja de configuraţia sa spirituală interioară; acest fapt este legat într-un fel mult mai intim de însăşi natura omului. Dar acesta este un caz extrem, radical. Lucrurile nu sunt întotdeauna astfel. Dar eu aş vrea prin aceasta să trezesc o reprezentare cu privire la faptul că, de regulă, ceea ce apare în prim-planul vieţii unui om nu slujeşte deloc pentru cercetarea karmei, că trebuie să intrăm până în anumite detalii intime, dar nu exagerându-le într-un mod ilegitim, ci văzându-le aşa cum apar ele în mod deschis în viaţă.

După ce am făcut această introducere, aş vrea acum să încep să spun ceea ce am de spus, fără ocolişuri, ţinând seama, firește, de toate rezervele cerute într-un asemenea caz, şi anume rezervele privind faptul că ceea ce am de spus poate să fie sau să nu fie crezut, dar şi cu asigura-rea că ceea ce voi expune se întemeiază pe o cercetare spiritu-al-ştiinţifică întreprinsă cu cea mai mare seriozitate.

Revelaţiile de acest fel nu ni se oferă când pornim cu intenţia de a le cerceta aşa cum cercetează un om de ştiinţă în laboratorul său; cercetările cu privire la karmă trebuie să rezulte oarecum de la sine din karmă. A trebuit să menţionez acest lucru la sfârşitul ultimei ediţii a ***Teosofiei*** mele, fiindcă, printre alte cerinţe stranii care mi-au fost pre-zentate pe parcursul vieţii mele, se află şi aceea de a mă pune într-un fel la dispoziţia laboratoarelor de psihologie, pentru ca prin aceasta oamenii să poată

examina dacă ceea ce afirm eu în domeniul ştiinţei spirituale este întemeiat. Acest lucru este, firește, tot atât de ridicol ca faptul de a cere ca un matematician care expune anumite rezultate, fără ca noi să controlăm aceste rezultate, să fie testat într-un laborator pentru a vedea dacă el este un adevărat matematician. Dar astfel de absurdităţi sunt considerate astăzi demersuri ştiinţifice şi sunt proclamate într-un mod foarte serios. Că din asemenea experienţe nu poate rezulta nimic, am spus-o în mod expres la sfârşitul ultimei ediţii a ***Teosofiei*** mele [Nota 7] şi am menţionat, de asemenea, că tuturor căilor care trebuie să ducă spre un asemenea lucru – spre cercetarea unui rezultat ocult concret – trebuie să li se pregătească terenul în mod spiritual-suprasensibil.

Am avut odată ocazia să întâlnesc un medic modern, pe care îl cunoşteam foarte bine datorită reputaţiei sale de om de litere, şi pe care îl preţuiam foarte mult. Aşadar eu vă arăt în acest caz detaliile karmice care au condus la cercetarea respectivă. Ea a cerut cercetătorului mult timp şi a ajuns la o încheiere numai de câteva săptămâni, astfel încât – dacă este un cercetător conştiincios – el poate vorbi despre ea abia acum. Vă dau, aşadar, toate detaliile pentru ca dvs. să puteţi vedea câte ceva – nu totul, firește – din felul în care se leagă lucrurile.

Am făcut deci cunoştinţă cu un asemenea medic modern, şi anume într-un moment în care el era în compania unei alte personalităţi. Eu cunoşteam această altă personalitate foarte bine [Nota 8], de mult timp; ea îmi făcuse întotdeauna o impresie – nu voi spune profundă, dar temeinică. O impresie temeinică, pe motivul că acestei personalităţi îi plăcea extraordinar de mult să se înconjoare de oameni care se ocupau intens cu un ocultism conceput într-un mod destul de exterior. Dar această

personalitate relata de asemenea cu mare plăcere şi despre felul în care mulţi dintre cunoscuţii săi vorbeau despre tot felul de probleme oculte şi în special despre legătura dintre cunoştinţele oculte şi lucrurile spre care trebuie să năzuiască un artist modern, ca poet liric, sau ca prozator, sau ca dramaturg. În jurul acestei personalităţii plana, aş spune, un fel de aură morală. Folosesc aici cuvântul „moral" pentru tot ceea ce este legat de însuşirile sufletului dominate de voinţă. La această personalitate, căreia îi făceam o vizită, l-am găsit, aşadar, pe medicul pe care îl cunoşteam din cariera sa literară şi din activitatea sa de medic şi pe care îl apreciam foarte mult. Ceea ce s-a întâmplat în timpul acestei vizite mi-a lăsat o impresie cu adevărat profundă, care m-a incitat să preiau întreaga problemă în câmpul cercetării spirituale.

Atunci s-a întâmplat ceva foarte ciudat. Ceea ce am putut contempla datorită întâlnirii celor două personalităţi şi totodată impresia pe care mi-a făcut-o acea personalitate pe care o cunoşteam de multă vreme din cariera sa de scriitor şi din activitatea sa de medic, pe care o stimam şi pe care o vedeam aici pentru prima oară pe plan exterior, toate acestea mi-au dat puterea de a studia în primul rând nu viaţa şi destinul acestui medic cu care făceam cunoştinţă, ci a celeilalte personalităţi, căci medicul proiecta oarecum asupra celeilalte personalităţi, pe care eu o cunoşteam de multă vreme, o lumină, şi astfel s-a revelat că acest om trăise – nu în ultima sa încarnare, ci într-o viaţă pământească mai timpurie – în vechiul Egipt şi că, lucru deosebit, în vechiul Egipt corpul său fusese mumificat, fusese îmbălsămat, transformat în mumie.

Foarte curând s-a arătat că această mumie încă mai exista. Eu am văzut-o într-o zi undeva, dar mult mai târziu. Acesta a fost mai întâi punctul de plecare. Dar prin faptul

că cercetarea a fost stârnită în legătu-ră cu acea personalitate pe care o cunoşteam de multă vreme, această cercetare a radiat întru câtva mai departe, în aşa fel încât mi-a fost dată posibilitatea de a studia contextul destinului noii mele cunoştinţe. Şi mi s-a arătat atunci următorul lucru.

În timp ce de obicei se ajunge foarte uşor de la o anumită viaţă pământească a unui om la cea precedentă, în acest caz intuiţia m-a condus foarte departe, în vechiul Egipt, şi în faţa ochiului sufletesc au apărut în mod clar două personalităţi: un fel de căpetenie din vechiul Egipt, care primise cu o mare forţă vechea iniţiere egipteană, dar care decăzuse întru câtva ca iniţiat, care începuse, în cursul vieţii sale, să nu mai ia prea în serios iniţierea, şi chiar să adopte o atitudine destul de ironică faţă de această iniţiere. Dar această căpetenie avea un slujitor extraordinar de serios. Slujitorul, firește, nu era iniţiat; dar amândoi aveau sarcina de a îmbălsăma mumiile şi pentru aceasta trebuia să meargă destul de departe să caute substanţele necesare.

Însă, mai ales în vechiul Egipt, munca de îmbălsămător era extrem de complicată şi necesita o cunoaştere intimă a entităţii umane, a corpului uman. Dar celor care urmau să fie autorizaţi legal să îmbălsămeze mumiile li se cereau şi cunoştinţe aprofundate despre sufletul uman. Căpetenia, care fusese iniţiată propriu-zis în vederea acestei munci, a început să-şi conceapă profesia cu o anumită superficialitate. Astfel încât acest om a ajuns să-i dezvăluie încetul cu încetul slujitorului său acele lucruri pe care el le primise printr-un fel de iniţiere, am spune, în limbajul Misteriilor: să le trădeze acestui slujitor, care s-a dovedit a fi un om care înţelege treptat conţinutul iniţierii mult mai bine decât iniţiatul. Astfel încât respectivul slujitor a devenit îmbălsămător, pe când celălalt, în cele din

urmă nici nu a mai asistat la această muncă, dar, bineînțeles, și-a păstrat rangul și toate privilegiile sociale pe care le avusese. Încetul cu încetul a ajuns să nu i se mai acorde o prea mare considerație și din această cauză a intrat în mai multe conflicte de viață. Dar slujitorul, care ajunsese treptat la o concepție despre viață foarte, foarte serioasă, a fost cuprins de-a dreptul, printr-o ciudată afinitate înnăscută, de un fel de inițiere, care, fără să-i fi fost cu adevărat conferită, trăia în mod instinctiv în el. O întreagă serie de mumii au fost îmbălsămate tocmai sub supravegherea și prin colaborarea celor două personalități.

Timpul a trecut. Cei doi oameni au străbătut poarta morții și au traversat niște experiențe despre care aș vrea să vorbesc în următoarea conferință, experiențe care în suprasensibil sunt legate de desfășurarea karmei, a destinului; și ei s-au reîncarnat amândoi în epoca romană, aproximativ când a fost întemeiat Imperiul roman: nu exact atunci, dar cam în epoca lui Augustus [Nota 9].

Cum spuneam, este vorba de o cercetare conștiincioasă, la fel de precisă cum poate fi o cercetare în domeniul fizicii sau al chimiei. Nu aș vorbi despre aceste lucruri dacă, de câteva săptămâni, nu mi-ar fi fost dată posibilitatea să o fac într-un mod atât de precis. Îl regăsim, așadar, pe unul dintre acești doi oameni, îl regăsim pe cel care fusese căpetenia – ce devenise de fapt, încetul cu încetul, un inițiat cam superficial, dar care, după ce a trecut prin poarta morții, a avut sentimentul unei amare încercări pământești – îl regăsim în persoana *Iuliei*, fiica lui Augustus, care se căsătorise cu fiul vitreg al acestuia, Tiberiu, ducând atunci o viață care ei i se părea, firește, justificată, dar pe care societatea romană din acea epocă o considera atât de imorală, încât ea a fost exilată. Celălalt, slujitorul, care pornise de la un nivel inferior, dar care

lucrase intens şi se ridicase aproape până la iniţiere, se reîncarnează în această epocă în persoana istoricului roman *Titus Livius*.

Dar interesant este felul în care a ajuns Titus Livius istoric. El îmbălsămase un mare număr de mumii în vechiul Egipt. Sufletele care trăiseră în aceste mumii s-au reîncarnat în mod frecvent ca romani – mai ales în cei şapte regi ai Romei –, căci cei şapte regi ai Romei au existat. Încarnările căpeteniei şi a slujitorului său ne transpun într-o epocă egipteană foarte veche. Şi, în conformitate cu o anumită lege, care este valabilă tocmai pentru sufletele ale căror corpuri au fost îmbălsămate, aceste suflete au fost chemate din nou pe Pământ după relativ puţin timp. Şi legătura karmică a slujitorului despre care am vorbit cu cei cărora le îmbălsămase corpurile este atât de intimă, încât el este condus în mod necesar să le scrie istoria – bineînţeles, el trebuie să scrie şi despre alţi oameni, pe care nu-i îmbălsămase, dar el trebuie să scrie tocmai istoria acelor oameni pe care îi îmbălsămase. Aşa a devenit Titus Livius istoric.

Aş vrea acum să luaţi Istoria romană a lui Titus Livius, pentru a lăsa să acţioneze asupra dvs. stilul său împreună cu ceea ce v-am făcut aici cunoscut cu privire la contextul karmic. Veţi vedea că ceea ce există atât de ciudat omenesc, atât de frapant şi totodată conform cu înclinaţia sa pentru mit în stilul lui Titus Livius evocă acea cunoaştere a omului pe care o poate dobândi un îmbălsămător. La o astfel de legătură frapantă ajungem abia atunci când întreprindem asemenea cercetări. Dar apoi se întâmplă ceva care proiectează brusc lumină asupra unui anumit aspect. Putem să ne reprezentăm foarte greu originea stilului lui Titus Livius, acest stil ciudat, cu care Titus Livius pare într-un fel că

îmbălsămează oamenii pe care îi zugrăveşte – căci aşa apare, în cele din urmă acest stil –, ne putem reprezenta foarte greu originea acestui stil. Proiectăm o lumină asupra originii acestui stil când indicăm astfel de corelaţii.

Aşadar, vedeţi dvs., cele două personalităţi apar acum din nou, ca Iulia şi Titus Livius. Ca Iulia şi Titus Livius, ele trec din nou prin poarta morţii. Tot ceea ce a trăit unul din suflete: faptul că a făcut experienţa de a fi fost cu destulă forţă un fel de iniţiat, dar care a devenit, prin frivolitate, o caricatură, amărăciunea în faţa efectelor produse între moarte şi o nouă naştere, apoi destinul deosebit al Iuliei – citiţi ceea ce se referă la ea –, toate acestea au avut ca rezultat pentru următoarea existenţă dintre moarte şi o nouă naştere, care a urmat vieţii ca Iulia, o puternică antipatie faţă de încarnarea sa ca Iulia, o antipatie care s-a generalizat în mod ciudat. Când percepem prin intuiţie această individualitate în existenţa sa dintre moarte şi o nouă naştere este ca şi cum ar striga fără încetare: Ah, dacă nu aş fi fost niciodată femeie, căci la această condiţie feminină m-a condus ceea ce am făcut odinioară în Egipt!

Putem urmări în continuare aceste individualităţi. Ajungem în Evul Mediu: Îl regăsim pe Titus Livius ca poet şi cântăreţ în perioada de mijloc a Evului Mediu. Ne miră să-l găsim astfel, căci nu este nici o legătură între cele două profesii. Dar cele mai mari surprize pe care le poate avea un om sunt, cu siguranţă, cele care îi vin de la observarea vieţilor pământeşti succesive. Îl regăsim, aşadar, pe istoricul roman – cu acest stil provenit din cunoaşterea fiinţei umane pe care el o datora faptului că practicase îmbălsămarea – îl regăsim modelând în continuare acest stil, înzestrat cu o mare graţie, pe care îl ridică acum la graţia lirică, îl regăsim pe Titus Livius în persoana lui *Walther von der Vogelweide*.

Walther von der Vogelweide, care îşi avea reşedinţa în Tirol, are mai mulţi protectori, printre care un anumit protector, un om absolut ciudat. Un om care se tutuia cu tot felul de alchimişti care mişunau peste tot, dar şi în Tirol, în acea epocă; acesta era un castelan care – pentru a folosi limbajul teatrului modern – îşi petrecea timpul în tot felul de barăci alchimiste, dar care, prin aceasta, făcea enorm de multe experienţe şi învăţa foarte multe; care, printre alte lucruri, aşa cum a fost mai târziu într-un mod asemănător cazul lui Paracelsus, a primit în cursul hoinărelilor sale prin barăcile alchimiştilor impulsul de a studia cu ardoare tot ceea ce este ocult. În el s-a format un simţ extrem de ager pentru lucrurile oculte şi astfel a descoperit în Tirol ceva care nu fusese cunoscut mai înainte decât din legende, şi anume Castelul din munţi, Castelul din stânci, pe care nimeni nu l-ar mai fi putut recunoaşte – el nu mai era compus decât din nişte stânci înconjurând o grotă –, castelul regelui piticilor Laurin. Natura demonică din jurul acestui castel al regelui piticilor Laurin a făcut asupra acestei personalităţi o impresie extraordinar de profundă. Astfel încât în acest suflet găsim reunite într-un ansamblu ciudat: o experienţă iniţiatică desfigurată până la frivolitate, ciuda de a fi fost femeie şi, prin aceasta, de a fi fost împinsă spre decăderea romană, spre desfrânare, şi, totodată, spre ipocrizia puritană a moravurilor romane, şi o cunoaştere amănunţită, dar exterioară, a unor elemente de alchimie de tot felul; dar alchimia s-a extins, la rândul ei, până la un simţ deschis pentru demonii din natură şi, în general, pentru elementul spiritual care se află în întreaga natură. Şi amândoi – chiar dacă faptul nu este prezentat în biografia lui Walther von der Vogelweide, dar aceasta a fost totuşi situaţia – amândoi, Walther von der Vogelweide şi acest om, se întâlnesc adesea. Walther von der

Vogelweide a primit de la acest om multe impulsuri viguroase, multe influenţe.

Astfel, vedeţi dvs., şi noi urmărim aici în acelaşi timp – ceea ce este o aşa-numită lege a karmei –, cum aceleaşi personalităţi sunt atrase întotdeauna una spre alta, cum ele sunt chemate pe Pământ mereu în aceeaşi perioadă, completându-se una pe alta sau opunându-se una alteia. Şi, iarăşi, este interesant să vedem stilul liric caracteristic al lui Walther, acest stil al său din care apare, aş spune, că el este cu totul dezgustat de îmbălsămare şi că acum el se întoarce spre o cu totul altă latură a vieţii, spre latura vieţii care nu are nimic de-a face cu ceea ce este mort, ci cu bucuriile vieţii – dar, iarăşi, cu o nuanţă de pesimism, totuşi. Simţiţi ce este stilul lui Walther von der Vogelweide şi cum ambele sale existenţe pământeşti anterioare se reflectă în acest stil. Simţiţi, de asemenea, ce a fost viaţa frământată a lui Walther von der Vogelweide: Ea aminteşte teribil de acea viaţă pe care a dus-o cineva trăind atât de multă vreme în apropierea morţilor, când a purtat în suflet greutatea de care se descărcau numeroase destine, aşa cum era cazul pentru un îmbălsămător de mumii.

Să mergem acum mai departe. Vedeţi dvs., această serie de relaţii karmice m-a condus – dar de data aceasta în mod intuitiv, în spirit – în aceeaşi cameră în care mă aflasem în prezenţa unui om pe care îl cunoşteam de multă vreme, despre care ştiam, de asemenea, că el fusese îmbălsămat – şi acum ştiam: îmbălsămat de cealaltă persoană –, eu m-am văzut, aşadar, condus în această cameră. Şi am regăsit sufletul care fusese al slujitorului îmbălsămător egiptean, apoi al lui Titus Livius, apoi al lui Walther von der Vogelweide, l-am regăsit în persoana medicului modern *Carl Ludwig Schleich* [Nota 10].

Iată cum se dezvăluie în viaţă, în mod surprinzător, anumite legături. Cine ar înţelege cu conştienţa obişnuită o viaţă pământească! Ea nu poate fi înţeleasă decât dacă ştim ce ascund profunzimile unui suflet. Teoretic, mulţi oameni ştiu că vieţile pământeşti succesive au depus multe lucruri în străfundurile sufletului. Dar acest lucru devine real, tangibil, abia atunci când îl vedem cu adevărat şi într-un caz concret.

Privirea mea a fost condusă din nou în afara camerei, căci cealaltă personalitate, care era unul dintre oamenii ce fuseseră îmbălsămaţi de primul, nu propunea, în primă instanţă, alte urme, cel puţin nu urme vizibile. În schimb, acum se arăta calea urmată de sufletul căpeteniei egiptene, al Iuliei, apoi al omului care descoperise castelul lui Laurin: acesta este *August Strindberg* [Nota 11].

Vă rog acum să consideraţi viaţa şi opera lui Strindberg pe fundalul pe care tocmai vi l-am descris. Consideraţi misoginismul său neobişnuit, care nu este chiar misoginism, căci el provine din cu totul alte substraturi. Observaţi întregul suflu demonic care trece de-a lungul operelor sale. Observaţi predilecţia lui August Strindberg pentru tot felul de practici şi artificii alchimice şi oculte – şi observaţi, în sfârşit, viaţa aventuroasă pe care a dus-o August Strindberg! Veţi vedea atunci cât de mult depinde această viaţă de fundalurile descrise.

Citiţi apoi memoriile lui Ludwig Schleich [Nota 12], observaţi legăturile lui cu acest Strindberg şi atunci veţi vedea, iarăşi, că această viaţă se manifestă în mod clar având în fundal vieţile sale pământeşti anterioare. Dar din memoriile lui Ludwig Schleich poate străluci o lumină ciudată, o lumină vie, aş spune chiar tulburătoare. Personalitatea la care l-am întâlnit pe Schleich, şi despre care am spus că ea fusese mumificată de Schleich însuşi în

vechiul Egipt, această personalitate este aceeaşi despre care Schleich relatează în memoriile sale că ea i l-a adus, i l-a readus, pe Strindberg. Ei lucraseră împreună la mumificarea cadavrului: sufletul care locuise în acest corp i-a adus unul spre altul.

Vedeţi dvs., în acest fel se concretizează lucrurile examinate mai întâi teoretic în legătură cu vieţile pământeşti succesive şi cu karma. Atunci, ceea ce se prezintă în viaţa pământească devine, într-adevăr, transparent. O viaţă umană izolată este cu totul de neînţeles atâta timp cât nu o putem vedea pe fundalul vieţilor pământeşti succesive.

Când analizez asemenea lucruri, dragii mei prieteni, eu încerc, pe lângă analiza pe care o fac, un sentiment. Aceste lucruri pe care le pot examina începând de la Congresul de Crăciun, aceste lucruri cer de la auditori, pentru a fi înţelese în adevăratul lor sens, o seriozitate autentică, o gravitate şi o participare serioasă la Mişcarea antroposofică, pentru că aceste lucruri pot foarte uşor conduce la tot felul de frivolităţi. Dar aceste lucruri sunt prezentate pentru că astăzi este necesar ca Societatea Antroposofică să se întemeieze pe o atitudine serioasă şi demnă, conştientă de propria ei sarcină în sânul civilizaţiei moderne.

De aceea, după ce am pus baza în acest fel, voi vorbi în următoarea conferinţă, care va avea loc miercurea viitoare la ora opt şi jumătate, despre karma Societăţii Antroposofice, pentru ca după aceea, în următoarea, pe care o voi mai anunţa, să arăt ce pot deveni asemenea consideraţii karmice pentru omul care vrea să-şi examineze propria viaţă conform sensului ei profund.

CONFERINȚA A TREIA

Dornach, 10 septembrie 1924

Înţelegem cursul istoriei omenirii şi al propriei noastre vieţi numai într-o măsură infimă dacă le abordăm sub aspectul lor exterior, acel aspect exterior asupra căruia se îndreaptă privirea noastră când ne sprijinim pe ceea ce se petrece din perspectiva vieţii pământeşti dintre naştere şi moarte. Şi este imposibil să avem o vedere de ansamblu a motivelor interioare ale istoriei şi ale vieţii dacă privirea nu este orientată spre fundalul spiritual al evenimentelor fizice exterioare. Se expune istoria lumii, iar în cadrul acestei istorii sunt prezentate şi evenimentele care se desfăşoară în lumea fizică şi se spune că această istorie a lumii prezintă cauzele şi efectele. Sunt abordate evenimentele celui de-al doilea deceniu al secolului 20 şi ele sunt prezentate drept efectele evenimentelor primului deceniu, şi aşa mai departe. Dar câte iluzii nu sunt astfel posibile! Aici se întâmplă ca atunci când, văzând o apă curgătoare formând valuri, considerăm fiecare val drept consecinţa valului precedent; în timp ce forţele care ridică valurile urcă din adânc. (*Tabla 1, mijloc*) Aşa este: Ceea ce se întâmplă într-un anumit punct al devenirii istorice, sau al vieţii umane în general, este plăsmuit pornind din lumea spirituală, şi numai într-o măsură infimă putem vorbi, în cazul acestor evenimente, de cauze şi efecte.

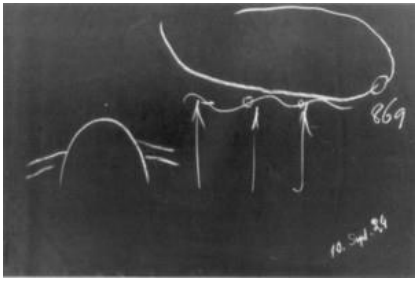

Tabla 1

Aş vrea să vă arăt acum prin câteva exemple, care constituie o continuitate, cum, pentru a ne forma o imagine reală în legătură cu ceea ce stă la baza evenimentelor, trebuie să ţinem seama de implicarea realităţilor spirituale în aceste evenimente. Epoca actuală se află, din punct de vedere spiritual, în relaţie cu ceea ce se poate numi, în cadrul vieţii spirituale, epoca lui Mihael. Dar, la rândul său, această epocă a lui Mihael este legată de ceea ce vrea, într-un sens foarte profund, Mişcarea antroposofică, şi mai ales de ceea ce trebuie ea să realizeze. Astfel încât de evenimentele despre care voi vorbi se leagă destinul, karma Societăţii Antroposofice, aşa cum vom vedea data viitoare, şi, o dată cu ea, karma majorităţii personalităţilor individuale care se află în această Societate Antroposofică. Unele aspecte dintre cele pe care le voi aborda în această seară sunt cunoscute multora dintre dvs. din conferinţele anterioare. Numai că astăzi aş vrea să examinez nişte lucruri, cunoscute dintr-un anumit punct de vedere, în legătură cu altele, care sunt mai puţin cunoscute.

Noi vedem, dragii mei prieteni, cum, începând de la Misteriul de pe Golgotha în lumea civilizată s-a desfăşurat o evoluţie creştină continuă. Şi eu am arătat adesea şi cu alte ocazii ce sens a luat în cursul secolelor această evoluţie creştină. Dar nu se poate nega faptul că în această evoluţie au intervenit alte elemente. Căci dacă nu ar fi aşa, civilizaţia

şi cultura noastră actuală nu ar fi aşa cum sunt, puternic impregnate de materialism.

Ce-i drept, nu se poate nega faptul că tocmai diferitele confesiuni creştine şi-au adus serioase contribuţii la acest materialism, dar, propriu-zis, nu prin impulsurile creştine, ci prin alte impulsuri, care, venind din altă parte, s-au infiltrat în evoluţia creştinismului.

Noi vedem cum în Occident – să examinăm o anumită epocă: secolul al 8-lea şi începutul celui de-al 9-lea –, vedem cum creştinismul a fost răspândit pretutindeni, într-un mod cu care, având în vedere concepţiile umanitare actuale, noi nu putem fi întotdeauna de acord, vedem cum creştinismul a fost răspândit printre locuitorii Europei care încă nu erau creştini de către o personalitate cum a fost Carol cel Mare. Dar printre oamenii care nu erau creştini trebuie să-i remarcăm în mod deosebit pe aceia care au fost influenţaţi de curentele venite în Europa din Asia prin Africa de Nord şi care proveneau din arabism, din mahomedanism. Trebuie să considerăm aici mahomedanismul în sensul larg al cuvântului.

La o jumătate de mileniu şi mai bine, după Misteriul de pe Golgotha, vedem cum apar, ivindu-se din arabism, toate vechile elemente ale concepţiei despre lume ale arabismului din sânul mahomedanismului, şi multe alte lucruri care sunt legate de acesta, mai ales o erudiţie vastă, dar luând o formă necreştină, vedem răspândindu-se această erudiţie venind din Asia, prin Africa de Nord, spre vestul şi sudul Europei, prin intermediul campaniilor militare. Vedem acest curent secând treptat pentru lumea exterioară, dar el nu a secat în sânul evoluţiei interioare pe care o urmează viaţa spirituală. Când arabismul, sub forma sa mai exterioară, încetează să câştige teren în Europa, fiind deja secătuit, îl vedem continuând a se răspândi sub o

formă interioară – şi aici avem unul din cazurile în care trebuie să ne îndreptăm privirea de la cursul exterior al istoriei spre substratul său spiritual. Cu ocazia ultimelor consideraţii karmice expuse aici v-am spus că, atunci când examinăm vieţile pământeşti succesive ale oamenilor individuali, nu putem trage concluzii cu privire la felul în care a fost modelată o viaţă anterioară dacă studiem aspectul lor exterior, atitudinea lor exterioară, căci ceea ce contează sunt impulsurile mai mult interioare. La fel, şi în cazul personalităţilor istorice, ceea ce contează sunt impulsurile mai mult interioare. Şi vedem rezultatele epocilor de civilizaţie şi cultură mai vechi transportate în cele mai recente prin intermediul unor personalităţi, al oamenilor înşişi; dar în acest proces îi vedem şi transformându-se, astfel încât sub forma nouă pe care o îmbracă o personalitate într-o nouă încarnare nu o putem recunoaşte de la început pe cea veche dacă luăm în considerare numai aspectele exterioare. Vom studia acum unul din aceste curente interioare.

În aceeaşi perioadă în care Carol cel Mare – ar trebuie să spunem: sub o formă cam primitivă, legată de cultura europeană de atunci, care era primitivă – contribuia la răspândirea creştinismului, în Orient trăia o personalitate care, în comparaţie cu Carol cel Mare, se afla la un nivel cu mult mai înalt, *Harun al Rashid*. Harun al Rashid adunase la curtea sa, în Asia de Sud-Vest, cele mai eminente personalităţi ale timpului său. Şi această curte a lui Harun al Rashid era o curte strălucitoare, foarte admirată de Carol cel Mare însuşi. Îi vedem aici pe reprezentanţii arhitecturii, poeziei, astronomiei, geografiei, istoriei, antropologiei, totul sub o formă strălucitoare, în parte datorită personalităţilor care încă mai purtau în sufletele lor multe din cunoştinţele unei vechi ştiinţe iniţiatice.

Vedem colaborând la opera lui Harun al Rashid – el însuşi un organizator de anvergură, care făcuse din curtea sa o academie universală unde acţionau împreună, formând un mare ansamblu organic, diferitele elemente din ceea ce poseda Orientul de odinioară în domeniul artei şi ştiinţei –, vedem colaborând cu Harun al Rashid în special o altă personalitate, o personalitate care purta în sine într-adevăr elementele unei vechi iniţieri.

Dar nu trebuie neapărat ca un om care a fost iniţiat într-o încarnare anterioară să reapară într-o încarnare ulterioară tot ca iniţiat. Dvs., dragii mei prieteni, puteţi foarte bine să ridicaţi întrebarea care se iveşte într-adevăr în urma unora dintre afirmaţiile conţinute în aceste conferinţe: Desigur, odinioară trebuie să fi existat nişte vechi iniţiaţi. Unde sunt ei astăzi? Unde se aflau ei în cursul ultimelor secole? – Ei bine, ei se aflau, bineînţeles, aici, dar trebuie să avem în vedere faptul că cel care a fost într-o încarnare trecută un iniţiat, într-o nouă încarnare trebuie înainte de toate să se folosească el însuşi de corporalitatea exterioară pe care i-o poate pune la dispoziţie epoca respectivă. Evoluţia umană din stadiul său actual nu oferă corpuri care să fie destul de suple, destul de plastice şi maleabile din punct de vedere interior, pentru a putea primi în mod nemijlocit ceea ce trăia în acea individualitate într-o încarnare anterioară. Şi astfel iniţiaţii primesc atunci alte sarcini, în vederea cărora acţionează, desigur, în mod inconştient, forţa impulsurilor prezente odinioară, pe vremea când ei fuseseră iniţiaţi, dar care nu se manifestă sub forma efectelor unei iniţieri.

Astfel, la curtea lui Harun al Rashid trăia un al doilea organizator, care preda şi el o concepţie extraordinar de profundă – dar nu cea a iniţiaţilor de atunci –, un consilier

care i-a făcut lui Harun al Rashid serviciile cele mai mari ce se pot imagina.

Aceste două personalităţi, Harun al Rashid şi consilierul său, au trecut prin poarta morţii. Şi, după ce au ajuns în împărăţia spiritului, ei au mai văzut încă, într-un fel, ultimele faze ale expansiunii arabismului spre Spania, în Europa, pe de o parte, trecând prin Africa, dar, pe de altă parte, şi spre Europa Centrală. Acestea erau nişte forţe considerabile, şi Harun al Rashid făcuse mult în timpul vieţii sale pentru a contribui la răspândirea arabismului în lumea fizică.

Dar la curtea lui Harun al Rashid arabismul îmbrăcase o formă specială: forma ce rezultase din multe alte forme pe care le luase în Asia, de multă vreme, cunoaşterea şi arta. Ultimul mare val de evoluţie în direcţia Asiei, cu ocazia precedentei epoci a lui Mihael, pornise de la viaţa spirituală greacă, de la spiritualitatea greacă, de la simţul artistic grec, de la ceea ce se concentrase în acţiunea comună a lui Aristotel şi Alexandru cel Mare şi ca floare a vieţii spirituale greceşti, toate acestea fiind transportate cu o mare energie, dar sub o formă exemplară pentru propagarea spiritului, prin campaniile de cucerire ale lui Alexandru cel Mare, spre Asia, spre Africa, impregnate de mentalitatea care luase forma ştiinţifică a aristotelismului în Asia de Sud-Vest şi în Africa. Ast-fel că, în general, arabismul şi orientalismul fuseseră modelate conform acestei mentalităţi prin impulsurile pe care le adoptase elenismul lui Aristotel şi care apoi, datorită cuceririlor şi ctitoriilor lui Alexandru cel Mare, şi-au găsit o atât de strălucită răspândire.

Când privim în urmă cu câteva secole înainte de Misteriul de pe Golgotha, până la campaniile lui Alexandru, până la răspândirea prin Alexandru cel Mare a acestor

comori de înţelepciune la care tocmai am făcut aluzie, vedem de-a lungul tuturor secolelor, până la Harun al Rashid, care a trăit în secolul al 8-lea al erei creştine, prezenţa acestei atitudini, a acestei facultăţi de a asimila viaţa spirituală greacă sub forma ei aristotelică. Dar ea îmbrăcase forme deosebite. Deşi trăia la curtea lui Harun al Rashid plin de spiritualitate, cu o forţă de pătrundere grandioasă, îmbibat de arabism, deşi era cultivat de Harun al Rashid, de consilierul său şi de atâţia alţii, şi era chiar impregnat de vechea înţelep-ciune iniţiatică din Orient, aristotelismul de la curtea lui Harun al Rashid nu era totuşi autentica spiritualitate care fusese cultivată în comun de Aristotel şi Alexandru cel Mare. El îmbrăcase forme care se apropiau prea puţin de creştinism.

Aşadar acolo exista, în mod strălucit cultivat, mai ales sub egida lui Harun al Rashid şi a consilierului său, un aristotelism, un alexandrism, reprezentând un pol defavorabil creştinismului, adoptând o anumită formă spirituală, mai ales un fel de panteism, care, prin însăşi esenţa sa interioară, nu se putea uni cu creştinismul.

Harun al Rashid şi consilierul său au trecut prin poarta morţii cu o asemenea mentalitate a unei vieţi spirituale moştenite din Antichitate şi care nu voia să se integreze în creştinism. Toate eforturile lor, toate aspiraţiile lor, toată forţa lor a fost orientată, după ce au trecut prin poarta morţii, spre o acţiune care intervenea din lumea spirituală în evoluţia istorică de pe Pământ contribuind la răspândirea spiritualităţii arabe, aşa cum se realizase odinioară această răspândire dinspre Asia spre Europa prin intermediul războaielor. După moartea lor, ei au trimis din lumea spirituală razele spirituale care urmăreau într-un fel să impregneze de arabism viaţa spirituală a Europei.

Vedem atunci cum unul dintre ei, Harun al Rashid, parcurge după moarte evoluţia următoare: din lumea spirituală, el urmăreşte ce se întâmplă pornind din Asia de Sud-Vest spre sudul Europei, de-a lungul Spaniei, pentru răspândirea arabismului, şi îl extinde. (*Tabla 1, dreapta sus*) Celălalt, care se află şi el în lumea spirituală, observă şi trăieşte într-un fel împreună cu acesta ce se întâmplă în lumea fizică; el preia în lumea spirituală un anumit imbold, a cărui proiecţie asupra lumii fizice s-ar fi extins, aproximativ, din ţinuturile de la nord de Marea Neagră până în Europa Centrală.

Astfel, dacă ne ridicăm privirea spre aceste individualităţi, putem urmări într-un fel căile spirituale care pot fi proiectate pe Pământ în felul pe care l-am descris adineaori. Dvs. ştiţi deja din istorie cum s-a răspândit aristotelismul, precum şi legenda lui Alexandru, în lumea creştină. Încă în secolele 9, 10, 11, 12, 13, motivul literar care se referea la Alexandru cel Mare era, printre toate motivele care circulau în Euro-pa, cel mai popular. Avem aici minunatele poeme ale preotului Lamprecht, Cântul lui Alexandru, care leagă toate marile fapte ale lui Alexandru de lumea spirituală. Aici sunt descrise educaţia şi viaţa lui Alexandru şi campaniile sale în Asia. Şi pretutindeni este scos în evidenţă ceea ce trăieşte spiritual în această existenţă pământească a lui Alexandru. Căci elementul spiritual este în legătură cu întreaga viaţă pământească, numai că acest lucru nu îl vede conştienţa obişnuită. Într-o asemenea versiune din Evul Mediu a motivului sunt prezente toate acestea. Astfel, aristotelismul se răspândeşte până în scolastică: găsim pretutindeni concepte aristotelice. Dar acesta nu este decât celălalt pol: Dincolo, în Asia, sub forma sa arabă, aici, sub forma sa creştină; Cântul lui Alexandru, impregnat în întregime de

mentalitatea creştină, aristote-lismul din Europa sub o formă absolut creştină.

Ei bine, se întâmplă chiar acest lucru neobişnuit: Părinţii Bisericii, cu sufletul hrănit de Aristotel, luptă împotriva celor care îl transportaseră pe celălalt Aristotel din Asia în Spania şi răspândiseră acolo o învăţătură necreştină. Şi vedem pretutindeni în picturile care au fost executate ulterior, vedem aristotelismul luptând împreună cu Părinţii Bisericii creştine, Părinţii Bisericii ţinând în mână ceea ce au primit de la Aristotel şi călcându-i în picioare pe Averroes şi pe ceilalţi care acum iau parte, în felul lor, la acel aristotelism venit în Europa prin intermediul alexandrismului.

Acestea se întâmplau în plan exterior. Dar cercetarea spirituală ne permite să spunem: După ce au trecut prin poarta morţii, Harun al Rashid şi consilierul său au continuat să trăiască aşa cum am arătat. Şi, bineînţeles, au continuat să trăiască în acest fel şi Aristotel şi Alexandru. Dar aceştia, adevărate individualităţi care mai apăruseră pe Pământ o singură dată în primele secole ale erei creştine – şi chiar într-o regiune care prezintă interes din punct de vedere antroposofic –, s-au întors în lumea spirituală şi, găsindu-se în lumea spirituală în momentul în care, deja de câtva timp, Harun al Rashid şi consilierul său părăsiseră planul fizic, Aristotel şi Alexandru au urmat alte căi. Adevăratele lor individualităţi au urmat evoluţia creştinismului în înaintarea sa spre vest.

Apoi, în secolul al 9-lea, s-a desfăşurat un eveniment de cea mai mare importanţă, un eveniment esenţial. Dar ceea ce, pornind acum din lumea spirituală, este determinant pentru ceea ce se întâmplă din punct de vedere spiritual în Europa, coincide în lumile suprasensibile cu un eveniment pe care nu îl recunoaştem

uşor – dar care coincide cu acest eveniment. Ceva care este de o importanţă extraordinară se întâmplă tocmai în 869 în lumile suprasensibile. Sus se întâmplă ceva extraordinar de important; jos, are loc acel al 8-lea sinod ecumenic de la Constantinopol [Nota 13], în cadrul căruia este decretat în mod dogmatic că dacă vrem să fim creştini nu avem voie să spunem că omul este constituit din trup, suflet şi spirit. Trihotomia, cum se spunea, a fost declarată erezie.

Eu am exprimat adesea mai demult acest lucru, spunând: La acest sinod din 869, spiritul a fost expulzat; pe viitor trebuia să se spună că omul se compune din trup şi suflet, şi că sufletul este înzestrat cu unele însuşiri spirituale. Ceea ce s-a întâmplat atunci aici jos, la Constantinopol, în acest fel, era o proiecţie pe Pământ a unui eveniment, dar în această proiecţie nu a fost recunoscut, bineînţeles, evenimentul respectiv. Era proiecţia unui eveniment spiritual extraordinar de important pentru istoria spirituală a Europei, care, firește, s-a extins pe parcursul multor ani, dar care poate fi stabilit, într-un fel, ca începând de la această dată.

Venise deja momentul în acest secol al 9-lea, în care pentru omenirea europeană şi viaţa sa spirituală căzuse complet în uitare ceea ce în primele secole ale erei creştine mai era încă absolut cunoscut creştinilor autentici, şi anume că Christos, Fiinţa care se afla odinioară pe Soare, a cărei viaţă era legată de Soare, Christos se încarnase în trupul lui Iisus din Nazareth, aşa cum am arătat adesea aici. Christos, Fiinţa Solară Christos, aparţinând lumii cosmice prin faptul că locuia pe Soare înainte de Misteriul de pe Golgotha, şi nu numai ca Fiinţă Solară, dar şi ca fiinţă legată şi de tot ceea ce se află în relaţie cu Soarele, de domeniul planetelor: acesta era cunoscut primilor creştini. Dar această origine cosmică a Impulsului lui Christos nu mai

era deja cunoscută în secolul al 9-lea. Într-un fel, Impulsul lui Christos se golise de măreţia sa. Acest impuls era apropiat tot mai mult de ceea ce se numea omenescul pur, adică de ceea ce nu se întâmplă decât pe planul fizic. Evangheliile erau citite, dar nu se explica ceea ce indica spre Cosmos, conţinutul Evangheliilor era povestit ca şi cum ar fi fost o epopee pământească.

Dacă vrem să înţelegem în mod just ceea ce se întâmpla aici trebuie să ne fie clar faptul că în adevărata evoluţie a omenirii a existat un creştinism înainte de Christos, înainte de Misteriul de pe Golgotha. Şi ar trebui să luăm în serios cuvinte cum sunt acelea ale Sfântului Augustin, care spunea că întotdeauna fusese prezent creştinismul, numai că aceia care aderaseră la creştinism înainte de Misteriul de pe Golgotha nu se numeau creştini, ei erau numiţi altfel. Dar aceasta nu este decât o constatare exterioară marginală cu privire la ceva care are o importanţă extraordinar de profundă. În Misterii, în adevăratele Misterii, şi chiar în acele centre unde nu erau instituite Misterii, dar unde erau prezente cunoaşterea şi impulsurile ce emanau din Misterii, pretutindeni exista un creştinism înainte de Misteriul de pe Golgotha. Numai că se vorbea de-spre Christos ca despre o Fiinţă care se află pe Soare, care poate fi contemplată, împreună cu care se poate acţiona, dacă prin înţelepciunea iniţiatică se ajunge atât de departe încât realitatea vieţii solare să fie pre-zentă pentru acel om în conţinutul său spiritual, în conţinutul său real.

Astfel, în vechile Misterii se vorbea despre Christos cel care va veni. Nu se vorbea despre un Christos pământesc, care a trăit pe Pământ, fiind prezent pe Pământ; ci se vorbea despre Christos cel care va veni, care va fi prezent cândva, care odinioară încă mai era căutat pe Soare. Asemenea lucruri se mai răspândeau în timpurile

mai recente în multe centre care, chiar în era creştină, nu ajunseseră încă la creştinism.

Cu puţin timp în urmă, cu ocazia şederii noastre în Anglia, în timp ce avea loc cursul de vară de la Torquay [Nota 14], în vestul Angliei, în apropiere de acel loc unde odinioară se afla regele Arthur cu ai săi – am putut vizita, bineînţeles, aceste locuri –, ne-a apărut ceva care indica o asemenea prezenţă tardivă a unui creştinism anterior creştinismului. În acest loc s-a păstrat pur şi simplu până în vremurile ulterioare ceea ce în legenda regelui Arthur este pus adesea în legătură cu o epocă mai recentă de către o erudiţie care nu cunoaşte exact realitatea. Căci aceste evenimente ne duc în urmă la un trecut foarte îndepărtat. Şi putem încerca într-adevăr o impresie profundă când ne oprim [Nota 15] în locul de unde privirea coboară spre mare, aşa cum odinioară cavalerii Mesei Rotunde a lui Arthur îşi coborau privirea spre mare. Şi, dacă suntem receptivi la aceste lucruri, atunci încercăm şi astăzi impresia care ne spune ce anume făceau aceşti cavaleri ai Mesei Rotunde, cavalerii regelui Arthur, acolo sus, în acest castel gigantic, din care nu au mai rămas decât ultimele pietre, care se degradează pe măsură ce trece timpul, cele din urmă mărturii.

Din înaltul acestei ruine, care, deşi complet distrusă, face încă o impresie puternică, privirea ajunge la mare. Suntem pe un vârf de munte, înconjurat de ambele părţi ale sale de mare. (*Tabla 1, stânga*) Când privim marea, în acest ţinut în care vremea se schimbă mereu, aproape de la o oră la alta, putem contempla razele strălucitoare ale Soarelui care se răsfrâng în apă, apoi, imediat după aceea, vântul suflă a furtună. Când începem să distingem prin privirea ocultă ce se întâmplă în acest loc, încercăm o impresie grandioasă. Aici urzesc şi trăiesc spirite elementare, aici

apar, emanând efecte luminoase, valuri de aer, valuri a căror creastă se ondulează şi care se sparg, rostogolindu-se, de mal. Impresia pe care o produc acele spirite elementare care trăiesc în toate, jocul alternant al spiritelor elementare în viaţa şi urzirea lor, este încă şi astăzi absolut perceptibil: se vede cum entitatea Soarelui pune în acţiune elementul pământesc, prin faptul că se uneşte cu ceea ce vine de jos, din Pământ, ca puteri elementare, ca spirite elementare. Astăzi avem impresia: Aici era izvorul de inspiraţie nemijlocit, originar, al celor Doisprezece care îi aparţineau regelui Arthur.

Îi vedem aici pe aceşti cavaleri ai Mesei Rotunde a regelui Arthur stând în picioare, urmărind acest joc al puterilor luminii, ale aerului, ale apei, ale pământului, ale spiritelor elementare. Dar mai vedem, de asemenea, cum aceste spirite elementare erau mesagerii care le transmiteau mesajele Soarelui, ale Lunii, ale stelelor, mai ales în timpurile mai îndepărtate. Multe lucruri s-au păstrat de-a lungul secolelor erei creştine până în acest secol al 9-lea despre care tocmai vă vorbesc.

Sarcina acestui Ordin al regelui Arthur, întemeiat aici după instrucţiunile lui Merlin, era de a aduce civilizaţia în Europa, în perioada când, în viaţa ei spirituală, Europa se mai găsea încă sub influenţa entităţilor elementare celor mai stranii. Şi, mai mult decât se crede astăzi, viaţa din trecut a Europei trebuie să fie înţeleasă ca însufleţită pretutindeni de influenţele entităţilor spirituale elementare acţionând în mod nemijlocit în viaţa umană.

Dar aici mai trăia, înainte de a ajunge mesajul creştinismului, şi chiar în formele cele mai vechi – căci, aşa cum am spus, viaţa regelui Arthur ne conduce în urmă la un trecut precreştin –, aici mai trăia, cel puţin în mod practic instinctiv, dar într-un mod practic instinctiv foarte

clar, cunoaşterea lui Christos, a Spiritului Solar, înainte de Misteriul de pe Golgotha. Şi în faptele cavalerilor Mesei Rotunde a regelui Arthur trăia acelaşi Christos cosmic care – deşi nu sub numele de Christos – inspirase elanul impetuos cu care Alexandru cel Mare transportase în Asia cultura şi viaţa spirituală greacă. Au existat aşa-numitele campanii de mai târziu ale lui Alexandru, care au fost duse în Europa de cavalerii Mesei Rotunde, aşa cum a fost dusă campania lui Alexandru din Macedonia până în Asia.

Menţionez aceste lucruri fiindcă acest exemplu, care a putut fi cercetat recent, arată că de fapt în acest loc a fost celebrat vechiul cult solar, cultul lui Christos; dar, bineînţeles, al unui Christos aşa cum era El înainte de Misteriul de pe Golgotha. Totul era aici cosmic, chiar în această zonă în care viaţa elementară a Cosmosului devine pământească. În spiritele elementare care trăiau în lumină, în aer, în apă şi în pământ trăia elementul cosmic; cunoscătorul nu putea nega faptul că în acestea trăia elementul cosmic. Astfel că în Europa păgână din acest secol al 9-lea trăia intens creştinismul precreştin. Iată ce este extraordinar; precum şi faptul că aceşti adepţi întârziaţi ai păgânismului din Europa l-au înţeles pe Christos cel cosmic, în acea epocă, în general mult mai bine decât cei care îl acceptaseră pe Christos în cadrul creştinismului propovăduit în mod oficial.

Când vedem radiind în prezent lumina acestei vieţi desfăşurate în jurul regelui Arthur, viaţa regelui Arthur, noi îi percepem prelungirea stranie atunci când, prin puterea karmei, a destinului, ea intervine brusc în prezentul nostru. Astfel, eu am putut ajunge, cu ajutorul privirii clarvăzătoare, la o personalitate din rândul cavalerilor Mesei Rotunde a lui Arthur, care şi-a dus viaţa într-un mod foarte frapant, mai la o parte de ceilalţi cavaleri, care se

dăruiau mai mult vieţii cavalereşti. Era un cavaler care cultiva un fel de viaţă contemplativă. Nu într-un mod asemănător cu cavalerii Graalului – aşa ceva nu exista în jurul regelui Arthur. Ceea ce săvârşeau aceşti cavaleri, ale căror sarcini, conform epocii, erau în cea mai mare parte misiuni războinice, purta numele: aventură. Dar unul dintre ei, care pentru privirea mea se desprindea de celelalte figuri, arăta, aş spune, cum în această viaţă rezultau multe lucruri dintr-o minunată inspiraţie. Aceşti cavaleri se avântau pe un promontoriu, îmbrăţişau cu privirea acel joc minunat al norilor de deasupra lor şi unduirea valurilor venind de jos, izbindu-se unele de altele, ceea ce face încă şi astăzi o impresie maiestuoasă, grandioasă, ei percepeau în toate acestea spiritul şi se inspirau. De aici provenea forţa lor. Dar printre ei exista unul a cărui privire deosebit de pătrunzătoare se ataşa de această unduire şi înălţare a valurilor, care vedea entităţile spirituale zbenguindu-se în aceste valuri care se unduiau, cu formele lor groteşti, pentru un ochi pământesc; el avea o privire minunată pentru a percepe cum se desfăşoară jocul dintre splendida, pura activitate solară şi restul naturii, cum trăieşte şi urzeşte în activitatea acestei suprafeţe mişcătoare a mării; el trăia în ceea ce se vede, de asemenea, în natura luminoasă a Soarelui susţinută de atmosfera îmbibată de vapori, şi care atinge uşor arborii şi intervalele dintre ei altfel decât în alte ţinuturi. Această natură solară străluceşte uneori printre arbori în reflexe, în culorile curcubeului.

Un asemenea cavaler exista printre ceilalţi cavaleri, unul care avea o privire pătrunzătoare pentru aceste lucruri. Era foarte important pentru mine să-i urmăresc firul vieţii, să-i contemplu individualitatea în continuare, căci trebuia să apară, într-o încarnare, ceva dintr-o viaţă

aproape primitivă, păgână; aş spune creştină, numai în măsura în care am descris-o. Şi iată ce mi s-a revelat: Acest cavaler al Mesei Rotunde a regelui Arthur s-a născut din nou în persoana lui *Arnold Böcklin*. Şi această enigmă, care m-a urmărit extraordinar de multă vreme, a putut fi dezlegată numai în legătură cu Masa Rotundă a regelui Arthur. Vedeţi dvs., suntem aici în prezenţa unui creştinism de dinainte de Misteriul de pe Golgotha, pe care îl mai putem cuprinde şi astăzi prin mâini spiri-tuale, şi care mai străluceşte încă, de-a lungul timpului, până în epoca pe care am evocat-o.

Acele personalităţi care trecuseră prin poarta morţii şi care cunoşteau bine acest creştinism de dinainte de Misteriul de pe Golgotha s-au întâlnit – în timp ce se desfăşura la Constantinopol al optulea sinod ecu-menic –, s-au întâlnit într-un conciliu ceresc, aş putea spune, care a avut loc în acelaşi moment; aici s-au întâlnit Aristotel, Alexandru cel Mare, Harun al Rashid, consilierul său, şi mai multe personalităţi care aparţinuseră tocmai Mesei Rotunde a regelui Arthur.

Aristotel şi Alexandru, care voiau să acţioneze în sensul creştinismului, au depus mari eforturi pentru a învinge arabismul ce trăia în individualitatea lui Harun al Rashid şi în alte individualităţi. Dar acest lucru nu a fost posibil. Individualităţile respective nu erau adecvate acestui scop. Dar atunci s-a întâmplat altceva: creştinismul cosmic al trecutului care trăise în oamenii ce proveneau de la Masa Rotundă a regelui Arthur i-a impregnat pe aceştia şi mai profund decât înainte, când se manifesta în atitudinea mai puţin rafinată a cavalerilor regelui Arthur. La acest conciliu suprapământesc, având în vedere ce trebuia să se petreacă în viitor şi ce se prevedea, Alexandru şi Aristotel, sub influ-enţa puterii lui Mihael, au luat

deciziile care trebuiau să menţină în viaţa spirituală a Europei noile impulsuri, în sensul unui alexandrism christificat, al unui aristotelism christificat.

Dar Harun al Rashid şi consilierul său au rămas la atitudinea lor din trecut. Şi a urmări ce s-a întâmplat în continuare în cursul istoriei spirituale a Europei, datorită acestui conciliu ceresc, dacă pot spune astfel, este de cea mai mare importanţă. Căci, continuându-ne peregrinarea prin viaţa spirituală, îl vedem pe Harun al Rashid, acest minunat organizator, acest spirit grandios care a trăit în epoca lui Carol cel Mare, îl vedem revenind pe Pământ. El a apărut mai târziu, în plină eră creştină, dar continuând să ducă arabismul său dincolo de existenţa dintre moarte şi o nouă naştere. Numai că, în configuraţia exterioară care intră acum în lumea fizică, ceea ce apare la o asemenea personalitate nu mai era nevoie să fie asemănător elementului arab. Acest element îmbracă forme noi, totuşi în aceste forme noi esenţa sa rămâne cea din trecut: mahomedanismul, arabismul.

Acest lucru reapare, acţionând în viaţa spirituală europeană, atunci când Harun al Rashid se reîncarnează în persoana lui Bacon, Baco de Verulam. Şi se manifestă absolut în alt fel, şi chiar în mod ciudat impregnat de creştinism, în persoana consilierului său reîncarnat în Europa Centrală, care acţionează sub numele de Amos Comenius. Multe lucruri care s-au petrecut în viaţa spirituală a Europei sunt legate de ceea ce au întemeiat spiritele de la curtea lui Harun al Rashid după ce au îmbrăcat aceste noi forme umane.

Vedem cum acţionează, comparativ, ceea ce mai întâi se pregăteşte, apoi se şi realizează în mod real, dar mai târziu. Căci ceea ce a apărut mai târziu în Baco de Verulam, în Amos Comenius, a acţionat cu multă vreme mai înainte

în mod spiritual din lumea spirituală, fiindcă acest lucru atinsese o intensitate extraordinară prin Conciliul suprasensibil din 869.

Acum, aici acţionează celălalt pol, cel care şi-a asimilat alexandrismul şi aristotelismul în favoarea creştinismului. Acest pol s-a manifestat mai întâi în multiplele influenţe exercitate asupra vieţii spirituale creştine care era cultivată în anumite centre solitare. Noi vedem în special unul din aceste centre, pe care l-am menţionat deja adesea pentru unii dintre dvs., dar nu pentru toţi auditorii prezenţi astăzi, este vorba de Şcoala de la Chartres. Şcoala de la Chartres, care a înflorit mai ales în secolul al 12-lea, purta o amprentă spirituală grandioasă. Silvestre de Chartres, Alain de Lille şi alte spirite care erau legate, într-un fel, de Şcoala de la Chartres, sau care, ca şi Alain de Lille şi Silvestre, au predat acolo, purtau în ei multe elemente ale unei vechi înţelepciuni iniţiatice, deşi ei înşişi nu puteau fi numiţi iniţiaţi în sensul deplin al cuvântului. Cărţile care provin de la ei au aspectul unor cataloage de cuvinte. Dar în acea epocă nu era posibil ca ceea ce se intenţiona să se dea vieţii să fie dat sub formă de cărţi altfel decât în veşmântul retoricii, sub forma unui fel de catalog de cuvinte. Dar cel care ştie să le citească, acela află tocmai în aceste cărţi ceea ce marii învăţători de la Chartres i-au învăţat pe numeroşi discipoli sub o formă strălucită şi într-un mod minunat impregnată de spirit.

Astfel, prin această Şcoală de la Chartres, deasupra vieţii spirituale europene strălucea cu adevărat o stea spirituală, în acest loc în care încă şi astăzi se mai înalţă minunile arhitecturale ale catedralelor, care ne arată ce fineţe de forme a îmbrăcat opera secolelor.

Încă în multe alte locuri mai trăia o viaţă spirituală; o înţelegere a naturii, dar o înţelegere mai spirituală decât

cea care a apărut mai târziu, o viaţă spirituală care a acţionat pe căile spiritului. Este, desigur, interesant să vedem ce lumină a radiat din această viaţă spirituală, sub ce forme multiple. Putem urmări în diferite locuri din Franţa cum, pornind de la Chartres, în universităţi, de-a lungul Franţei şi până în Africa de Sud, chiar până în Italia, în ceea ce se învăţa trăia spiritul de la Chartres. Dar el trăia, de asemenea, şi în mod pur spiritual.

Este interesant să vedem cum Brunetto Latini, care a fost un timp ambasador în Spania, fiind pe drumul de întoarcere şi auzind vorbindu-se despre nenorocirile oraşului său natal, Florenţa, a suferit o zguduire sufletească violentă care a coincis cu o uşoară insolaţie. Într-o asemenea stare corporală, omul este uşor accesibil influenţelor spirituale. Este un lucru cunoscut într-adevăr faptul că, pe drumul spre Florenţa, Brunetto Latini a trecut printr-un fel de iniţiere elementară. El a devenit profesorul lui Dante. Spiritualitatea care există în „Commedia" [Nota 16] îşi are originea în învăţăturile pe care Brunetto Latini i le-a dat lui Dante, elevul său.

În toate acestea trăieşte tocmai ceea ce, aş spune, a fost stabilit pe cale suprasensibilă cu ocazia conciliului suprasensibil din 869. Căci ceea ce i-a inspirat pe învăţătorii de la Chartres, ceea ce l-a inspirat pe Brunetto Latini şi, de asemenea, pe Dante, în aşa măsură încât în marele său poem a putut trăi viaţa Cosmosului, toate acestea sunt în legătură cu impulsul care a pornit de la acest conciliu suprasensibil din secolul al 9-lea al erei creştine.

Abia când ne îndreptăm privirea asupra acestor lucruri, când avem în vedere ansamblul întregii vieţi spirituale europene, începând din epoca lui Alexandru, apoi în epoca Misteriului de pe Golgotha, până în acest

moment, până la Școala de la Chartres, și când o urmărim cu privirea până în epoca următoare – vom mai vorbi despre aceasta –, când vedem interacționând ceea ce se desfășoară în suprasensibil cu ceea ce aici jos, în lumea fizică, este imaginea sa proiectată, abia atunci începem să înțelegem ceea ce trebuie să numim astăzi curentul lui Mihael, abia atunci înțelegem ce vrea curentul lui Mihael.

Atunci ne putem îndrepta privirea asupra a ceea ce vrea Mișcarea antroposofică în sensul curentului lui Mihael. – Vom vorbi despre aceasta în continuare data viitoare.

CONFERINȚA A PATRA

Dornach, 12 septembrie 1924

Dacă vrem ca în gândirea noastră și în faptele noastre umane să se reverse din nou viața spiritului, atunci va fi necesar să ne asimilăm din nou și cu toată seriozitatea asemenea concepții despre lumea spirituală cum sunt cele care au străbătut sufletul nostru în ultimele conferințe, după ce ele au lipsit timp de secole tocmai omenirii cultivate.

Dacă ne îndreptăm privirea în urmă asupra diferitelor epoci ale evoluției istoriei omenirii, vedem că în epocile mai vechi faptele oamenilor de pe Pământ au fost pretutindeni legate de ceea ce se petrece în suprasensibil. Nu vreau să spun că la cea mai mare parte a omenirii din epoca modernă ar fi fost absentă o anumită conștiență abstractă despre suprasensibil; nu trebuie să spunem acest lucru. Dar a lipsit curajul de a lega ceea ce se întâmplă în mod concret în domeniul pământesc de formele, tot concrete, ale vieții și urzirii spirituale.

Cu nişte consideraţii cum sunt cele pe care le-am făcut până acum ajungem din nou la acest aspect. Şi ajungem din nou la acest aspect mai ales când suntem în stare să stabilim, aşa cum s-a făcut aici, o legătură între viaţa pământească a omului şi viaţa dintre moarte şi o nouă naştere, şi când putem lega ceea ce se întâmplă într-o viaţă pământească de ceea ce s-a realizat în succesiunea încarnărilor pământeşti.

Noi am început prin a examina acest curent spiritual-suprasensibil, despre care mi-a fost permis să spun că este legat de curentul nostru mihaelic actual, curentul în slujba căruia se situează şi antroposofia. Cu aceasta, am intrat pe calea care trebuie să conducă într-un anumit sens la karma Mişcării antroposofice înseşi şi, prin aceasta, şi la karma personalităţilor care şi-au putut uni viaţa sufletului lor, a spiritului lor, în mod sincer, sub imperiul unui impuls interior spontan, cu Mişcarea antroposofică.

Şi am atras atenţia asupra unui eveniment suprasensibil care s-a desfăşurat într-un fel sub egida puterii lui Mihael în acelaşi moment în care pe Pământ avea loc, în 869, acel sinod care a influenţat în mod profund întreaga civilizaţie medievală. Să observăm numai adânca reţinere cu care spiritele luminate ale Evului Mediu evitau să vorbească despre natura tripartită a omului, constituită din trup, suflet şi spirit. Căci acest al optulea sinod a declarat eretică învăţătura despre omul tripartit şi, prin puterea pe care o aveau în Evul Mediu astfel de decizii, este evident că acum de fapt întreaga viaţă spirituală, într-un anumit sens, se desfăşoară pe Pământ în umbra acestei condamnări ca erezie a aşa-numitei trihotomii.

Dar viaţa spirituală nu este, în această privinţă, decât cu atât mai intensă atunci când lucrează de multă vreme pentru a pregăti, în vederea secolului 20, curentul lui

Mihael, în care noi, ca omenire, suntem situaţi începând cu ultima treime a secolului al 19-lea şi vom rămâne timp de trei, patru secole. Vom evoca astăzi evoluţia în continuare a acestui curent pe care am început să-l studiem, pentru ca după aceea, poimâine, duminica viitoare, să abordăm mai degrabă, pe de o parte, ceea ce este legat de karma Mişcării antroposofice şi, pe de altă parte, ceea ce ţine, din punct de vedere karmic, de viaţa spirituală a epocii noastre.

Spuneam că la un fel de conciliu suprasensibil, suprapământesc, ce a avut loc în acelaşi timp cu al optulea sinod ecumenic de la Constantinopol, s-au întâlnit individualităţile Harun al Rashid şi consilierul său înţelept, dar şi individualităţile Alexandru şi Aristotel; atunci s-au reunit şi câteva individualităţi care trăiseră pe vremea când exista Ordinul regelui Arthur, şi am explicat că toate acestea s-au petrecut sub egida lui Mihael.

După aceea am atras atenţia asupra felului în care a reapărut Harun al Rashid – aducând în Europa o viaţă spirituală orientală, cu o învăţătură aristotelică necreştină –, am arătat cum Harun al Rashid a reapărut drept Lordul Bacon, *Baco de Verulam*, care a avut o mare influenţă asupra vieţii spirituale a Europei, dar o influenţă care a acţionat cu totul în sens materialist. Şi am atras atenţia asupra reapariţiei consilierului lui Harun al Rashid, pe care îl caracterizasem mai înainte, în *Amos Comenius*, despre care, pe bună dreptate, se poate vorbi în sens pozitiv, dar care are, de asemenea, această trăsătură: în dorinţa sa de a introduce în învăţământ procedee concret-intuitive, el a promovat materialismul, subliniind cu tărie ceea ce se oferă în mod nemijlocit simţurilor.

Vedem intervenind, într-o anumită măsură, în viaţa pământească, la sfârşitul secolului al 17-lea, acel curent care nu se află pe linia directă a creştinismului şi care

aduce în evoluţia spirituală a Europei un element străin creştinismului. Dar, pe de altă parte, continuă să acţioneze acum în lumile suprasensibile individualităţile lui Aristotel şi Alexandru, împreună cu toţi cei care sunt legaţi de ei şi au rămas legaţi de curentul lui Mihael.

Dar pe lângă aceasta, în interiorul acestui curent, în parte în lumile suprasensibile, în parte chiar pe Pământ, acţionează ceva prin intermediul anumitor personalităţi care au fost legate de acest curent suprasensibil, pentru că s-au aflat între moarte şi o nouă naştere, individualităţi care au reapărut apoi pe Pământ ca personalităţi în cursul secolelor următoare; individualităţi mai puţin legate de alexandrism, de aristotelism, şi mai curând de Platon şi de ceea ce a luat naştere din concepţia lui Platon.

Vedem coborând pe Pământ, în secolele care au urmat după secolul al 12-lea, mai ales spirite de orientare platoniciană. Şi acestea sunt spiritele care menţin în Evul Mediu o învăţătură, declarată eretică de către creştinismul oficial, dar care era totuşi adevărata învăţătură creştină. Individualităţile care menţinuseră aristotelismul creştin au rămas la început în lumile spirituale, căci în secolele 9, 10, 11 şi 12 condiţiile oferite pe Pământ de civilizaţie nu permiteau o justă integrare a acestui curent. În schimb, în anumite cercuri spirituale izolate, s-ar putea spune, spiritele de orientare mai curând platoniciană s-au putut dezvolta cu o intensitate deosebită. Se găsesc ici şi colo, în unele şcoli, personalităţi care continuă să cultive vechea tradiţie misterială şi care proiectează lumina acestei tradiţii asupra creştinismului; le găsim strecurate în creştinismul oficial, de coloratură catolică, răspândit din ce în ce mai mult. Un centru în care s-a concentrat întreagă această tradiţie este Şcoala de la Chartres, impregnată de o spiritualitate profundă, pe care am menţionat-o adesea în

ultimul timp, unde şi-au desfăşurat activitatea spirite ca Bernhardus Sylvestris, Alanus ab Insulis şi alţii.

Ce fel de viaţă spirituală s-a dezvoltat, pentru ca în cele din urmă să se reverse în această Şcoală de la Chartres, pe care omenirea nu o cunoaşte propriu-zis decât sub aspectul său exterior? Este o viaţă spirituală care de fapt a dispărut complet în epoca modernă, o viaţă spirituală în care se mai simţeau încă ecourile unei vechi tradiţii misteriale. Întâlnim acolo mai ales o concepţie despre natură impregnată profund de spirit, o concepţie care este încă total diferită de concepţia abstractă care s-a răspândit mai târziu în toate mediile, de acea concepţie despre natură care nu cunoaşte decât legile care pot fi exprimate sub formă de gânduri.

Ceea ce primea în suflet de la natură acest curent spiritual despre care vă vorbesc eu era ceva cu totul conform spiritului; el vedea pretutindeni în natură nu numai legi abstracte, moarte, ale naturii, exprimate în concepte, ci şi o activitate şi urzire vie. Oamenii îşi mai puteau îndrepta puţin privirea asupra a ceea ce mai târziu a devenit pentru oameni ceva atât de demn de admiraţie: actualele noastre elemente chimice. Dar pe atunci oamenii puteau privi cu atât mai bine ceea ce purta denumirea de elemente în vechiul sens al cuvântului: pământ, apă, aer, foc. Însă în momentul în care aceste elemente sunt cunoscute nu numai prin tradiţie, sub formă de cuvinte, ci printr-o tradiţie încă impregnată de cele mai vechi adevăruri misteriale, în acest moment omul vede ceva care în mod sigur nu este prezent în cele 70 sau 80 de elemente chimice ale noastre, dar care este prezent în cele patru elemente: el vede lumea spiritualităţii elementare, în care ne cufundăm de îndată ce ne familiarizăm cu aceste elemente.

După aceea, se putea vedea cum omul participă prin întreaga sa corporalitate exterioară la această viaţă şi urzire a elementelor pământ, apă, aer, foc, cum toate acestea devin în el formă organică. Cei a căror privire pătrundea astfel în viaţa şi urzirea elementelor nu vedeau legile naturii în urzirea şi viaţa pământului, apei, aerului, focului, ci ei vedeau în dosul acestei urziri o mare entitate vie, Zeiţa Natura. Şi din această viziune lua naştere sentimentul nemijlocit că această Zeiţă Natura nu îndreaptă spre om decât o parte din fiinţa ei, că cealaltă parte a fiinţei ei se ascunde în lumea în care se află omul în timpul somnului, între adormire şi trezire, când Eul şi corpul astral se află într-un mediu spiritual care constituie temelia naturii, unde Eul şi corpul astral sunt în compania fiinţelor elementare care se află la baza elementelor. Şi noi găsim în aceste centre spirituale izolate, în aceste şcoli spirituale despre care am vorbit, întâlnim pretutindeni nişte învăţători care transmit învăţăturile lor unor grupuri mai mari sau mai mici de oameni şi care vorbesc despre felul în care Zeiţa Natura îşi revelează, în fenomenele exterioare vizibile pentru omul treaz, o parte din fiinţa ei care trăieşte şi urzeşte, dar arătând cum în întreaga activitate elementară, în vânt şi în starea vremii, în tot ceea ce îl înconjoară pe om şi îl alcătuieşte, acţionează ceea ce omul nu poate vedea, ci îi rămâne ascuns în adâncurile întunecate ale somnului.

Astfel, învăţaţii acelei epoci o simţeau pe marea Zeiţă Natura drept cea care, pe durata unei jumătăţi a timpului, se ridică şi se manifestă în urzirea exterioară a naturii accesibile simţurilor; dar şi cea care în fiecare noapte şi în fiecare an coboară, pentru a urzi şi acţiona în acele zone care îi sunt ascunse omului prin starea de conştienţă a somnului. Aceasta era tocmai prelungirea directă a acelei

viziuni care existase în vechile Misterii, viziunea Proserpinei.

Gândiţi-vă numai ce înseamnă acest lucru. Noi avem astăzi o concepţie despre natură care este ţesută din gânduri, care constă în legi ale naturii, concepţie care se exprimă şi gândeşte în mod abstract, în care nu există nimic viu. Pe atunci mai exista o concepţie despre natură în cadrul căreia natura era privită drept Zeiţa Proserpina, fiica lui Demeter, acţionând pretutindeni. Iar în reprezentările care erau transmise în acele şcoli drept reprezentări juste, drept reprezentări provenite din vechile tradiţii încă vii, existau multe expresii şi formulări care se arătau a fi tocmai o continuare a ceea ce se spunea în vechile Misterii despre Proserpina.

Când se intenţiona ca omul să fie condus de la o înţelegere a vieţii sale corporale la înţelegerea vieţii sufletului său, i se explicau următoarele: În ceea ce priveşte corporalitatea, tu eşti compus din elemente în care urzesc fiinţele elementare, dar tu porţi în tine sufletul; el nu doar stă sub influenţa acestor elemente, ci, dimpotrivă, el este cel care stăpâneşte asupra organizării elementelor în tine, acest suflet stă sub influenţa lumii planetare, a lui Mercur, Jupiter, Venus, sub influenţa Soarelui, şi a Lunii, a lui Saturn, Marte. – Când trebuia să studieze psihologia, privirea omului era orientată spre tainele lumii planetare. Atunci fiinţa umană se extindea, pătrundea de la elementul corporal la elementul sufletesc, dar într-o viziune care îi arăta apartenenţa sa la lume; fiinţa umană era condusă de la acţiunea şi urzirea elementelor pământ, apă, aer, foc spre activitatea pe care o săvârşesc în viaţa sufletească a omului planetele prin orbitele lor, prin strălucirea lor, prin acţiunea luminii lor. Şi de la Zeiţa Natura, Proserpina de odinioară, omul îşi ridica privirea spre Inteligenţele

planetare, spre Geniile planetelor, spre care privea atunci când voia să înţeleagă viaţa sufletului uman.

Şi când era vorba de a înţelege viaţa spirituală – căci învăţătorii din aceste şcoli izolate nu se lăsaseră abătuţi de la cercetarea spiritului de dogma celui de-al optulea Sinod ecumenic de la Constantinopol –, când era vorba de a înţelege viaţa spirituală, atunci omul îşi ridica privirea spre stelele fixe, spre configuraţia lor şi în special spre ceea ce este reprezentat de Cercul Zodiacal. Şi se ajungea la înţelegerea a ceea ce poartă omul în sine drept spirit prin contemplarea configuraţiei stelelor, a strălucirii lor, a puterilor spirituale despre care se ştia că sunt prezente în stelele fixe.

În acest fel era înţeles omul, în raport cu lumea, cu Cosmosul. În acest fel era prezent omul în realitatea Macrocosmosului şi a microcosmosului. Aceasta era pe atunci învăţătura despre natură. În acest mod viu era prezentată omenirii această învăţătură în anumite şcoli izolate, dar şi în ceea ce predau nişte personalităţi individuale risipite ici şi colo. Şi ea era prezentată în mod minunat, într-un fel de culminaţie, de către personalităţi cum erau Bernhardus Sylvestris, Alanus ab Insulis şi alţii, în cadrul Şcolii de la Chartres.

Această Şcoală de la Chartres este, în realitate, ceva absolut minunat. Când cineva ia astăzi în mână aceste scrieri – eu v-am mai spus acest lucru –, le consideră nişte cataloage de nume. Dar în acea epocă nu se obişnuia să se prezinte în scris altfel decât sub această formă de catalog ceea ce se urmărea a fi prezentat dintr-o spiritualitate vie. Dar cel care ştie să citească asemenea texte, cel care, mai ales, ştie să citească lucrurile într-o anumită ordine, acela percepe în mod clar cum ceea ce provine de la învăţătorii Şcolii de la Chartres este impregnat de o veche

spiritualitate. Spiritualitatea profundă a Şcolii nu acţiona numai prin faptul că se transmitea învăţătură şi că existau numeroşi discipoli care, la rândul lor, răspândeau ceea ce învăţaseră, ci ea acţiona şi în mod direct, pe cale spirituală. Ea acţiona în aşa fel încât în atmosfera spirituală a omenirii radia în mod ocult spiritualitatea vie care trăia la Chartres. De aceea vedem strălucind de-a lungul Franţei şi până în Italia razele spirituale ale acestei Şcoli de la Chartres. O asemenea învăţătură despre natură cum era aceea la care am făcut aluzie era prezentată în diferite şcoli, ale căror nume exterioare au devenit cunoscute în istorie.

Vă prezint un exemplu concret: Pe când Brunetto Latini, profesorul lui Dante, revenea din Spania, unde ocupase postul de ambasador, nu departe de oraşul său natal, Florenţa, el a fost lovit de o uşoară insolaţie şi de o mare spaimă; el a devenit atunci accesibil radiaţiilor oculte care emanau de la Şcoala de la Chartres. A trăit atunci o experienţă pe care o descrie el însuşi, arătând că pe când se apropia de oraşul său natal, Florenţa, el a ajuns în adâncul unei păduri, unde a întâlnit mai întâi trei animale, apoi a întâlnit-o pe Zeiţa Natura, cea care edifică regnurile naturii, aşa cum se învăţase de secole, după cum am arătat. El a avut o viziune; în această stare semi-patologică, dar care a dispărut curând, lui i-a apărut ceea ce se învăţa în şcoli. Şi el a văzut apoi, după ce o contemplase în activitatea ei pe Zeiţa Natura, urmaşa Proserpinei, el a văzut cum se edifică omul pornind de la elemente, şi cum sufletul urzeşte în sânul forţelor planetare, iar prin gândurile sale el este condus până la cerul înstelat. El a trăit în propria sa fiinţă întreaga amploare a acestei ştiinţe medievale.

Brunetto Latini a fost profesorul lui Dante. Dacă nu ar fi fost aşa, dacă Latini nu i-ar fi transmis lui Dante ceea ce primise în această viziune maiestuoasă, noi nu am avea

„Divina Commedia", căci această operă este reflectarea luminoasă a învăţăturii lui Brunetto Latini în sufletul lui Dante. Vedeţi dvs., pe atunci nu exista nici o altă posibilitate decât aceea de a te ocupa de asemenea lucruri în cadrul instituţiei Bisericii, care pe atunci era mult mai liberă decât mai târziu; şi vedem într-adevăr că toţi învăţătorii de la Chartres erau membri ai unui ordin ecleziastic. Îi vedem îmbrăcaţi în rasa cistercienilor [Nota 17]. Îi vedem în sânul ordinelor creştine legate de cele mai bune dintre curentele creştine.

S-a intrat atunci într-o fază deosebită a evoluţiei. În timp ce în tot acest interval de timp în care aşa-numiţii platonicieni acţionaseră în modul descris, aristotelicii nu putuseră acţiona pe Pământ. Pe Pământ nu existau condiţiile adecvate pentru aceasta. În schimb, ei au pregătit în domeniul suprasensibil curentul lui Mihael. Din lumea suprasensibilă, ei erau într-o legătură permanentă cu învăţătorii adunaţi atunci la Chartres, care acţionau în acelaşi sens. Dar după aceea, în timp ce înflorea Şcoala de la Chartres, la sfârşitul secolelor 11 şi 12 – trebuie să folosim pentru aceste lucruri cuvinte pământeşti, deşi, firește, aceste cuvinte pământeşti nu se potrivesc, şi cineva uşor le-ar putea lua în derâdere –, a avut loc un fel de consfătuire în suprasensibil între acele suflete care urcau spre lumea spirituală, trecând prin poarta morţii, suflete ce proveneau din curentul de la Chartres, sufletele platoniciene, şi acele suflete care rămăseseră sus, sufletele aristotelice, alexandrinice, a avut loc o consfătuire situată în Evul Mediu la răscrucea dintre secolele 12 şi 13, a avut loc un acord asupra felului în care trebuia să se acţioneze în continuare.

Aceasta a condus la faptul că în viaţa spirituală a omenirii din Europa, deoarece interveniseră alte condiţii, platonicienii, care îşi desfăşuraseră ultima dată la Chartres

grandioasa lor activitate, transmit misiunea lor aristotelicilor. Şi aceştia au coborât atunci în lumea fizică pentru a duce mai departe, aşa cum se putea face acest lucru, ceea ce aş numi serviciul cosmic al lui Mihael.

Îi regăsim pe acei oameni de coloratură mai mult aristotelică în sânul Ordinului Dominicanilor, şi activi în cele mai diverse forme. Într-un fel, sufletele aristotelicilor au preluat ştafeta de la sufletele platonicienilor pentru munca pământească, şi atunci s-a dezvoltat ceva ce astăzi nu este, de fapt, apreciat la justa sa valoare decât în cadrul Mişcării antroposofice – eu am prezentat cândva aici un ciclu de conferinţe despre scolastică [Nota 18], despre adevărata ei formă şi adevărata ei origine –, s-a dezvoltat scolastica Evului Mediu, acea învăţătură care, într-o epocă ce se îndrepta deja cu rapiditate spre materialism, voia să păstreze ceea ce se putea păstra ca spiritualitate în concepţiile umane.

Deja înainte ca Baco de Verulam şi Comenius să reapară pe Pământ, în sânul scolasticii s-a lucrat la evoluţia pe mai departe a serviciului lui Mihael. Vedem cum în cadrul scolasticii trebuie să fie salvat, în aşa-numita şcoală a realiştilor, originea a ceea ce poartă omul în gândurile sale ca spiritualitate. Scolasticii realişti considerau că ceea ce sesizează omul prin gândurile sale conţine o realitate spirituală. Ea este o spiritualitate firavă, dar este o spiritualitate.

În această privinţă, dragii mei prieteni, viaţa spirituală se continuă în evoluţia lumii în aşa fel încât atunci când o cuprindem cu privirea în întreaga ei realitate şi avem cunoaşterea iniţiatică, nu putem face altfel decât să legăm ceea ce este de natură fizică sau, în general, evenimentele care au loc pe Pământ, în cadrul istoriei fizice, de ceea ce, venind din spiritual, impregnează cu

spirit ceea ce este de natură fizică. Ajungem să cuprindem toate acestea într-o privire de ansamblu, ajungem să vedem cum mai întâi acţionează sufletele platoniciene, până la Chartres, cum apoi acţionează sufletele aristotelice. Vedem la început sufletele aristotelice acţionând din lumea suprasensibilă inspirându-i pe învăţătorii care trăiesc şi acţionează pe Pământ, ca suflete platoniciene, învăţându-i pe alţii, dezvoltând pe Pământ o ştiinţă adecvată raţiunii pământeşti. Ne adâncim privirea în acest ansamblu de activităţi, îl vedem pe învăţătorul de la Chartres mergând pe solul pământesc, dăruindu-se studiilor sale impregnate de viziuni, vedem raza inspiratoare radiind de la sufletul aristotelic coborând din domeniul suprapământesc şi orientând pe căile juste ceea ce are o coloratură platoniciană. Primim atunci o cu totul altă imagine despre viaţă decât cea care este prezentă în mod obişnuit. Căci în viaţa exterioară ne place atât de mult să-i distingem pe platonicieni de aristotelici, ca şi cum ei s-ar opune unii altora. Dar, în realitate, nu este deloc aşa. Diferitele epoci de pe Pământ pretind să vorbim când în sens platonician, când în sens aristotelic. Dar când îmbrăţişăm cu privirea viaţa suprasensibilă care se află în dosul vieţii senzoriale, atunci vedem cum un curent îl fecundează pe celălalt, vedem cum un curent este inclus în celălalt.

Şi, la rândul lor, în timp ce aristotelicii învăţau în cadrul Ordinului Dominicanilor, sufletele platoniciene, ce se aflau acum în lumea spirituală, erau acele suflete care, după ce se înţeleseseră cu sufletele aristotelice coborâte ulterior pe Pământ, le-au fost acestora genii inspiratoare. Viaţa, în general, era alta în acea epocă. Indiferent dacă oamenii cred sau nu cred astăzi, dar viaţa era de-aşa natură încât, când ne îndreptăm privirea spirituală asupra acestor epoci trecute, aflăm un spirit ca Alanus ab Insulis aşezat în

chilia lui solitară, consacrat studiilor, primind vizita unui spirit care vine la el din lumea suprasensibilă şi care este un suflet aristotelic. Da, este prezentă o conştienţă puternică – şi, de asemenea, mai târziu, atunci când aristotelicii apar în Ordinul Dominicanilor [Nota 19]–, o conştienţă puternică a apartenenţei la lumea spirituală. Acest lucru poate să rezulte pentru observator dintr-un fapt cum este următorul: Unul dintre învăţătorii dominicani coboară spre viaţa fizică pământească mai devreme decât un alt suflet, de care el este legat; acesta din urmă rămâne mai întâi în lumea spirituală, pentru a îndeplini acolo ceva pe care îl va aduce mai târziu celui care a coborât mai devreme, şi pentru a continua apoi să colaboreze cu cel care s-a născut mai devreme. Şi acest lucru ajunge în conştienţă. Ne ştim în legătură cu lumea spirituală prin activitate proprie, prin muncă proprie.

Istoria ulterioară a şters toate acestea. Dar nu trebuie să urmărim să citim adevărul asupra vieţii istoriei din documentele recente, căci el se află în viaţă. Şi trebuie să avem pentru viaţă o privire imparţială. Trebuie să o vedem desfăşurându-se şi acolo unde ea se dezvoltă în sânul unor cercuri mai puţin simpatice drept ceva care este situat prin karmă în aceste cercuri, dar care, din punct de vedere interior, are o cu totul altă semnificaţie.

O asemenea citire a evenimentelor, dragii mei prieteni, mi-a devenit posibilă în cursul vieţii mele într-un mod absolut ciudat. Şi abia acum, când îmi îndrept privirea asupra unor lucruri, transpare ceva care a intervenit în mod clar în cursul vieţii mele ca o scriere ocultă. Aş putea spune: O karmă deosebită stă la baza faptului că eu vorbesc astăzi – şi în alte locuri, cu alte ocazii –, că eu vorbesc tocmai acum, în această perioadă, despre asemenea lucruri cum este această Şcoală de la Chartres, despre tot ce a

precedat-o şi despre tot ce a urmat după ea. Căci tocmai oamenii cei mai eminenţi care au învăţat la Chartres aparţineau Ordinului Cistercienilor.

Dar Ordinul Cistercienilor, ca şi celelalte ordine din cadrul evoluţiei catolicismului, era în declin, dar în acest declin este vorba, în cea mai mare măsură, de aspecte exterioare. Individualităţile sunt uneori situate – prin faptul că ele continuă nişte orientări vechi, care au şi pentru antroposofie o valoare extraordinară – sunt situate în nişte contexte cărora, de fapt, ele nu le aparţin; totuşi viaţa, karma, le-a situat în aceste contexte. Astfel, eu a trebuit să consider întotdeauna ciudat faptul că – încă din prima tinereţe şi până într-o anumită epocă – am avut întotdeauna de-a face cu ceea ce venea de la Ordinul Cistercienilor. Puţin a lipsit ca după ce am terminat şcoala primară, şi din motive pe care le-am arătat în autobiografia mea, să nu devin elev la un liceu condus de cistercieni; dar părinţii m-au trimis la şcoala reală, şi nu la un liceu. Ar fi fost absolut natural ca eu să devin elev la cistercieni. Eu nu am devenit, firește, din nişte bune motive karmice.

Dar şcoala reală unde mergeam eu nu era decât la cinci paşi de liceul Ordinului Cistercienilor. În acea perioadă i-am cunoscut pe toţi aceşti excelenţi profesori cistercieni. Nu e nevoie să vorbesc despre acest ordin, ci despre individualităţi. Mă gândesc şi astăzi cu adâncă mulţumire la unul dintre preoţii din Ordinul Cistercienilor [Nota 20] care preda la acel liceu literatura germană cu un entuziasm fără margini, şi eu îi văd pe toţi în faţa mea pe acea stradă care la Wiener-Neustadt se numeşte Aleegasse, unde profesorii se plimbau întotdeauna înainte de începerea cursurilor; aceşti preoţi din Ordinul Cistercienilor, în costum civil, care erau nişte oameni extraordinar de înzestraţi. Şi cum în acea perioadă

eu citeam mult mai mult articolele-program ale profesorilor la sfârşitul anului şcolar, decât manualele în timpul anului şcolar, eu citeam într-adevăr cu un interes foarte viu ceea ce publicau aceşti cistercieni în programul şcolar al liceului din Wiener-Neustadt, drept propria lor înţelepciune. Într-un cuvânt, Ordinul Cistercienilor îmi era apropiat. Şi, cu siguranţă: dacă aş fi devenit elev la liceul Ordinului Cistercienilor – acestea sunt, firește, ipoteze, pe care le fac doar pentru a vedea clar lucrurile –, aş fi devenit, bineînţeles, cistercian.

Dar această situaţie a continuat la Viena – am povestit toate acestea în autobiografia mea. După un anumit timp am intrat în cercul care se formase în jurul scriitoarei delle Grazie, pe care îl frecventau numeroşi profesori ai Facultăţii de Teologie din Viena. Am devenit foarte intim cu mai mulţi dintre ei. Ei erau toţi membri activi ai Ordinului Cistercienilor. Aşadar mă găseam din nou în legătură cu cistercienii. Şi, datorită celor ce se revarsă în prezent prin Ordinul Cistercienilor, am putut într-un fel să urmăresc în trecut mai multe fapte.

Pentru a vă arăta cum acţionează karma, aş vrea să vă vorbesc despre un eveniment. Prezentasem o conferinţă şi, datorită unei – „five-o'clock tea" se spune în Anglia, la Viena se spune „jour-Tage" –, datorită unei „jour-Tage" la delle Grazie, făcusem cunoştinţă apropiată cu profesorii de teologie care erau obişnuiţii casei, cistercienii. Eu prezentasem o conferinţă. Se afla acolo un preot din Ordinul Cistercienilor, un om absolut excelent, şi când am terminat conferinţa, el mi-a spus ceva cu totul neobişnuit, pe care nu-l pot indica decât sub formă de aluzie: El m-a întâmpinat cu un cuvânt prin care se referea la amintirea sa despre o întâlnire dintre el şi mine într-o viaţă pământească anterioară.

Acestea sunt lucruri care ne educă pentru viaţă. Era în anul 1889. Desigur, eu nu puteam relata în „Goetheanum" decât aspectele exterioare; articolele vor apărea, bineînţeles, sub formă de carte [Nota 21], cu note care vor ţine seama şi de aspectul interior.

Acum, vedeţi dvs., aveţi aici unele dintre motivele karmice care m-au condus să pot vorbi, în general, despre aceste curente spirituale sub această formă. Pregătirea care conduce la aceasta nu poate fi primită decât în cadrul vieţii, nu prin studiu.

Am arătat, aşadar, cum au acţionat împreună curentul platonician şi curentul aristotelic. Apoi aristotelicii, la rândul lor, trec din nou prin poarta morţii. Şi, în epoca sufletului conştienţei, pe Pământ la început a câştigat tot mai mult teren materialismul. Dar, tocmai în epoca în care materialismul începea să se instaureze pe Pământ, a fost întemeiată – aşa cum spuneam, suntem obligaţi să ne slujim pentru aceste lucruri de limbajul curent –, a fost întemeiată în lumile spirituale un fel de Şcoală a lui Mihael, o Şcoală Mihaelică de mare amploare, în sânul căreia erau reunite după moarte spirite ca Bernhardus Sylvestris, Alanus ab Insulis, dar şi Aristotel şi Alexandru; în sânul căreia suflete umane reîncarnate în acel moment pe Pământ se aflau împreună cu entităţi spirituale care îşi parcurgeauviaţa fără să fie încarnate pe Pământ, dar care erau unite cu suflete pământeşti. Mihael însuşi este învăţătorul lor, privirea lui se întoarce înapoi spre tot ceea ce au fost marile învăţături ale vechilor Misterii, el cuprinde în mod minunat într-o viziune de ansamblu tainele vechilor Misterii şi, în acelaşi timp, el deschide o puternică perspectivă asupra a ceea ce urmează să se întâmple.

Şi, vedeţi dvs., găsim, sub o anumită formă, unele suflete care, în numeroase existenţe pământeşti, s-au aflat, mai mult sau mai puţin, în sânul acelor cete, au luat parte la această şcoală suprasensibilă în secolele 14, 15, sunt cete de suflete care năzuiesc să participe la curentul lui Mihael, suflete care au primit în impulsurile lor de voinţă ceea ce se poate numi: voinţa de a se uni cu acest curent al lui Mihael.

Ne putem îndrepta privirea spre aceste suflete. Le găsim, într-un fel – căci în acest moment un mic număr dintre ele se aflau pe Pământ, cea mai mare parte se aflau în viaţa dintre moarte şi o nouă naştere şi luau parte la întrunirea suprasensibilă a acestei şcoli suprasensibile –, găsim acolo aceste suflete. Le găsim acolo ascultând învăţăturile lui Mihael. Iar astăzi, le regăsim în acele suflete care, încarnate fiind pe Pământ, aspiră în mod onest, sincer, dintr-un imbold interior, să adere la Mişcarea antroposofică.

În karma celor care aspiră în mod sincer, cu o sinceritate interioară, să adere la Mişcarea antroposofică se află impulsurile care trebuie să fie studiate în lumea suprasensibilă şi din punctul de vedere al karmei. Desigur: Faptul că aceste suflete au fost determinate de karma lor să se alăture tocmai în acest moment unei asemenea comunităţi cereşti se întâmplă pentru că într-o viaţă anterioară ele îşi plăsmuiseră karma într-o formă care le-a condus tocmai aici. Dar nu putem cunoaşte karma sufletelor dacă ne îndreptăm privirea numai asupra a ceea ce se întâmplă pe Pământ, ci trebuie să ne îndreptăm privirea şi asupra a ceea ce se va întâmpla între moarte şi o nouă naştere.

Contemplarea Universului ne oferă elemente infinit de bogate când, dacă mă pot exprima astfel cu privire la

examinarea sufletelor care acţionează în lume – şi, în cele din urmă, e vorba de toţi oamenii –, când nu începem întotdeauna cu momentul în care oamenii ajung pe Pământ, pentru a încheia cu momentul în care ei mor; căci nu acesta este momentul în care ei încep să acţioneze, şi nici acela momentul când ei încetează de a o face. În ceea ce se întâmplă pe plan spiritual acţionează nu numai sufletele încarnate atunci pe Pământ, ci şi alte suflete, care se află astăzi între moarte şi o nouă naştere şi ele îşi trimit spre Pământ razele activităţii lor. În propriile noastre fapte intervin impulsurile unor asemenea suflete. Totul colaborează, întocmai aşa cum faptele pământeşti intervin, la rândul lor, în regiunile cereşti şi continuă să acţioneze acolo, aşa cum am arătat deja în prima dramă-misteriu [Nota 22], sub formă de imagine, de exemplu, pentru personalităţile Capesius şi Strader.

Brunetto Latini, profesorul lui Dante, este, bineînţeles, prezent. El a murit în acea epocă, a trecut prin poarta morţii, dar aceasta este o metamorfoză a vieţii. El este prezent. El continuă să acţioneze, şi îl găsim când îl căutăm pe cale spirituală.

Şi astfel tabloul evoluţiei spirituale a omenirii se completează atunci când îi putem include în acest tablou pe aşa-numiţii defuncţi; căci ei sunt de fapt mult mai vii decât aşa-numiţii vii. În multe privinţe, un suflet ca Brunetto Latini este prezent astăzi, deşi nu este încarnat pe Pământ, el este prezent în extraordinar de multe lucruri care se întâmplă pe Pământ. Dar dvs. vedeţi cât de strâns este legată viaţa pământească de viaţa suprasensibilă şi că de fapt nu putem vorbi deloc despre o lume sensibilă separată de lumea suprasensibilă, căci tot ceea ce este sensibil este totodată suprasensibil; tot ceea ce este suprasensibil se manifestă undeva sau cândva în sensibil.

Şi nu putem înţelege de fapt viaţa pământească decât dacă vedem aceste lucruri care se află în dosul vieţii pământeşti.

Acesta este, dragii mei prieteni, suflul care a pătruns în Mişcarea antroposofică începând de la Congresul de Crăciun: faptul că putem vorbi despre realităţile suprasensibile în deplină lumină, fără rezerve, într-o atitudine de conştienţă deplină. Acesta trebuie să fie suflul esoteric care să străbată Mişcarea antroposofică. Numai prin aceasta va fi posibil să dăm Mişcării antroposofice adevăratul ei conţinut spiritual.

Căci, vedeţi dvs., ceea ce v-am spus despre curentul lui Mihael a mers apoi mai departe. Dar când individualităţile reapar pe Pământ, ele sunt obligate înainte de toate să se folosească de corpurile pe care le pune la dispoziţie o anumită epocă, ele trebuie să se adapteze formelor de educaţie ale unei anumite epoci; toate acestea constituie un veşmânt exterior într-o epocă materialistă. Şi epoca noastră materialistă aşează cele mai mari obstacole ce se pot imagina pentru sufletele care au dezvoltat în vieţile pământeşti anterioare multă spiritualitate, atunci când ele vor să integreze această spiritualitate unor corpuri care, pe lângă aceasta, mai sunt şi pregătite conform educaţiei actuale. Astfel că nu trebuie să ne mire dacă eu spun: Sufletele care aspiră în mod sincer spre antroposofie pot fi găsite, în felul pe care l-am indicat, în epoci trecute ale evoluţiei pământeşti. Şi nu putem întemeia o adevărată cunoaştere dacă nu putem contempla această cooperare a tuturor forţelor care acţionează şi trăiesc în lume. Căci cercetarea spirituală depinde, la rândul ei, de viaţa spirituală, cercetarea spirituală cere să căutăm spiritul tot pe căile sale. Iar căile spiritului sunt diferite în fiecare epocă. În epoca noastră, ele nu sunt

create decât dacă există un teren solid pentru o cunoaştere a naturii exterioare conformă cu spiritul.

După epoca pe care am descris-o în cadrul curentului lui Mihael, a urmat o alta, care aici, pe Pământ, ia un aspect absolut materialist, în care totul este elaborat în mod materialist. În suprasensibil se face o pregătire foarte intensă a impulsurilor mihaelice, care în epoca noastră au fost aduse într-un fel din Cer pe Pământ. Epoca noastră nu poate merge mai departe pe firul celor ce s-au petrecut în ultimele secole; noi trebuie să cunoaştem aceste lucruri, dar nu putem merge mai departe pe acest fir. Noi trebuie, pornind de la conştienţa epocii noastre, să găsim firul de legătură cu ceea ce s-a desfăşurat în decursul ultimelor secole în suprasensibil. Atunci, prin faptul că ţinem seama de aceasta, suntem în contact cu solul activităţii antroposofice, al vieţii antroposofice. Şi asemenea concepţii cum sunt cele pe care le expun în cursul acestor ore nu trebuie să fie în primite pur şi simplu de intelectul rece, de o inimă goală, ele trebuie să fie primite de omul întreg, din toată inima. Antroposofia poate însemna ceva pentru omenire numai dacă ea este primită din toată inima. Un asemenea fapt consolidează voinţa Mişcării antroposofice, unită cu Societatea Antroposofică începând de la Congresul de Crăciun. Am vrea ca acest Congres să pătrundă profund în sufletele oamenilor care sunt uniţi cu el, pentru ca oamenii să devină conştienţi de ceea ce este legat de karma lor în adâncurile sufletului. Şi cu aceasta, dragii mei prieteni, noi am stabilit un fel de temelie pentru ceea ce ne va conduce mai departe data viitoare, duminica viitoare, când vom studia cum a evoluat în continuare curentul lui Mihael şi sarcinile ce decurg din el pentru antroposofie, ca sarcini ale vieţii spirituale a prezentului în general.

CONFERINȚA A CINCEA

Dornach, 14 septembrie 1924

Am prezentat aici imaginile ce reprezintă o parte a unui dar care mi-a parvenit zilele trecute, după ce am vorbit adesea despre Școala de la Chartres, atât de importantă pentru viața spirituală interioară a Occidentului. Dvs. vedeți în aceste reproduceri – voi dispune de altele din aceeași colecție marțea viitoare – minunata artă arhitecturală, minunatele opere sculptate din Evul Mediu create în acest centru unde odinioară înflorea acea viață despre care v-am vorbit adesea aici, o viață spirituală importantă pentru Occident.

Acestei Școli de la Chartres îi aparțineau acele personalități care în secolul al 12-lea mai aveau încă imboldul de a învăța sau de a-i învăța pe alții să aprofundeze viața spirituală vie care apăruse la răscrucea secolelor în acea epocă din evoluția civilizației europene când omenirea, în măsura în care era în căutarea cunoașterii, căuta încă această cunoaștere în activitatea și urzirea ființelor naturii și nu în înțelegerea legilor naturii, abstracte și fără substanță. Astfel, la Școala de la Chartres era cultivată în mod intens o dăruire arzătoare față de puterile spirituale, mai ales față de cele care stăpânesc în natură, deși nu prin intermediul unor inițiați, ci prin intermediul unor personalități care se consacrau din inimă și cu toată capacitatea lor de înțelegere pentru a prelua din tradiție multe din lucrurile care fuseseră odinioară trăite în mod spiritual. Și eu am subliniat, dragii mei prieteni, cum poate fi percepută într-adevăr, în spiritul lui Brunetto Latini, al marelui profesor al lui Dante, o misterioasă radiație emanând de la Școala de la Chartres. După aceea,

am încercat să vă fac să înţelegeţi cum personalităţile, individualităţile de la Chartres au continuat să acţioneze în lumile spirituale, unite cu cei care după aceea, făcând parte din Ordinul Dominicanilor, au fost mai curând purtătorii scolasticii.

Se poate spune că individualităţile de la Chartres, conducându-se după semnele timpului, au fost nevoite să ajungă la părerea că ar fi potrivit ca ele să reapară în existenţa pământească numai după ce elementul mihaelic, care ar trebui să înceapă să acţioneze la sfârşitul secolului al 19-lea, va fi acţionat pe Pământ un anumit timp. Aceste individualităţi de la Chartres au luat parte în continuare la învăţăturile suprasensibile date sub egida lui Mihael însuşi, aşa cum am arătat data trecută, pentru ca să facă să se reverse, într-un anumit fel, impulsurile care trebuiau să se impună în viaţa spirituală a secolelor următoare şi sub influenţa cărora trebuie să se afle, în mod necesar, cel care vrea să se consacre astăzi cultivării vieţii spirituale.

În mare, putem spune: Pentru spiritele de la Chartres nu au existat, de fapt, decât un număr redus de încarnări. Totuşi, mi-a fost dată posibilitatea să privesc în urmă spre această Şcoală de la Chartres, fiind incitat la aceasta de un fapt recent. La Chartres exista un călugăr dăruit cu totul unui element de viaţă prezent odinioară în Şcoala de la Chartres. Dar tocmai când te dăruiai în mod just acestui element, simţeai domnind în Şcoala de la Chartres ceva dintr-o atmosferă de amurg a vieţii spirituale. Căci tot ceea ce mai amintea de marile, de importantele impulsuri ale platonismului impregnat de spiritualitate, aşa cum era el cultivat în continuare, era viu la Chartres, dar în aşa fel încât purtătorii acestei vieţi trebuiau să-şi spună: Cu siguranţă, în viitor, civilizaţia europeană nu va mai fi deschisă acestui caracter viu al platonismului.

Este emoţionant, aş putea spune, să vezi cum păstrează Şcoala de la Chartres imaginile geniilor inspiratoare pentru aşa-numitele cele şapte arte liberale: gramatica, dialectica, retorica, aritmetica, geometria, astronomia, muzica. Când era perceput elementul spiritual care trăia în aceste şapte arte liberale, ele încă mai erau considerate darurile divine vii transmise omului de nişte fiinţe, şi nu numai comunicarea unor gânduri moarte, cu privire la nişte legi ale naturii moarte. Şi se putea vedea că Europa îşi va pierde în viitor întreaga receptivitate pentru toate acestea. De aceea se simţea ca un fel de atmosferă de amurg a vieţii spirituale.

Şi un asemenea călugăr, singuratic, dăruit cu totul lucrărilor, învăţăturilor de la Chartres, s-a reîncarnat în epoca noastră, dar s-a reîncarnat în aşa fel încât tocmai la această personalitate se putea percepe într-un mod minunat reflectarea vieţii sale precedente în viaţa actuală. Această personalitate era în vremea noastră o scriitoare [Nota 23], pe care eu o cunoşteam, cu care eram chiar prieten, care a murit de multă vreme; ea purta în sine o dispoziţie sufletească absolut ciudată pentru epoca noastră, despre care eu n-aş fi vorbit mai demult, deşi o observam de mai mulţi ani. Dar, de fapt, e posibil să vorbesc despre aceste lucruri numai după ce atmosfera de Crăciun s-a răspândit asupra Societăţii noastre Antroposofice, căci această atmosferă proiectează o lumină deosebită asupra lucrurilor şi astăzi avem posibilitatea de a vorbi deschis, aşa cum am spus.

Când vorbeam cu această personalitate, ea nu vorbea, de fapt, decât despre faptul că vrea să moară. Această dorinţă de a muri nu lua naştere dintr-o dispoziţie sufletească sentimentală, sau ipohondră şi, s-ar putea spune, nici melancolică, ci atunci când îţi îndreptai

privirea, atentă la realităţile psihologice, asupra unui asemenea fapt, privirea se cufunda atât de profund în acest suflet, încât îţi spuneai; acesta este reflexul unei vieţi pământeşti anterioare. Într-o viaţă pământească anterioară a fost depus un fel de germene care iese acum la iveală. Acum – nu în această dorinţă de a muri, ci în impresia că, propriu-zis, acest suflet, încarnat în această personalitate nu are nimic de-a face cu prezentul.

Scrierile acestei personalităţi sunt, de asemenea, redactate în aşa fel încât ele par că vin dintr-o altă lume, nu prin ceea ce comunică ele, prin conţinut, ci prin atmosfera pe care ele o degajă. Înţelegem această atmosferă abia atunci când găsim drumul care conduce de la lumina întunecată a acestor scrieri, care trăia în acest suflet, până la acel călugăr de la Chartres, care a trăit atmosfera de amurg ce scălda platonismul viu existent în acea epocă la Chartres.

În cazul acestei personalităţi nu era vorba de temperament, nici de melancolie, nici de sentimentalism, ci această dispoziţie sufletească era reflectarea unei vieţi anterioare. Şi sufletul actual al acestei personalităţi era o oglindă prin care transpărea într-adevăr viaţa de la Chartres. El nu transmitea conţinutul învăţăturilor de la Chartres, ci atmosfera lor, ambianţa lor. Şi, când ne adâncim prin privirea retrospectivă în această atmosferă, atunci putem găsi, aş spune, ceva ca un fel de fotografii spirituale ale acestor personalităţi pe care şi cercetarea spirituală, de altfel, ne permite să le distingem în lumea în care ele pot fi găsite şi care au predat la Chartres.

Vedeţi dvs., chiar viaţa ne aduce, prin karmă, posibilităţile cele mai diferite de a ne cufunda privirea în aceste lucruri. Eu am menţionat data trecută experienţele pe care le-am făcut cu Ordinul Cistercienilor, şi aş vrea să

adaug ca o completare la cele spuse, în legătură cu atmosfera de amurg a Școlii de la Chartres, ceea ce am perceput ridicându-se din inima și sufletul unei personalități contemporane extraordinar de interesante. Ea a regăsit de multă vreme acele lumi după care avea atât nostalgie, ea s-a întors la preoții de la Chartres. Și dacă oboseala, ca rezultat karmic al dispoziției sufletești a acelui călugăr de la Chartres, nu ar fi dominat întreaga viață sufletească a acestei personalități, nu mi-aș fi putut deloc imagina că ar putea exista în epoca noastră o personalitate mai adecvată pentru a cultiva viața spirituală a prezentului în legătură cu viața tradițională din Evul Mediu. Aș vrea să menționez, în acest sens, că atunci când sunt prezente asemenea impulsuri karmice, acționând în profunzimile sufletului, ne găsim în fața acestui fapt caracteristic că în expresia fizică a fizionomiei unei încarnări ulterioare se constată o asemănare – rar este cazul, dar se întâmplă –, o asemănare cu încarnarea precedentă. Cele două chipuri, cel al acestui călugăr și cel al scriitoarei din epoca noastră, erau într-adevăr absolut asemănătoare.

Acum, dragii mei prieteni, în legătură cu aceasta, aș vrea să examinez încetul cu încetul karma Societății Antroposofice, respectiv karma individualităților care aparțin diferiților săi membri, prin faptul că, așa cum spuneam data trecută, o mare parte dintre sufletele care au aderat în mod sincer la Mișcarea antroposofică s-au unit, într-adevăr, într-un anumit moment și într-un anumit loc, cu acel curent al lui Mihael pe care a trebuit să-l caracterizez cu ajutorul a tot ceea ce am spus până acum despre Aristotel și Alexandru, despre ceea ce s-a întâmplat în suprasensibil în epoca în care aici, în lumea sensibilă, a avut loc al optulea Sinod de la Constantinopol, despre ceea ce s-a întâmplat în spiritual și în domeniul fizic în cadrul

vieţii de la curtea lui Harun al Rashid şi, în sfârşit, în această Şcoală suprasensibilă care îşi desfăşura activitatea sub egida lui Mihael însuşi. Elementul semnificativ al învăţăturii din această şcoală este faptul că în cadrul ei se atrăgea în permanenţă atenţia în primul rând asupra legăturilor cu vechile Misterii, asupra legăturilor cu tot ceea ce trebuia să reapară din conţinutul vechilor Misterii sub o formă nouă, pentru a impregna de spiritualitate civilizaţia modernă; dar, pe de altă parte, se atrăgea atenţia şi asupra impulsurilor de care au nevoie, pentru acţiunea lor în viitor, sufletele înclinate să se entuziasmeze pentru viaţa spirituală. Pe baza înţelegerii acestui curent spiritual putem înţelege, de asemenea, în ce măsură antroposofia, în esenţa ei, anunţă impulsurile unei înţelegeri reînnoite, autentice, sincere, a Impulsului lui Christos.

Căci în Mişcarea antroposofică se află de fapt două categorii de suflete. Multe dintre aceste suflete au participat la acele curente care au fost aşa-numitele curente creştine oficiale ale primelor secole; ele au participat la tot ceea ce a apărut în lume în calitate de creştinism, în special în epoca împăratului Constantin şi în timpurile care urmează imediat după Constantin. Tocmai printre sufletele care au adoptat atunci creştinismul cu o sinceritate extraordinară, care l-au asimilat aprofundându-l interior, se află acele suflete pe care le găsim astăzi în Societatea Antroposofică având imboldul de a înţelege creştinismul; nu chiar creştinii care urmau pur şi simplu asemenea mişcări cum era aceea creată de împăratul Constantin, ci mai curând acei creştini care, răspândiţi în diferite secte, pretindeau a fi consideraţi drept adevăraţii creştini. Secte creştine, în care era aprofundată viaţa interioară şi care cuprindeau un mare număr de suflete dintre cele care se apropie astăzi cu sinceritate – uneori

sub imperiul unor impulsuri subconştiente, pe care conştienţa superficială le interpretează adesea în mod eronat, în multe privinţe – de Mişcarea antroposofică.

Apoi, sunt alte suflete, care nu au luat parte în mod direct la această evoluţie creştină, sau care au participat uneori la ea, mai târziu, atunci când în secte acea viaţă interioară aprofundată dispăruse; dar care, înainte de toate, mai păstraseră în străfundul sufletului lor mult din ceea ce trăiseră în mod viu, de neuitat, în era precreştină. Şi ele au participat adesea la creştinism, dar fără ca acesta să facă asupra lor aceeaşi impresie ca asupra celorlalte suflete, fiindcă în ele rămăseseră vii amprenta şi învăţătura, riturile şi celelalte practici din vechile Misterii. Tocmai printre sufletele care au intrat în acest fel în Mişcarea antroposofică se află acum acele suflete care îl caută pe Christos, dar nu într-un sens abstract. Primele care au fost caracterizate sunt oarecum fericite de a regăsi creştinismul în Mişcarea antroposofică. Dar printre celelalte se află suflete care sesizează, cu o facultate de înţelegere interioară, ceea ce în antroposofie este un creştinism cosmic. Christos, ca Spirit Solar cosmic, este înţeles mai ales de toate acele suflete, destul de numeroase, care mai poartă în străfundul fiinţei lor multe elemente vii pe care le-au adus cu ele din vechile Misterii păgâne. Curentele întregii vieţi spirituale a omenirii timpurilor prezente sunt legate de toate acestea; şi eu vorbesc aici despre un prezent vast, care se extinde pe decenii, pe secole.

La urma urmei, antroposofia a răsărit din viaţa spirituală a prezentului; chiar dacă ea nu are în conţinutul său nimic care să fie în mod direct comun cu această viaţă spirituală a prezentului, totuşi, în mod karmic, în multe privinţe, ea a răsărit din această viaţă şi noi trebuie să ne

îndreptăm privirea asupra anumitor lucruri care în mod aparent nu intră în cadrul a ceea ce acţionează în mod nemijlocit în antroposofie, pentru a avea în câmpul vizual spiritual ceea ce a acţionat de-a lungul timpului în curentele pe care le-am amintit. Eu am spus că nu dobândim de fapt o adevărată înţelegere pentru ceea ce se întâmplă în mod exterior pe planul fizic decât atunci când privim în dosul acestor evenimente şi vedem ceea ce se revarsă, în acest plan fizic, venind din sfera spirituală. Şi trebuie, spuneam data trecută, să ne cucerim din nou curajul de a reintroduce în prezent acea simţire ce era prezentă în vechile Misterii, care leagă evenimentele fizice, dar nu numai în mod abstract, de o viaţă spirituală generală, panteistă sau teistă, sau de orice fel ar fi ea, ci care este în stare să urmărească evenimentele, şi chiar experienţele umane în cadrul evenimentelor, până la cauzele spirituale fundamentale şi la entităţile spirituale originare.

Tocmai în acest sens apare acea ocazie care trebuie căutată astăzi prin intermediul uneia din sarcinile cele mai profunde ale prezentului. Trebuie să fie din nou căutată în epoca noastră o adevărată cunoaştere a omului după corp, suflet şi spirit, dar nu o asemenea cunoaştere care să îşi aibă rădăcinile în idei sau legi abstracte, ci o cunoaştere care să poată pătrunde în adevăratele temeiuri ale întregii fiinţe umane. Apoi, omul trebuie să fie studiat cu adevărat în privinţa sănătăţii, a bolilor sale, şi nu numai, aşa cum se obişnuieşte în epoca noastră, conform unei cunoaşteri pur fizice. Căci în acest fel nu învăţăm să cunoaştem omul; şi mai ales nu învăţăm să cunoaştem în viaţă ceea ce acţionează în om şi intervine într-un mod atât de hotărâtor în destinul său: nefericire, boală, capacitate sau incapacitate. Învăţăm să cunoaştem karma în toate formele

ei numai când putem pătrunde în om urmărind ce este spiritualitatea lui, ce este viaţa interioară a sufletului, luând ca punct de plecare viaţa fizică.

Astăzi, aspiraţia spre cunoaştere se manifestă în aşa fel încât omul este studiat în mod cu totul exterior cu privire la organele sale, la nervii săi, la vasele sale sanguine ş.a.m.d. Şi cel care examinează în acest fel sănătatea şi boala omului nu este în stare să găsească ceva care să fie spirit sau suflet. Şi, am putea spune: Anatomistul, fiziologul de astăzi ar putea vorbi aşa cum a vorbit cândva un celebru astronom care a răspuns la întrebarea pusă de suveranul său: Eu am explorat întreg Universul, am căutat peste tot, în mediul stelelor şi în mişcările lor, dar nu am găsit nici un Dumnezeu. – Aşa a spus astronomul. Anatomistul şi fiziologul de astăzi ar putea spune: Eu am examinat totul: inima şi rinichii, stomacul, creierul, vasele sanguine şi nervii – dar nu am găsit nicăieri suflet şi spirit.

Vedeţi dvs., toate dificultăţile pe care le întâlneşte medicina, de exemplu, vin de la această influenţă. Şi toate acestea trebuie dezvoltate astăzi, în general, conform cerinţelor care se impun Mişcării antroposofice, Societăţii Antroposofice şi, în particular, fiecărei specialităţi, în cadrul diferitelor grupe; aşa cum s-a vorbit acum despre medicina pastorală [Nota 24], de exemplu, în faţa unui grup care este pregătit în acest sens conform specialităţii sale. Căci trebuie să căutăm poarta de acces spre acele corelaţii care se arată a fi, în cele din urmă, marile corelaţii care au luat naştere prin activitatea curentelor karmice. Şi se va vedea, în domeniul patologiei şi al terapeuticii, cum observarea omului bolnav şi a omului sănătos face necesar să ne ocupăm de tot ceea ce s-a spus despre suflet şi spirit, pe lângă aspectul fizic exterior, aşa cum îl prezintă ştiinţa, şi care trebuie, cum am repetat-o adesea, să fie respectat

întru totul. Dar vom vedea cum va trebui să studiem părţile constitutive superioare ale naturii umane referitor la omul sănătos şi la omul bolnav, atunci când, în curând, va apărea cartea [Nota 25] la care am lucrat, împreună cu stimata mea colaboratoare doamna dr. Wegman, tocmai pe acest tărâm, al omului sănătos şi al omului bolnav. Numai că tocmai asemenea cercetări, care caută porţi prin care, pornind de la omul fizic, se ajunge în mod just la omul spiritual, dau rezultate fecunde doar dacă ele sunt urmate aşa cum trebuie. Astfel încât pentru o asemenea muncă trebuie să fie puse în lucrare nu numai forţele cerute de cercetarea modernă, ci tocmai forţele de cercetare care se obţin prin faptul că sunt înţelese firele karmice care rezultă din istoria evoluţiei omenirii. Trebuie, ca să spunem aşa, să lucrăm cu forţele karmei pentru a pătrunde tainele despre care este vorba aici. În primul volum al acestei lucrări apare numai un început. Lucrarea va avea o continuare şi, pornind de la ceea ce a fost dezvoltat la început într-un mod mai curând elementar, se va progresa până la ceea ce poate furniza din această perspectivă, din perspectiva medical-patologică, o cunoaştere a omului. Acest lucru este posibil, bineînţeles, numai prin faptul că în doamna dr. Wegman se află o personalitate care, în cadrul studiilor sale medicale, a asimilat lucrurile în aşa fel încât ele s-au dezvoltat la ea într-un mod absolut firesc, ajungând până la o concepţie spirituală asupra entităţii umane. Dar aici, în cursul acestei cercetări se arată, tocmai în concepţia despre organele omului care sunt studiate dintr-o perspectivă spirituală, lucrurile ce conduc, de asemenea, spre raporturile karmice. Căci acelaşi gen de privire care trebuie dezvoltată pentru a vedea spiritul ce se află nu în dosul întregului om, ci în dosul organelor izolate – în dosul unui organ stă, dacă vreţi, lumea lui Jupiter, în dosul altui

organ, lumea lui Venus ș.a.m.d. –, acele cercetări pe care trebuie să le dezvoltăm aici conduc tocmai la ceea ce ne oferă posibilitatea de a pătrunde în planul ascuns al personalităţilor umane, în vieţile lor pământeşti trecute. Căci în viaţa pământească prezentă omul se află aici în faţa noastră, limitat de pielea sa. Dacă ne cucerim facultatea de a ne cufunda privirea în diferitele organe, ceea ce este închis în limitele formate de piele se extinde, prin faptul că fiecare organ indică spre o altă direcţie a lumii, deschide căi spre Macrocosmos. Apoi omul se rotunjeşte din nou în afară, şi de aceasta avem nevoie: de acest om care se reconstruieşte spiritual după ce şi-a depăşit forma actuală, cea care se află între limitele formate de piele. Şi când urmărim spre exterior ceea ce este din punct de vedere fizic cu totul altfel decât crede anatomistul, atunci ajungem la acele percepţii spirituale care corespund viziunilor obţinute când pătrundem cu privirea în vieţile pământeşti anterioare. Şi atunci trăim corelaţiile care proiectează lumina asupra istoriei evoluţiei omenirii şi, de asemenea, clarifică prezentul sub aspectul său fizic. Căci, de fapt, întreg trecutul oamenilor trăieşte în prezent. Dar cu această frază generală şi abstractă nu am spus, bineînţeles, nimic, aceasta o spun, desigur, şi materialiştii; nu acest lucru este important; important este *cum* trăieşte în prezent acest trecut.

Aş vrea să vă ofer şi aici un exemplu, un exemplu care, luat în sine, este de fapt atât de minunat, încât el mi-a produs cea mai mare uimire când a apărut ca rezultat al cercetării. Şi a trebuit să rectific sau, cel puţin, să completez multe lucruri din ceea ce gândisem înainte în acest domeniu.

Vedeţi dvs., pentru cel care studiază istoria într-un mod plin de sens, un eveniment din primele secole ale

creştinismului îi apare aureolat de o taină ciudată. Noi vedem cum o personalitate pe care o găsim poate foarte puţin potrivită din punct de vedere interior pentru aceasta, vedem cum împăratul Constantin, menţionat deja, a acaparat creştinismul pentru a face din el ceea ce a devenit apoi religia oficială din Occident. Dar vedem – bineînţeles, nu în sensul literal al cuvântului, ci păşind peste mari spaţii de timp –, noi îl vedem alături de Constantin pe *Iulian Apostatul*, o personalitate despre care se poate şti într-adevăr că în ea se afla înţelepciunea Misteriilor. Iulian Apostatul ştia să vorbească despre Soarele triplu. Şi el şi-a pierdut viaţa tocmai fiindcă a fost considerat un om care a trădat Misteriile pentru că a vorbit despre Soarele triplu. În acea epocă era interzis să se facă acest lucru; înainte era şi mai sever interzis. Dar Iulian Apostatul avea faţă de creştinism o atitudine ciudată. Într-un anumit sens am putea fi surprinşi adesea văzând că acest spirit fin, genial, era atât de puţin receptiv la măreţia creştinismului; dar aceasta este din cauză că el nu vedea decât rar în ambianţa sa onestitatea interioară aşa cum o concepea el. Şi printre cei care l-au introdus în Misteriile antice, el găsea încă multă onestitate, onestitate pozitivă, activă.

Iulian Apostatul a fost asasinat în Asia. S-a fabulat mult în legătură cu acest asasinat. Dar el a fost săvârşit pentru că în Iulian Apostatul se vedea un trădător al Misteriilor. A fost absolut sigur un asasinat bine pus la cale.

Când cunoaştem puţin ce trăia în Iulian Apostatul, simţim un profund interes şi ne întrebăm: Cum a trăit în continuare această individualitate? – Căci este o individualitate cu totul deosebită, o individualitate despre care suntem obligaţi să spunem: Ea era făcută pentru a netezi calea creştinismului mult mai mult decât Constantin, mai mult decât Clovis şi decât toţi ceilalţi! Şi acest lucru ea

îl avea în sufletul său. Dacă timpurile i-ar fi fost favorabile, ar fi putut urma, de la Christosul precreştin, de la adevăratul Logos macrocosmic, ar fi putut urma, pornind de la vechile Misterii, o linie continuă mergând spre acel Christos care trebuia să acţioneze în omenire după Misteriul de pe Golgotha. Şi când ne aplecăm în mod spiritual asupra lui Iulian, atunci găsim acest lucru ciudat: Natura apostată nu era la el decât o coajă exterioară, în adâncul sufletului său se află, în realitate, un impuls de a primi creştinismul, dar care nu l-a lăsat să-l primească din cauza aberaţiilor pe care le scrisese Celsus [Nota 26] despre Iisus. Se întâmplă într-adevăr ca până şi o personalitate genială să se lase uneori înşelată de absurdităţile scornite de oameni. Şi avem astfel sentimentul că Iulian ar fi fost propriu-zis sufletul adecvat pentru a netezi calea creştinismului, pentru a angaja creştinismul pe calea care îi e proprie.

Părăsim atunci acest suflet al lui Iulian Apostatul în viaţa lui pământească şi urmărim cu cel mai viu interes călătoria acestei individualităţi prin lumile spirituale. dar există aici ceva neclar. Ceva neclar pluteşte în jurul acestui suflet, şi nu poţi ajunge să vezi aici clar decât prin efortul cel mai intens. În Evul Mediu existau întotdeauna în legătură cu multe lucruri concepţii legendare, dar adecvate evenimentelor reale. Eu am arătat deja cât sunt de adecvate realităţii – deşi, firește, legendare – istorisirile legate de personalitatea lui Alexandru. Cât de vie apare viaţa lui Alexandru în descrierile preotului Lamprecht! Ceea ce continuă să trăiască din Iulian se manifestă în aşa fel încât putem spune mereu: Acest element se sustrage, propriu-zis, observaţiei umane. Şi, dacă ne continuăm cercetarea, trebuie să depunem, ca să spunem aşa, cel mai mare efort pentru a ne menţine mai multă vreme privirea

spirituală asupra a ceea ce vedem. Firul se sustrage în permanență. Îl urmărim prin secole până în Evul Mediu: el dispare. Și dacă totuși reușim să prindem firul, atunci ajungem cu cercetarea într-un punct ciudat, care nu este propriu-zis istoric, ci este mai mult decât un fapt istoric: Ajungem în cele din urmă la o personalitate feminină în care se află sufletul lui Iulian Apostatul, o personalitate feminină care, sub o anumită impresie ce își pune o puternică amprentă asupra ei, săvârșește ceva important. Această personalitate feminină nu vedea în ea însăși, ci în altul, o imagine a destinului lui Iulian Apostatul, în măsura în care Iulian a condus o campanie în Orient, și în Orient a fost ucis prin trădare.

Vedeți dvs., aceasta este *Herzeloyde*, mama lui Parsifal, o personalitate istorică, dar despre care istoria nu vorbește, care vede în Gamuret, cu care ea se căsătorise și care și-a pierdut viața prin trădare în cursul unei campanii în Orient, ea își vede propriul ei destin, care a fost cel al lui Iulian Apostatul în trecut. Datorită acestui fapt, care i se întipărește adânc în suflet, Herzeloyde a făcut ceva care este de domeniul legendei, dar constituie un fapt general istoric în ceea ce privește educația pe care se spune că Herzeloyde i-a dat-o lui Parsifal. Acest suflet al lui Iulian Apostatul, rămas profund îngropat în straturile subconștientului, despre care am vrea să credem că ar fi fost potrivit pentru a orienta creștinismul pe calea cea justă, se găsește pe urmă, în Evul Mediu, într-un corp feminin, într-o personalitate feminină, care îl trimite pe Parsifal în lume pentru a căuta și trasa căile esoterice ale creștinismului.

Vedeți cât de tainice, cât de enigmatice sunt adesea căile omenirii în substraturile și planurile ascunse ale existenței. Acest exemplu, care se întreține într-un mod

atât de ciudat cu ceea ce am spus deja în legătură cu Şcoala de la Chartres, ne poate face atenţi asupra modului minunat, în fond, în care sunt trasate căile sufletului uman şi cele ale evoluţiei omenirii în ansamblul ei. Acest exemplu va mai avea un fel de continuare, prin faptul că voi mai vorbi despre viaţa Herzeloydei, despre cel care, odinioară, ca persoană fizică, a fost trimis în lume drept Parsifal. De aici voi relua firul expunerii, pentru că astăzi trebuie să ne întrerupem consideraţiile.

CONFERINŢA A ŞASEA

Dornach, 16 septembrie 1924

Aş vrea să continuăm astăzi consideraţiile pe care le-am început alaltăieri. Şi anume, eram în momentul în care am părăsit firul evoluţiei ce intervine în viaţa spirituală a prezentului cu individualitatea lui Iulian Apostatul, adică individualitatea care a trăit în Iulian Apostatul şi despre care v-am arătat că ea s-a reîncarnat mai întâi într-o personalitate despre care avem numai informaţii legendare, într-o personalitate a cărei taină este inclusă în legenda lui Parsifal: Herzeloyde. În sufletul celei care fusese mai înainte Iulian Apostatul s-a desfăşurat o viaţă sufletească profundă, o viaţă sufletească profundă de care această individualitate avea cu adevărat nevoie, după furtunile şi conflictele interioare pe care le traversase pe când era Iulian Apostatul. Această viaţă despre care v-am vorbit a fost de aşa natură încât ea învăluie viaţa lui Iulian Apostatul ca un nor cald şi purtător de pace. Şi astfel, acest suflet a dobândit o mai mare intensitate interioară. El a devenit, de asemenea, mai bogat, mai bogat în impulsurile interioare cele mai diferite.

Dar fiindcă acest suflet făcea parte dintre cele care asimilaseră ceva din vechile Misterii, care mai trăiseră în substanţa vechilor Misterii într-o epocă în care, într-un anumit sens, aceste Misterii mai radiau lumină, acest suflet îşi asimilase mult din spiritualitatea Cosmosului. Această spiritualitate a fost oarecum refulată în timpul încarnării Herzeloydei, dar ajunge din nou la suprafaţa sufletului şi regăsim această individualitate în secolul al 16-lea. Şi recunoaştem cum, în secolul al 16-lea, în această individualitate reapare christificat tot ceea ce trăise ca Iulian Apostatul. Această individualitate reapare în secolul al 16-lea în persoana lui *Tycho de Brahe* [Nota 27] şi se află atunci faţă în faţă cu concepţia copernicană despre lume care îşi face apariţia în civilizaţia occidentală.

Această concepţie copernicană despre lume ne dă despre Univers o imagine care, dacă o prelucrăm până în ultimele ei consecinţe, ajunge să elimine orice spiritualitate din viziunea pe care ne-o facem despre Cosmos. Imaginea copernicană despre lume ne conduce în cele din urmă la o concepţie complet mecanicistă despre spaţiul cosmic. Şi, la urma urmei, un celebru astronom [Nota 28] se referea chiar la această imagine copernicană despre lume când i-a spus lui Napoleon că el nu găseşte nici un Dumnezeu în Univers; că explorase totul, dar nu găseşte nici un Dumnezeu. Aici avem de-a face cu respingerea oricărei spiritualităţi

Individualitatea caracterizată, care era prezentă în Tycho de Brahe, nu putea adera la această concepţie. De aceea îl vedem pe Tycho de Brahe acceptând în propria sa concepţie despre lume ceea ce este utilizabil din copernicanism, şi respingând mişcarea absolută, care, în spiritul imaginii copernicane despre Univers, trebuia atribuită Pământului. Şi această mişcare o vedem legată la

Tycho de Brahe de o spiritualitate reală, de o spiritualitate care ne arată cu precizie, dacă avem în vedere cursul vieţii lui, cum intervine karma trecută în viaţa lui Tycho de Brahe, cum se impune cu toată puterea şi vrea să devină conţinut al conştienţei. Familia sa daneză încearcă în toate felurile să-l facă să îmbrăţişeze definitiv profesia de jurist; a trebuit, sub supravegherea unui preceptor, să studieze jurisprudenţa la Leipzig, şi el a frecventat zeii numai în orele pe care şi le putea rezerva noaptea, când preceptorul dormea. Şi acest lucru apare – şi biografia sa îl menţionează – ca ceva foarte ciudat.

Veţi vedea că acest lucru este important pentru a aprecia ulterior valoarea individualităţii care a fost Tycho de Brahe – Herzeloyde – Iulian Apostatul. Folosind nişte instrumente deja foarte primitive, pe care şi le confecţionase singur, descoperă erori importante de calcul cu privire la poziţiile lui Saturn şi Jupiter. Aici avem o scenă ciudată a vieţii lui Tycho de Brahe, când, încă tânăr, fiind echipat cu nişte instrumente primitive despre care de obicei nu ai putea crede că pot sluji la ceva, el simte într-o zi imboldul de a căuta pe cer poziţiile exacte ale lui Saturn şi Jupiter. Astfel de cercetări sunt la el în întregime impregnate de spiritualitate, de o spiritualitate care îl conduce la o concepţie despre Univers aşa cum trebuie să aibă în realitate cineva care aspiră din nou la iniţierea modernă, prin care ajungem să vorbim despre fiinţele spirituale aşa cum vorbim despre oamenii fizici de pe Pământ, fiindcă le putem oricând întâlni, fiindcă, de fapt, între individualităţile umane care se află aici, pe planul fizic, şi cele care sunt excarnate şi trăiesc între moarte şi o nouă naştere nu există decât o diferenţă în ceea ce priveşte calitatea existenţei.

Dar aceasta a trezit în Tycho de Brahe un mod extraordinar de important de a privi acele corelaţii care se revelează atunci când aici, pe Pământ, nu mai considerăm totul ca fiind datorat impulsurilor pământeşti, iar sus, în stele, totul reducându-se la nişte calcule matematice, ci atunci când în faţa privirii transpar interacţiunile dintre impulsurile stelare şi impulsurile umane manifestate în istorie. Datorită acelui element instinctiv din sufletul său, păstrat din încarnarea sa ca Iulian Apostatul, suflet care pe atunci nu era impregnat de raţionalism sau de intelectualism, ci era intuitiv, imaginativ – căci aceasta era viaţa interioară a lui Iulian Apostatul –, el reuşeşte un lucru care a făcut atunci senzaţie.

El nu-i putea impresiona prea mult pe contemporanii săi cu concepţiile sale astronomice, divergente faţă de cele ale lui Copernic, cu observaţiile pe care le făcuse în domeniul astronomiei. El a observat nenumărate stele şi a desenat o hartă a cerului, care numai ea i-a făcut posibil lui Kepler să ajungă la grandioasele sale rezultate. Căci sprijinindu-se pe harta stelară a lui Tycho de Brahe a stabilit Kepler legile care îi poartă numele. Dar nimic din toate acestea nu ar fi făcut asupra contemporanilor săi puternica impresie pe care a provocat-o un lucru care nu era atât de important, dar care i-a frapat. Şi anume, el a prezis moartea sultanului Soliman, anunţând cu aproximaţie de o zi data exactă, şi care s-a întâmplat aşa cum a prezis el. Vedem într-adevăr acţionând în Tycho de Brahe, într-o epocă recentă, unite cu o intelectualitate spirituală, aş spune, vechile concepţii pe care le asimilase când era Iulian Apostatul. Vedem toate acestea acţionând în Tycho de Brahe într-o epocă recentă. Şi Tycho de Brahe aparţinea desigur celor mai interesante suflete, care, după

aceea, când, în secolul al 17-lea, a trecut prin poarta morţii, au fost trecute în lumea spirituală.

Acum Tycho de Brahe – Herzeloyde – Iulian Apostatul se găseşte de fapt integrat în curentele pe care le-am descris drept curente mihaelice; în general, el este mereu prezent, îndeplinind câte o funcţie spirituală. De aceea îl regăsim implicat şi în evenimentele importante din lumea suprasensibilă legate de acest curent mihaelic de la sfârşitul secolului al 18-lea şi începutul secolului al 19-lea.

Am menţionat deja mai înainte marea Şcoală suprasensibilă din secolele 15, 16, care se afla sub egida lui Mihael însuşi. Pentru cei care se găseau în această şcoală a început atunci o viaţă care se manifesta în aşa fel încât forţele, activităţile care se desfăşurau în lumea spirituală interveneau în lumea fizică, acţionau în colaborare cu lumea fizică. De exemplu, tocmai în epoca ce a urmat epocii în care a avut loc această şcoală, o sarcină importantă a fost încredinţată unei individualităţi despre care am vorbit adesea: individualitatea lui Alexandru cel Mare.

Eu am atras de asemenea atenţia aici asupra faptului că Baco de Verulam, Lordul Bacon, este Harun al Rashid reîncarnat. Şi ciudăţenia este că în legătură cu concepţiile Lordului Bacon, care au o influenţă atât de covârşitoare, atât de determinantă asupra întregii evoluţii spirituale, tocmai în cercetările spirituale cele mai subtile se arată cum în acest om are loc un fel de eliminare patologică a vechii spiritualităţi pe care o purtase în el pe vremea când era Harun al Rashid. Şi astfel, vedem că din impulsurile Lordului Bacon se iveşte o întreagă lume de entităţi demonice. Lumea este de-a dreptul invadată, atât în suprasensibil, cât şi în sensibil – în sensibil, dar, firește, în invizibil –, vreau să spun că lumea sensibilă este plină de entităţi demonice. Individualităţii lui Alexandru îi revine, în

principal, misiunea de a duce lupta împotriva acestor idoli demonici ce emanau de la Lordul Bacon, de la Baco de Verulam.

Alte acţiuni extraordinar de importante au loc aici, jos, altfel izbucnirea materialismului secolului al 19-lea ar fi fost mult mai distrugătoare. Acţiuni asemănătoare care se desfăşurau în cadrul relaţiilor dintre lumea spirituală şi lumea fizică au revenit apoi ca sarcină curentului mihaelic, până când, în regiunile suprasensibile, la sfârşitul secolului al 18-lea şi începutul secolului al 19-lea, a avut loc ceea ce eu am numit odată: renaşterea unui cult suprasensibil important.

În acest moment a fost instaurat în lumea suprasensibilă un cult care se derula în imaginaţiuni spirituale reale. Astfel încât putem spune: La sfârşitul secolului al 18-lea şi începutul secolului al 19-lea, în imediata vecinătate, în imediata apropiere de lumea sensibilă – firește, această apropiere trebuie luată în sens calitativ –, plutea un fenomen suprasensibil. Un fenomen suprasensibil care constă în ritualuri cultice suprasensibile, în imagini puternice ale vieţii spirituale în evoluţie, a entităţilor cosmice, a entităţilor aparţinând Ierarhiilor, în legătură cu marile activităţi eterice ale Cosmosului şi cu activităţile umane de pe Pământ. Este interesant să vedem că, într-un moment deosebit de favorabil, o imagine miniaturală, aş spune, a acestei activităţi cultice suprasensibile a pătruns în spiritul lui Goethe. Şi această imagine miniaturală, această imagine miniaturală metamorfozată, modificată, a fost schiţată de Goethe în „Basmul despre Şarpele cel Verde şi frumoasa Floare de Crin”. Avem aici un caz în care ceva străpunge în mod delicat, graniţa dintre cele două lumi. Vedeţi dvs., acesta era un cult suprasensibil la care au participat toţi cei

care luaseră parte la curentul mihaelic cu ocazia tuturor revelaţiilor, a revelaţiilor suprasensibile şi sensibile despre care v-am vorbit.

Pretutindeni, individualitatea încarnată ultima dată în Tycho de Brahe joacă un rol extraordinar de important. Ea se străduia pretutindeni să menţină, pentru o mai bună înţelegere a creştinismului, marile şi durabilele impulsuri care proveneau de la ceea ce se numea păgânism, de la esenţa vechilor Misterii. Ea intrase în sfera creştinismului atunci când trăia în sufletul Herzeloydei. Acum se străduia să introducă în reprezentările creştinismului tot ce datora iniţierii sale pe când fusese Iulian Apostatul. Aceasta era ceva cu totul deosebit, care apărea important sufletelor despre care am vorbit. Cu toate aceste curente s-au unit multe suflete care se află acum în Mişcarea antroposofică, suflete care aspiră sincer spre această mişcare. Ele se simt atrase de curentul lui Mihael tocmai datorită naturii şi esenţei interioare a acestui curent al lui Mihael. Iar Tycho de Brahe a avut o influenţă importantă asupra acestui fapt, asupra faptului că aceste suflete coboară acum pe Pământ, la sfârşitul secolului al 19-lea sau la începutul secolului 20, dar de preferinţă la sfârşitul secolului al 19-lea, coboară fiind pregătite să-L vadă sau să-L simtă pe Christos nu numai aşa cum îl simt diferitele confesiuni, ci, din nou, în întreaga Lui splendoare, drept Christos cosmic. Ele au fost pregătite pentru aceasta şi din punct de vedere suprasensibil, între moarte şi o nouă naştere, prin influenţe cum a fost aceea a lui Tycho de Brahe, acel suflet care fusese încarnat ultima dată în Tycho de Brahe. Astfel că această individualitate a jucat de fapt în permanenţă, în sânul acestui curent mihaelic, un rol extraordinar de important.

Vedeţi dvs., privirea se îndrepta mereu – atât în sânul vechii Şcoli din secolele 15 şi 16, cât şi mai târziu, cu ocazia instituirii cultului suprasensibil care trebuia într-un fel să inaugureze, pornind din lumea suprasensibilă, domnia ulterioară, noua domnie a lui Mihael pe Pământ –, privirea se îndrepta pretutindeni spre această domnie a lui Mihael care urma să vină.

Acum, de pe vremea când fuseseră active la Chartres, numeroase suflete platoniciene – am menţionat deja acest lucru – rămăseseră în lumea spirituală. Astăzi am fixat pe pereţi alte reproduceri din colecţia de la Chartres, imagini ale unor profeţi, dar şi imagini reprezentând admirabila arhitectură de la Chartres. Individualităţile învăţătorilor de la Chartres, care erau platonicieni, au rămas în lumea spirituală. Cei care au coborât sunt mai curând aristotelicii, care făceau parte adesea, de exemplu, din Ordinul Dominicanilor, dar după un anumit timp ei s-au întrunit şi au exercitat din lumea spirituală o acţiune suprasensibilă în colaborare cu platonicienii. Astfel încât putem spune: De fapt, întotdeauna sufletele platoniciene au rămas mai în urmă; şi, până astăzi, individualităţile lor esenţiale nu au reapărut pe Pământ, ele aşteaptă sfârşitul acestui secol.

În schimb, multe din sufletele care s-au simţit atrase tocmai de ceea ce am descris ca fapte ale lui Mihael în suprasensibil, care s-au simţit atrase în mod sincer de o astfel de mişcare spirituală, au intrat în Mişcarea antroposofică. Şi se poate, desigur, spune: Ceea ce trăieşte în antroposofie a fost mai întâi trezit de Şcoala lui Mihael din secolele 15, 16, şi de acest cult care a avut loc în suprasensibil la sfârşitul secolului al 18-lea şi începutul secolului al 19-lea.

Tot din acest motiv, pe când luau naştere dramele mele misterii, tot din privirea îndreptată asupra acestui

cult suprasensibil, tocmai prima dramă-misteriu, deşi diferă mult de „Basmul despre Şarpele cel Verde şi frumoasa Floare de Crin” de Goethe, ea revelează în mod clar trăsături asemănătoare. Asemenea lucruri care vor să poarte impulsuri cu adevărat spirituale nu pot ieşi din degetul cel mic; ele sunt văzute şi elaborate absolut în acord cu lumea spirituală.

Aşa ne situăm astăzi cu Mişcarea antroposofică, integrându-se acum în domnia lui Mihael care a apărut între timp, chemată să acţioneze, conform acestei orientări, tocmai în sensul acţiunii mihaelice, prin secole şi milenii, acum, când el îşi reia, într-un moment deosebit de semnificativ, domnia pe Pământ. Substanţa esoterică interioară a acestui curent al lui Mihael constă în faptul că mai întâi pentru acest secol este indicat într-un mod precis determinat, ceea ce se va întâmpla.

Dar, vedeţi dvs., dragii mei prieteni, în ceea ce priveşte antroposofia, când luăm în considerare conţinutul ei actual şi când ne întoarcem în urmă pe firul evoluţiei sale, nu găsim pentru ea decât puţină pregătire pe Pământ. Întoarceţi-vă puţin în urmă de la antroposofie aşa cum se manifestă ea astăzi şi încercaţi, fără vreo idee preconceputǎ, fără să vă lăsaţi tulburaţi de tot felul de subtilităţi, căutaţi, fără idei preconcepute, sursele acestei antroposofii în cursul acestui secolul al 19-lea: Nu le veţi găsi. Veţi găsi unele urme izolate ale unei concepţii spirituale, care apoi, ca nişte germeni – dar nişte germeni foarte firavi –, au putut fi utilizaţi în edificiul de ansamblu al antroposofiei; dar nu a avut loc o pregătire propriu-zisă în cadrul evoluţiei pământeşti.

Cu atât mai intensă este pregătirea ei în suprasensibil. Şi, în cele din urmă, în ce măsură activitatea lui Goethe, şi după moartea lui – deşi în cărţile mele acest

lucru este prezentat altfel –, a contribuit la plăsmuirea antroposofiei, dvs. ştiţi asta cu toţii. Ceea ce este cel mai important în această privinţă, ceea ce este în mod nemijlocit cel mai important, s-a desfăşurat deja în suprasensibil. Şi, pe de altă parte, când urmărim în mod viu viaţa spirituală a secolului al 19-lea, întorcându-ne până la Goethe, Herder, chiar până la Lessing, dacă vreţi, ne apare ceva care a acţionat în anumite spirite de la sfârşitul secolului al 18-lea, din prima jumătate a secolului al 19-lea, chiar sub formă de abstracţiuni concentrate, de exemplu la Hegel, sau în imagini abstracte, ca la Schelling, ne apare totuşi cel puţin un suflu spiritual foarte puternic.

Căci eu cred că în felul în care l-am descris pe Schelling, în felul în care l-am descris pe Hegel se poate recunoaşte în lucrarea mea „Enigmele filosofiei" că voiam să indic, în elementul spiritual-sufletesc al acestei evoluţii a concepţiei despre lume, prezenţa a ceva care poate ajunge la antroposofie. Am încercat, de asemenea, în cartea mea „Enigmele filosofiei" să sesizez cu simţirea, aş spune, abstracţiunile care apar aici. Poate pot face trimitere aici în mod cu totul deosebit la capitolul despre Hegel ca şi la unele lucruri care sunt spuse despre Schelling.

Dar trebuie să pătrundem şi mai adânc. Atunci întâlnim fenomene ciudate în viaţa spirituală a primei jumătăţi a secolului al 19-lea, care după aceea doar s-au scufundat, aş spune, în primă instanţă, sub viaţa spirituală, sub viaţa materialistă din a doua jumătate a secolului al 19-lea. Şi totuşi, în toate acestea apare ceva care, deşi sub forma unor concepte abstracte, conţine o spiritualitate reală, o viaţă şi o urzire spirituală.

Este interesantă mai ales filosofia lui *Schelling*, şi ea devine din ce în ce mai interesantă pe măsură ce ne familiarizăm cu ea citind-o. Aş putea spune că el începe

aproape ca Fichte, prin idei pure, foarte clar conturate, impregnate de voinţă. Astfel apărea Fichte. Johann Gottlieb Fichte este, bineînţeles, una din rarele personalităţi din istoria lumii, poate chiar unică în felul ei, într-un anumit sens, o personalitate care unea conceptele abstracte cele mai puternice cu entuziasmul şi cu energia voinţei; astfel încât avem tocmai la această personalitate un fenomen foarte interesant: Fichte, mic şi îndesat, a cărui creştere fusese întru câtva împiedicată de privaţiunile din tinereţe, care, când îl urmăreai cu privirea pe stradă, mergea cu un pas extraordinar de hotărât, plin de voinţă, o voinţă care se manifesta în expunerea conceptelor celor mai abstracte, dar care, slujindu-se de aceste concepte foarte abstracte, reuşeşte, totuşi, să ajungă la ceva de felul acelor „Discursuri către naţiunea germană" [Nota 29] pe care le-a ţinut, cu care a entuziasmat într-un mod minunat numeroşi auditori.

Schelling se prezintă mai întâi aproape în maniera lui Fichte, nu cu aceeaşi forţă, dar cu acelaşi mod de a gândi. Dar vedem foarte curând cum spiritul său ia amploare. Exact aşa cum Fichte vorbeşte despre Eu şi despre non-Eu şi despre tot felul de abstracţiuni de acest fel, tot aşa vorbeşte şi Schelling în tinereţea sa, la Jena, şi entuziasmează oamenii. Această atitudine dispare curând, spiritul său se extinde, şi vedem pătrunzând în el reprezentări care, chiar dacă sunt create de fantezie, merg aproape până la Imaginaţiuni. Aceasta continuă un timp, apoi el se adânceşte în spirite de felul lui Jakob Böhme, scrie ceva care, prin întregul ton şi stil, este absolut diferit de activitatea sa anterioară: baza libertăţii umane, un fel de reînviere a ideilor lui Jakob Böhme. Noi vedem apoi cum în Schelling aproape că retrăieşte platonismul. El redactează un dialog cu privire la concepţia despre lume, „Bruno", care

aminteşte într-adevăr de dialogurile lui Platon, şi care este foarte frapant. Interesantă este, de asemenea, o mică scriere, „Clara", în care lumea suprasensibilă joacă un rol important.

Apoi Schelling tace un timp teribil de lung. Colegii săi filosofi îl consideră, aş spune, un mort viu; el nu mai publică decât o scriere extraordinar de importantă despre Misteriile din Samothrake [Nota 30]– o nouă extindere a spiritului său. Dar, înainte de asta, el trăieşte încă la München, până când regele Prusiei îl cheamă să vină să predea la Universitatea din Berlin acea filosofie despre care Schelling spunea că o elaborase timp de decenii în liniştea retragerii sale. Şi acum Schelling apare la Berlin cu acea filosofie care este inclusă în operele sale postume sub titlurile: „Filosofia mitologiei" şi „Filosofia revelaţiei". El nu face mare impresie asupra publicului berlinez, căci motivul esenţial a ceea ce el spune la Berlin este propriu-zis acesta: Cu toată munca sa de gândire, omul nu ajunge la nimic în ceea ce priveşte concepţiile despre lume; trebuie ca în sufletul uman să pătrundă ceva care, ca adevărată lume spirituală, să umple de viaţă gândirea.

Ceva ce apare la el pe neaşteptate, în locul vechii filosofii raţionaliste, este o trezire a vechii filosofii despre Zei, a mitologiei, o trezire a vechilor Zei, şi anume într-un mod absolut modern, pe de o parte; dar în toate acestea se vede: Aici acţionează o veche spiritualitate. Este ceva absolut ciudat.

În ceea ce prezintă referitor la creştinism în „Filosofia revelaţiei" apar totuşi indicaţii stimulatoare importante, chiar dacă în nişte forme cu totul abstracte, cu privire la mai multe aspecte ale creştinismului, lucruri care trebuie să fie spuse şi în cadrul antroposofiei pe baza viziunii spirituale.

Fără îndoială, nu-l putem lăsa pe Schelling deoparte cu aceeași ușurință ca berlinezii. Nu putem lăsa deoparte, în general, nimic care se referă la el! Berlinezii l-au lăsat deoparte cu ușurință. Când un urmaș al lui Schelling s-a căsătorit cu fiica unui ministru prusac – un eveniment legat, pe plan exterior, dar și legat karmic de întreaga chestiune –, un funcționar prusac, auzind despre acest fapt, a spus că mai înainte el nu a știut de ce venise de fapt Schelling la Berlin, dar acum știe.

Putem aluneca în dificultăți interioare și conflicte când îl urmărim astfel pe Schelling. Și, mai mult, în tratatele de istoria filosofiei, autorii întotdeauna fac o descriere cu adevărat groaznică a acestei ultime perioade a vieții sale, dar peste tot acest capitol este intitulat: „Teosofia lui Schelling". – Ei bine, eu m-am ocupat întotdeauna mult de Schelling. Emana întotdeauna, în ciuda formei abstracte, o căldură indiscutabilă din ceea ce trăia în Schelling. Astfel, pe când eram relativ tânăr, m-am preocupat mult, de exemplu, cu acest dialog platonician pe care tocmai l-am amintit: „Bruno, sau despre principiul divin și natural al lucrurilor".

Schelling, care începând din anul 1854 se află din nou în lumea spirituală, Schelling îmi devenea în realitate infinit mai apropiat tocmai prin acest dialog „Bruno", căci atunci când îl citeam, îl trăiam prin „Clara", dar în special prin scrierea sa despre Misteriile din Samothraki. Puteai intra ușor într-un contact real, spiritual, cu Schelling. Deja la începutul anilor '90 ai secolului precedent mi-a apărut cu totul clar – la alte personalități, care au lucrat la o concepție despre lume în prima jumătate a secolului al 19-lea putea fi ca întotdeauna, – dar la Schelling era clar: Aici își exercită influența o inspirație spirituală. În Schelling acționa în permanență o inspirație spirituală.

Puteam avea astfel imaginea următoare: Să spunem, mai întâi jos, în lumea fizică, Schelling traversând multiplele etape ale destinului său, Schelling, care, așa cum am spus, datorează acestor etape ale destinului său o lungă singurătate, care era tratat în felul cel mai variat de către contemporanii săi, uneori cu un entuziasm grandios, enorm, uneori batjocorit fără milă, zeflemisit, acest Schelling care de fapt făcea întotdeauna impresie când apărea în persoană, el, omul mic și îndesat, cu capul său extraordinar de expresiv, cu ochii săi încă strălucitori și arzători la o vârstă înaintată, în care se exprima focul adevărului, focul cunoașterii, acest Schelling, putem vedea foarte clar acest lucru în măsura în care ne ocupăm de el: el are momente când inspirația coboară asupra lui de sus.

Acest fapt mi-a devenit cu totul perceptibil când am citit recenziile lui Robert Zimmermann [Nota 31]– de la care, după cum știți, vine cuvântul „antroposofie", dar antroposofia sa este un talmeș-balmeș de concepte – asupra lucrării lui Schelling despre „vârstele lumii" [Nota 32]. Am multă stimă pentru Robert Zimmermann, dar de data aceasta a trebuit să oftez: O, tu, filistine!

M-am întors atunci la textul lui Schelling despre vârstele lumii, care este puțin cam abstract, dar în care putem recunoaște imediat acest lucru: Există aici ceva ca un fel de descriere a vechii Atlantide, făcută într-un mod absolut spiritual, de multe ori deformată de abstracțiuni; totuși, aici există ceva.

Dvs. vedeți, așadar, pretutindeni există ceva care intervine tocmai la Schelling, în așa fel încât putem spune: Aici, jos, se află Schelling, și sus se întâmplă ceva care tocmai acționează asupra lui Schelling. Ceva ce este deosebit de vizibil la Schelling e faptul că propriu-zis are loc un permanent schimb între lumea spirituală de sus și

lumea pământească de jos cu privire la evoluţia spirituală. Şi, pe vremea când, spre mijlocul anilor ‘90, mă ocupam foarte intens cu cercetarea bazelor spirituale ale epocii lui Mihael şi cu alte lucruri de acest fel, şi pe când eu însumi intram într-o fază a vieţii mele – în autobiografia mea nu am putut decât să fac aluzie la acest lucru, dar am făcut, desigur, aluzie la acest lucru –, în timpul căreia eu a trebuit să trăiesc în mod intens lumea care se află în atingere nemijlocită cu lumea noastră fizic-sensibilă, dar care rămâne totuşi separată de ea printr-un perete subţire – în această lume care este cea mai apropiată de noi se desfăşoară, într-adevăr, realităţi gigantice, şi ele nu sunt atât de separate de lumea noastră –, pe când mă aflam la Weimar, unde, pe de o parte, participam în mod foarte însufleţit şi divers la viaţa societăţii din Weimar, dar unde în acelaşi timp simţeam necesitatea interioară de a mă retrage din toate acestea, astfel încât cele două lucruri mergeau în paralel, punctul culminant al acestei situaţii era faptul că, propriu-zis, întotdeauna la mine trăirea lumii spirituale era mai intensă decât trăirea lumii fizice. Astfel, încă de când eram tânăr, nu mi-a fost foarte greu să cuprind cu privirea rapid o concepţie despre lume care intra în sfera mea; dar aveam nevoie să privesc nu de trei-patru ori, ci de cincizeci-şaizeci de ori o piatră sau o plantă pe care trebuia să o recunosc, – nu îmi era uşor să îmi unesc sufletul cu ceea ce, în lumea sensibilă, este numit în funcţie de aspectul fizic.

Acest lucru devenise extraordinar de intens tocmai în timpul perioadei mele de la Weimar. În acea epocă, şi cu mult timp înainte de a se ţine aici Adunarea Naţională care a întemeiat Republica constituţională, Weimarul era cu adevărat o oază, o oază spirituală, un loc cu totul diferit de multe alte locuri din Germania. Aici, în acest Weimar, aşa

cum am spus în autobiografia mea, mi-am trăit, bineînţeles, singurătatea. Şi, pentru a-mi lămuri unele lucruri, am reluat odată în mână „Divinităţile de la Samothraki" de Schelling şi lucrarea sa „Filosofia mitologiei", în 1897, pur şi simplu pentru a fi stimulat, nu pentru a le studia, ci pentru a primi de la ele un imbold, cum se recurge uneori la mijloace exterioare. Noi spunem, nu-i aşa, dacă cineva vrea să exploreze lumea spirituală şi doreşte o dată să-şi faciliteze cercetarea: acestea sunt numai nişte mijloace exterioare, la fel cum avem şi mijloace tehnice, dar care nu au o legătură directă cu faptul propriu-zis. Dacă cineva, să spunem, vrea să facă cercetări cu privire la primele secole ale erei creştine, el îşi pune timp de câteva nopţi scrierile Sfântului Augustin sau Clement Alexandrinul sub pernă; acesta este un stimulent exterior, ca orice alt mijloc exterior mnemotehnic. Aşadar eu luasem atunci în mână cartea „Divinităţile de la Samothraki" de Schelling şi lucrarea sa „Filosofia mitologiei". Dar, propriu-zis, eu aveam în câmpul privirii mele ceea ce se desfăşurase în cursul secolului al 19-lea în aşa fel încât abia apoi să se reverse din înălţimi şi să poată deveni antroposofie.

Ei bine, pe când îl puteam urmări cu adevărat pe Schelling în parcursul său biografic, am putut percepe, dar nu în mod clar – mi-a devenit clar mult, mult mai târziu, când am scris „Enigmele filosofiei" –, eu am putut percepe – cum spuneam, nu absolut clar – cum în scrierile lui Schelling multe lucruri sunt scrise numai sub inspiraţie, şi că inspiratorul este Iulian Apostatul – Herzeloyde – Tycho de Brahe, care nu a apărut el însuşi pe planul fizic, dar a acţionat extraordinar de mult prin intermediul sufletului lui Schelling. Şi în acelaşi timp mi-am dat seama că acest Tycho de Brahe a progresat într-un mod remarcabil după ce a fost Tycho de Brahe. Puteau fi transmise numai puţine

lucruri prin intermediul naturii corporale a lui Schelling. Dar când ştim că individualitatea lui Tycho de Brahe, inspiratoare, plana deasupra lui, şi că i-a transmis lumini geniale în „Divinităţile de la Samothraki" şi în special la sfârşitul „Filosofiei revelaţiei", cu interpretarea grandioasă în felul său, pe care o face Schelling vechilor Misterii, când mai ales ne adâncim în limbaj, în straniul limbaj pe care îl foloseşte aici Schelling, atunci îl auzim curând vorbind nu pe Schelling, ci pe Tycho de Brahe. Ne dăm seama atunci cum, printre alte spirite, tocmai acest Tycho de Brahe, care a trăit ca individualitate şi în Iulian Apostatul, a contribuit mult la apariţia în viaţa spirituală modernă a unor lucruri care, la rândul lor, au exercitat un efect stimulator, în aşa fel încât cel puţin formele exterioare de expresie pentru conţinuturile antroposofice au putut fi preluate uneori de acolo.

Apoi, la rândul ei, una din scrierile filosofice germane care a făcut asupra mea o impresie importantă este lucrarea lui *Jakob Frohschammer* [Nota 33]: „Fantezia ca principiu fundamental al procesului cosmic", o lucrare de la sfârşitul secolului al 19-lea plină de spiritualitate. Plină de spiritualitate, fiindcă acest om curajos, care a fost excomunicat de Biserică, ale cărui lucrări au fost puse la index, şi care a făcut dovadă, de asemenea, de curaj faţă de ştiinţă, dezvăluie înrudirea dintre elementul pur sufletesc ce lucrează în fantezie, când omul este creator de artă, şi elementul care acţionează pe plan interior drept proces de creştere şi forţă de viaţă. În acea epocă, de acest lucru se lega, bineînţeles, ceva. „Fantezia ca principiu fundamental al procesului cosmic", ca putere creatoare cosmică, este, desigur, o scriere importantă.

Astfel că acest Jakob Frohschammer mă interesa şi el mult. Mă străduiam şi în cazul lui să văd cu adevărat clar,

dar ce este real nu numai din scrierile sale. Şi am aflat din nou: Spiritul inspirator este acelaşi, cel care a trăit în Tycho de Brahe, în Iulian Apostatul.

Există, aşadar, o întreagă serie de personalităţi la care putem vedea cum acţiona ceva care a pregătit ceea ce a devenit apoi antroposofie. Dar avem nevoie pretutindeni, în fundal, de lumina spirituală, care acţionează în suprasensibil. Căci ceea ce a coborât din aceasta mai înainte pe Pământ a rămas doar sub formă de abstracţiuni. Numai că ele se concretizează uneori la un spirit ca Schelling sau la un om atât de curajos ca Jakob Frohschammer.

Şi, vedeţi dvs., atunci când ne ridicăm astăzi privirea spre ceea ce acţionează în suprasensibil, şi când ştim în ce raport se află antroposofia cu această realitate suprasensibilă, când ne extindem cercetarea şi asupra istoriei într-un mod absolut concret, la viaţa spirituală concretă, aceasta ne este de asemenea cât se poate de util: Aici, pe Pământ, un număr de suflete aspiră în mod sincer la antroposofie, suflete care au fost mereu legate îndeaproape de curentele mihaelice; există în lumea suprasensibilă un număr de suflete, mai ales învăţătorii de la Chartres, care au rămas acolo. Între cei care se află aici, în lumea sensibilă şi cei care se află acolo sus, în lumea spirituală, există tendinţa cea mai accentuată de a-şi uni eforturile.

Şi, vedeţi dvs., dacă am voi să avem, pentru cercetarea cu privire la viitorul secolului 20, un ajutor important, pe cineva, ca să spunem aşa, care să ne poată sfătui în legătură cu lumea spirituală atunci când avem nevoie de nişte impulsuri ce există în lumea spirituală, atunci individualitatea lui Iulian Apostatul – Tycho de Brahe ne aduce acest ajutor. Ea nu se află astăzi pe planul

fizic, dar ea este mereu prezentă şi ne transmite mereu acele lucruri care se referă mai ales la profeţia privind secolul 20.

Rezumând toate acestea, se desprinde următorul lucru: Acei oameni care primesc astăzi în mod sincer antroposofia îşi pregătesc sufletul pentru a reveni la sfârşitul secolului 20, după o şedere cât mai scurtă între moarte şi o nouă naştere, şi pentru a se uni atunci cu învăţătorii de la Chartres care au rămas în lumea spirituală.

Şi aceasta este ceva, dragii mei prieteni, ceva ce ar trebui să primim în sufletele noastre: conştienţa faptului că Mişcarea antroposofică este chemată, în esenţa ei cea mai profundă, să acţioneze mai departe – şi să reapară nu numai în sufletele cele mai importante, ci să reapară în toate sufletele care îi aparţin, la sfârşitul secolului 20, când trebuie să fie dat marele elan pentru spiritual, pentru viaţa spirituală pe Pământ, altfel civilizaţia pământească va aluneca în mod definitiv pe panta decăderii ei, decădere ale cărei caracteristici se arată astăzi într-un mod atât de pregnant.

Ceea ce aş vrea să fac bucuros este ca, pornind de la astfel de substraturi, să aprind în inimile dvs., dragii mei prieteni, ceva din flăcările de care noi avem nevoie pentru a fortifica atât de intens, încă de pe acum, viaţa spirituală în sânul Mişcării antroposofice, încât să apărem pregătiţi în mod just când va veni acea mare epocă în timpul căreia vom acţiona din nou pe Pământ, după o viaţă suprasensibilă de mai mică durată, când va veni acea mare epocă în care, pentru salvarea Pământului tocmai în elementele sale cele mai importante, se va conta pe ceea ce pot face antroposofii.

Eu cred că o privire îndreptată asupra acestei perspective de viitor îi poate entuziasma deja pe

antroposofi, îi poate face să trezească în ei sentimentele pe care ei le vor purta într-un mod just, cu energie, cu o forţă activă, cu entuziasm, pe parcursul actualei vieţi pământeşti, pentru ca aceasta să poată fi o pregătire în vederea sfârşitului acestui secol, când însăşi antroposofia va putea fi chemată să realizeze ceea ce am indicat.

CONFERINŢA A ŞAPTEA

Dornach 18 septembrie 1924

Aş vrea să dau conferinţei de astăzi şi celei de mâine o asemenea formă încât să se poată desprinde unele linii călăuzitoare care să clarifice întru câtva acţiunea karmei, pe de o parte, dar şi importanţa pentru evoluţia istorică generală, şi mai ales pentru viaţa spirituală, a cunoştinţelor care se referă la karma omului. Nu putem înţelege karma în modul ei de a acţiona dacă ne îndreptăm privirea numai asupra vieţilor pământeşti succesive ale unor individualităţi. Lucrurile stau în aşa fel încât, fără îndoială, în cadrul vieţii pământeşti, în care apare într-o lumină vie cariera pământească a unui om sau a altuia, sau a noastră proprie, ne interesează profund, înainte de toate, problema următoare: Cum simţim rezultatele vieţilor pământeşti anterioare în următoarele? – Dar acest mod de a acţiona nu ar fi niciodată explicabil dacă ar trebui să rămânem la vieţile pământeşti; căci omul trece, în intervalele dintre vieţile pământeşti, printr-o existenţă între moarte şi o nouă naştere. Şi în timpul acestei existenţe dintre moarte şi o nouă naştere este elaborată karma propriu-zisă, în funcţie de ceea ce se întâmplă într-o viaţă pământească în relaţie cu alte suflete umane excarnate, cu care sunt unite karmic şi care se află şi ele între moarte şi o nouă naştere, în

relaţie cu spiritele Ierarhiilor superioare şi, de asemenea, cu spiritele Ierarhiilor inferioare. Şi elaborarea acestei karme nu poate fi înţeleasă decât dacă ne putem ridica privirea spre natura extrapământească a astrelor, care, sub forma în care apare ochiului fizic, nu ne arată decât aspectul său exterior.

Trebuie să spun, iar şi iar: Fizicienii ar fi uimiţi în cel mai înalt grad dacă ar ajunge acolo unde se află stelele pe care le observă ei cu telescopul lor, stele pe care le analizează la spectroscop în ceea ce priveşte substanţele din care sunt compuse, constituţia lor. Aceşti fizicieni ar fi uimiţi dacă ar ajunge acolo unde se află stelele pe care le observă ei la telescop, dacă ar vedea acum că nu găsesc absolut nimic din ceea ce se aşteptau să găsească! Ceea ce observaţiei făcute pe Pământ îi apare a fi o stea nu este, propriu-zis, decât o aparenţă exterioară, destul de lipsită de realitate în ceea ce priveşte existenţa ei proprie, pe când ceea ce conţine steaua este de natură spirituală, sau, chiar dacă de natură fizică, se dovedeşte a fi un vestigiu, aş spune, a ceva spiritual.

Dvs., dragii mei prieteni, vă puteţi explica cel mai bine ce se întâmplă acolo în felul următor. Gândiţi-vă puţin la un locuitor al altui astru care ar observa Pământul într-un mod analog cu modul în care observă astronomii şi astrofizicienii noştri celelalte astre. El ar descrie un disc sclipitor în spaţiu, emanând lumină, şi pe care el ar constata poate pete întunecate şi pete luminoase, cărora le-ar da o anumită interpretare. Această interpretare nu ar fi probabil în concordanţă cu ceea ce ştim noi, locuitorii Pământului. Când Vezuviul ar scuipa foc, poate, dacă l-ar putea observa, acest locuitor al altui astru ar vorbi despre comete de provenienţă exterioară şi despre alte asemenea lucruri. În orice caz, ceea ce ar descrie un asemenea

astronom ar avea cu siguranţă prea puţin de-a face cu ceea ce constituie în realitate natura Pământului nostru.

Şi ce anume constituie natura Pământului nostru? Gândiţi-vă numai la aceasta: Pământul nostru a apărut din ceea ce am descris în ***Ştiinţa ocultă*** drept existenţa saturniană. Atunci nu exista nici aer, nici gaz, nici lichid, nici părţi pământeşti solide. Nu existau decât diferenţe între stările calorice. Şi în această căldură diferenţiată era conţinut în stare de germene tot ceea ce mai târziu a devenit regnul mineral, regnul vegetal, regnul animal şi, de asemenea, regnul uman. Şi noi, oamenii, existam deja pe acest Saturn, în această căldură.

Apoi, lucrurile au continuat să evolueze: Din această căldură a fost sedimentat aerul, apoi apa, apoi solidul; toate lucrurile sunt nişte reziduuri sedimentate care au fost expulzate de oameni pentru a-şi putea împlini formarea lor. Tot ce este mineral, solid, şi face parte din noi nu este decât un rest, şi la fel elementul lichid, la fel elementul gazos. Astfel încât natura esenţială a Pământului nostru nu este ceea ce se află în regnurile naturii şi nici ceea ce purtăm noi în oase şi în muşchi, căci acestea sunt, la rândul lor, compuse din ceea ce a fost expulzat şi pe care noi l-am preluat din nou în noi; esenţialul sunt sufletele noastre. Şi de altfel tot restul este în fond, mai mult sau mai puţin, aparenţă sau reziduu sau ceva asemănător.

Nu am descrie Pământul conform naturii sale adevărate decât dacă l-am descrie drept colonie de suflete umane în spaţiul cosmic. Şi, în acelaşi fel, toate astrele sunt colonii de entităţi spirituale în spaţiul cosmic, colonii pe care le putem cunoaşte. Propriul nostru suflet, după ce a trecut prin poarta morţii, se deplasează printre aceste colonii ale astrelor, îşi continuă drumul evoluţiei sale, până la o nouă naştere, împreună cu acele suflete umane care

sunt deja acolo, cu fiinţele Ierarhiilor superioare sau, de asemenea, ale Ierarhiilor inferioare; şi el revine după aceea, în funcţie de felul cum a fost elaborată karma, în funcţie de maturitatea pe care şi-a cucerit-o omul, pentru a îmbrăca un corp pământesc. Astfel că, dacă vrem să înţelegem karma, trebuie să ne întoarcem la o înţelepciune despre astre, la o cercetare spirituală a drumului pe care îl parcurge omul între moarte şi o nouă naştere în legătură cu fiinţele care locuiesc aceste astre. Dar, tocmai până la ivirea zorilor domniei lui Mihael, pentru oamenii epocii contemporane existau mari dificultăţi când era vorba de a se apropia de o adevărată înţelepciune despre astre. Şi, datorită faptului că antroposofia trebuia totuşi să se apropie de această înţelepciune despre astre, ea ştie să fie recunoscătoare faptului că tocmai în ultima treime a secolului al 19-lea în evenimentele omenirii pământeşti a intervenit domnia lui Mihael. Şi printre multe lucruri care sunt datorate domniei lui Mihael este şi faptul că ni s-a deschis din nou accesul nestingherit la cercetarea a ceea ce trebuie să fie cercetat în lumea astrelor pentru ca să putem înţelege karma, elaborarea karmei în viaţa omenirii.

Aş vrea să vă arăt astăzi acest lucru printr-un exemplu, pentru a vă introduce treptat în problemele extraordinar de dificile care se leagă de cercetarea karmei. Aş vrea să vă prezint un exemplu în legătură cu care veţi putea vedea, într-un mod oarecum ilustrativ, tot ceea ce trebuie să se realizeze înainte de a se putea vorbi despre acţiunea karmei aşa cum vom vorbi acum, în cursul acestei conferinţe. Căci, nu-i aşa, ştim prea bine: Dacă astăzi aş fi prezentat, într-un fel oarecare, în mod public, conţinutul acestor conferinţe, în faţa unui public obişnuit, ceea ce este o cercetare absolut exactă ar fi fost considerat o nebunie, ceva iraţional. Dar aceasta este o cercetare absolut exactă

şi trebuie să fim conştienţi de toate responsabilităţile ce ne revin când facem o astfel de cercetare; trebuie să fim conştienţi de tot ceea ce se opune unei asemenea cercetări, care, ca să spunem aşa, trebuie să treacă de nişte „garduri de spini". Căci e necesar ca un număr de oameni să poată cunoaşte toate acele caracteristici karmice legate de apartenenţa la curentul lui Mihael despre care am vorbit; e necesar ca ei să ştie că tocmai în privinţa acestor lucruri e vorba de o cercetare spirituală serioasă, şi nu de ceea ce crede astăzi despre asemenea lucruri necunoscătorul care se află în afara Mişcării antroposofice.

Majoritatea dintre dvs., dragii mei prieteni – în parte, eu am menţionat acest fapt –, îşi vor aminti de un personaj care apare mereu în dramele mele misteriale: personajul Strader.

Acest personaj, Strader, în măsura în care acest lucru poate fi realizat într-o operă literară, este, într-un anumit sens, schiţat după realitate. Am menţionat deja acest fapt aici, în faţa unora dintre dvs. Şi pentru personalitatea lui Strader am avut un fel de model [Nota 34], care a participat la evoluţia ultimei treimi a secolului al 19-lea şi a ajuns, într-un anumit sens, la un fel de creştinism raţionalist. O individualitate care, după o tinereţe foarte dificilă – felul în care este prezentat Strader lasă să se întrevadă puţin acest lucru –, a devenit capucin, dar nu a putut rămâne în sânul Bisericii şi după aceea a luat calea profesoratului.

Acest om, după ce a fost nevoit să treacă de la teologie la filosofie, a devenit un propovăduitor entuziast al religiei liberale a lui Lessing. Apoi această personalitate a intrat în conflict interior cu creştinismul oficial şi a vrut să întemeieze, într-un mod destul de conştient, bazându-se pe raţiune, un fel de creştinism raţionalist. Luptele sufleteşti pe care le constatăm la Strader în dramele-

misterii s-au desfăşurat cu adevărat, cu anumite variaţii, în viaţa acestei personalităţi.

Dvs. ştiţi bine că în ultima dintre aceste drame-misterii Strader moare. Şi, când privesc în urmă şi observ felul în care s-a întreţesut personalitatea lui Strader, pentru mine, în ansamblul dramelor-misterii, atunci trebuie să spun: Deşi nu am avut nici un obstacol exterior să-l las pe Strader să trăiască mai departe, ca alte personaje – el moare dintr-o necesitate interioară! Astfel încât este chiar posibil să vedem moartea lui Strader în această dramă-misteriu ca pe o surpriză. Strader moare, la un moment dat: Eu aveam sentimentul că nu aş mai fi putut să-l tratez mai departe pe Strader în dramele-misterii.

Şi de ce aceasta? Ei bine, vedeţi dvs., dragii mei prieteni, între timp, dacă îmi este permis să mă exprim astfel, „originalul" a murit. Şi dvs. vă puteţi imagina ce interes profund a trezit în mine evoluţia pe care a urmat-o acest original, căci tocmai schiţasem personajul Strader. Acest original continuă să mă intereseze chiar şi după ce el a trecut prin poarta morţii.

Da, aici există un anumit fapt caracteristic. Când suntem dispuşi să urmărim cu privirea vizionară o personalitate în timpul care urmează după moartea sa şi care durează aproximativ o treime din viaţa fizică pământească – viaţa pământească este într-un fel reluată, dar în sens invers şi de trei ori mai repede –, ce trăieşte atunci, de fapt, omul în timpul deceniilor care urmează imediat după viaţa pământească?

Când vă reprezentaţi o viaţă umană aici, pe Pământ, o vedeţi împărţindu-se în zile şi nopţi, în stări de veghe şi stări de somn. În somn, avem întotdeauna reminiscenţe în imagini ale vieţii din timpul zilei. Când ne îndreptăm

privirea asupra vieţii noastre, de obicei ne amintim numai de stările din timpul zilei, de stările de veghe, nu acordăm deloc atenţie stărilor de somn, căci ar trebui, de fapt, să ne amintim în felul următor: Îmi amintesc de ceea ce s-a întâmplat de dimineaţa până seara, acum amintirea se întrerupe – de dimineaţa până seara, amintirea se întrerupe din nou, de dimineaţa până seara – amintirea se întrerupe din nou.

Dar cum amintirile noastre nu conţin nimic despre viaţa nocturnă, noi tragem o linie dreaptă, falsificându-ne amintirile, considerând doar zilele una după alta. Dar după moarte trebuie să trăim într-o realitate intensă ceea ce a fost prezent în cursul nopţilor, timp de aproximativ o treime din viaţă, şi anume le trăim în sens invers. Şi tocmai acesta este faptul caracteristic: Avem un anumit sentiment existenţial, aş putea spune, un sentiment al realităţii cu privire la ceea ce ni se întâmplă pe Pământ. Dacă nu am avea acest sentiment al realităţii, am putea considera tot ceea ce ni se întâmplă în timpul zilei ca fiind tot de domeniul visului. Avem, aşadar, acest sentiment al realităţii. Ştim că lucrurile sunt reale, ele ne lovesc când ne izbim de ele, ele emit o lumină, sunete. Într-un cuvânt, sunt multe lucruri care ne conduc, în timpul vieţii pământeşti dintre naştere şi moarte la acest sentiment al realităţii. Dar când luăm în considerare tot ceea ce cunoaştem aici ca sentiment al realităţii, când dvs., dragii mei prieteni, luaţi în considerare tot ceea ce numiţi realitatea oamenilor pe care îi întâlniţi aici, toate acestea sunt, în ceea ce priveşte intensitatea lor, ca o realitate de vis faţă de realitatea infinit mai intensă care urmează imediat după moarte, şi la care participă şi observatorul. Toate acestea ne apar mult mai reale, viaţa pământească este cea care apare ca un vis;

este ca şi cum, de fapt, sufletul se trezeşte abia acum la intensitatea vieţii. Acesta este faptul caracteristic.

Şi, pe când urmăream acest model al personajului Strader, atunci, bineînţeles, realitatea, individualitatea reală care trăia după moarte, mi-a captivat mult mai mult atenţia decât amintirea vieţii sale pământeşti, care, într-adevăr, faţă de ceea ce apare după moarte, pare un vis. Astfel încât, în faţa impresiilor puternice provenite de la cel mort, eu nu aş mai fi putut simţi de acum înainte pentru omul viu destul interes pentru a-l descrie.

Aşadar eu pot spune aici din proprie experienţă cât de puţin intensă este viaţa pământească faţă de viaţa care îl întâmpină pe cercetător când urmăreşte cu privirea omul după moarte, această viaţă care este de o intensitate extraordinară. Şi când acum, tocmai acolo unde, prin interesul trezit pe Pământ, se trezeşte acest interes deosebit pentru viaţa de după moarte, când încercăm să urmărim atent cum se continuă lucrurile, atunci remarcăm dificultăţile care ne stau în faţă. Căci atunci când observăm în mod just, pătrunzător, vedem cum, în această viaţă retrospectivă de după moarte, care durează aproximativ o treime din viaţa pământească, se revelează deja faptul că defunctul vrea să înceapă să-şi pregătească elaborarea karmei. În timpul acestei experienţe a parcurgerii vieţii sale în sens invers, el vede tot ce a trăit în timpul vieţii. Dacă a adus cuiva o ofensă, el trăieşte acest fapt. Dacă mor la vârsta de 73 de ani şi dacă la 60 de ani am ofensat pe cineva, eu retrăiesc acest fapt în timpul călătoriei retrospective; dar trăiesc acest fapt în aşa fel încât eu simt nu sentimentele încercate de mine în momentul ofensei, ci ceea ce a simţit celălalt din cauza ofensei. Eu trăiesc cu totul în celălalt. Şi astfel eu trăiesc în oamenii care au fost atinşi de aceste experienţe, într-un sens bun sau rău. Şi

atunci se pregătește în noi înșine tendința de a crea compensația karmică.

Dar interesul pe care îl simțeam pentru acest model pământesc al lui Strader, care mi se prezenta acum ca individualitate suprasensibilă, acest interes a fost trezit mai ales de faptul că acest model voia cu adevărat să înțeleagă creștinismul cu un raționalism pătrunzător și perspicace. Într-un asemenea caz, îl putem admira pe gânditor; dar remarcăm pretutindeni în cărțile acestui om scrise pe Pământ, în această prezentare raționalistă a creștinismului, cum firul raționalismului, firul conceptelor, se rupe, cum de fapt, prin aceasta, iese la iveală ceva teribil de abstract, cum omul respectiv nu poate ajunge la o înțelegere spirituală a creștinismului, cum el construiește cu ajutorul conceptelor filosofice un fel de religie pe bază de concepte ș.a.m.d. Într-un cuvânt, întreaga slăbiciune a intelectualismului modern apare în această personalitate.

Acest lucru ne apare din nou în mod ciudat când urmărim cu privirea drumul vieții sale după moarte. La oamenii la care nu se manifestă aceste dificultăți, se constată că ei se aclimatizează acum treptat în sfera Lunii. Aceasta este prima stațiune. Și atunci când, ca defuncți, ajungem în regiunea Lunii, îi găsim acolo, aș spune, pe cei care țin „registrul" destinului nostru, care au fost odinioară, în timpurile originare, acei Învățători înțelepți ai omenirii despre care am vorbit adesea aici și care, atunci când Luna s-a separat fizic de Pământ și de o parte din substanța pământească și a devenit un corp ceresc independent, au urmat această Lună. Astfel încât astăzi când, ca defuncți, noi traversăm regiunea lunară, îi întâlnim mai întâi pe acești Învățători originari care nu erau prezenți într-un corp fizic, dar care au întemeiat înțelepciunea originară – din care doar un reflex se mai

păstrează în ceea ce transmite tradiţia scrisă. Dacă nu intervine nici un obstacol, ne găsim, ca să spunem aşa, nestânjeniţi, pe drumul acestei regiuni a Lunii.

La personalitatea care este arhetipul lui Strader s-a manifestat ceva, ca şi cum ea n-ar fi fost absolut deloc în stare să parcurgă fără piedici această viaţă sufletească ce urmează imediat după moarte în direcţia regiunii lunare: în permanenţă interveneau obstacole, ca şi cum regiunea Lunii nu voia să permită acestei individualităţi să se apropie.

Şi, când urmăream, cu ajutorul conştienţei imaginative, ce se întâmpla aici, atunci se revela următorul lucru: Era ca şi cum aceşti Învăţători originari ai omenirii, care odinioară aduseseră oamenilor ştiinţa spirituală originară, era ca şi cum aceşti Învăţători originari ar fi strigat în permanenţă acestui arhetip al lui Strader: Tu nu poţi veni la noi, căci tu încă nu ai voie, din cauza calităţii tale umane particulare, să ştii nimic despre astre; tu trebuie să aştepţi, trebuie să mai repeţi diferite lucruri pe care le-ai trăit nu numai în ultima ta încarnare, ci şi în încarnările anterioare, pentru ca să te maturizezi, astfel încât să ai voie să primeşti o cunoaştere despre astre şi fiinţialitatea lor.

Atunci s-a petrecut acest lucru ciudat, că aveam în faţa mea o individualitate care de fapt nu putea progresa deloc spre elementul spiritual al lumii astrelor, sau nu putea face acest lucru decât cu greutate. Eu am făcut astfel, tocmai în legătură cu această personalitate, descoperirea ciudată că în cazul unor asemenea personalităţi moderne, raţionalist-intelectualiste, un obstacol în elaborarea karmei este faptul că ele nu se pot apropia în mod nestingherit de astre şi fiinţialitatea lor. Continuând cercetarea, mi-a apărut că această personalitate şi-a luat întreaga forţă

necesară raţionalismului său încă din perioada care a precedat ivirea zorilor domniei lui Mihael. Ea nu era încă atinsă într-un mod just de domnia lui Mihael.

Dar continuarea cercetării karmei acestei personalităţi în trecut a devenit o cerinţă imperioasă. Căci trebuia să-mi spun: Aici există totuşi ceva care, din pricina rezultatelor vieţilor pământeşti trecute, a făcut ca această personalitate să fie pregătită karmic în aşa fel încât acest lucru se răsfrânge nu numai asupra vieţii pământeşti, ci intervine şi în viaţa de după moarte. Este, desigur, un fenomen foarte ciudat.

Căci s-a arătat atunci că viaţa care precedase viaţa pământească pe care tocmai am schiţat-o pentru dvs., şi care se oglindeşte în personajul Strader, viaţa în lumea spirituală care precedase această viaţă pământească fusese o viaţă de încercări, o adevărată viaţă de încercări în suprasensibil: Ce atitudine trebuie să am eu, aşadar, faţă de creştinism?

Aş putea spune că în suprasensibil se pregăteşte în mod lent ceva care face ca această personalitate să fie nesigură cu privire la înţelegerea creştinismului în existenţa pământească. Acest lucru, de asemenea, poate fi întrezărit în personajul Strader. El nu este sigur de nimic, respinge, într-un fel, ceea ce este suprasensibil, vrea să înţeleagă numai cu intelectul, dar, cu toate acestea, el vrea să vadă ceva. Amintiţi-vă descrierea lui Strader. E clar acest lucru; şi aşa a apărut şi în viaţă această personalitate, pe baza karmei sale trecute. Şi se arată că, într-adevăr, trecând prin viaţa dintre moarte şi o nouă naştere care a precedat existenţa pământească de la sfârşitul secolului al 19-lea şi începutul secolului 20, o personalitate a traversat sfera vieţii astrelor într-o stare de conştienţă foarte estompată, ea a parcurs această viaţă dintre moarte şi o

nouă naştere cu o conştienţă atenuată. Prin aceasta, în viaţa sa a apărut reacţia care a condus-o la formarea de concepte cu atât mai lucide şi mai solide faţă de imaginile conceptuale şterse pe care această personalitate le trăise între moarte şi o nouă naştere.

Când traversezi aceste lumi ale astrelor, cu nişte fenomene ca prin ceaţă, şi ajungi la viaţa precedentă a acestei personalităţi, găseşti ceva extraordinar de ciudat. Eşti condus – eu, cel puţin, am fost condus – la „întrecerea cântăreţilor de la Wartburg" din 1206, tocmai în epoca pe care v-am descris-o ca fiind epoca în care vechii platonicieni ai Şcolii de la Chartres, de exemplu, se înălţaseră în lumea spirituală, pe când ceilalţi, aristotelicii, nu coborâseră încă, şi când între cele două curente a avut loc un fel de consfătuire cerească, o convorbire în legătură cu evenimentul mihaelic, care, propriu-zis, era în curs de desfăşurare. În acest moment se plasează întrecerea cântăreţilor de la Wartburg.

Este întotdeauna interesant de urmărit: Ce se întâmplă aici, pe Pământ, şi ce se întâmplă sus? Şi astfel, avem un eveniment: întrecerea cântăreţilor de la Wartburg, care se află într-o legătură directă cu acest curent mihaelic ce îşi urmează cursul său.

Dar cine participă la întrecerea cântăreţilor de la Wartburg? Aici erau adunaţi poeţii germani cei mai renumiţi care se întreceau prin cântec. Se ştie în ce consta întrecerea, cum se luptau pentru renumele prinţilor şi valoarea lor personală cântăreţii Walther von der Vogelweide, Wolfram von Eschenbach, Reinmar von Zweter, dar era unul care, de fapt, era împotriva tuturor: *Heinrich von Ofterdingen*. Şi în acest Heinrich von Ofterdingen am regăsit individualitatea care se afla la baza modelului lui Strader. Aşadar, avem de-a face cu Heinrich

von Ofterdingen – şi trebuie să ne îndreptăm privirea spre el: De ce Heinrich von Ofterdingen, după ce a trecut prin poarta morţii, are această dificultate, traversând lumea spirituală ca într-o stare de amurg? De ce?

E suficient să urmărim puţin istoria întrecerii cântăreţilor: Heinrich von Ofterdingen se angajează într-o luptă împotriva celorlalţi. Călăul a fost deja chemat: el trebuie să fie spânzurat dacă pierde. Se retrage din competiţie. Dar, pentru a provoca o nouă întrecere, el îl cheamă din Ungaria pe magicianul Klingsor. Şi, într-adevăr, îl aduce pe magicianul Klingsor din Ungaria la Eisenach.

Atunci se desfăşoară un fel de nouă întrecere de la Wartburg, la care participă Klingsor. Dar, se vede foarte clar acest lucru, Klingsor intervine acum pentru Heinrich von Ofterdingen, care, luptând el însuşi, vine să cânte – Klingsor nu luptă singur: el face ca nişte entităţi spirituale să participe la luptă. Şi, pentru aceasta, el face în aşa fel încât, de exemplu, un tânăr să fie posedat de o asemenea entitate spirituală şi o face să cânte în locul lui. El face să intervină forţe spirituale şi mai puternice asupra Wartburgului.

Faţă în faţă cu tot ceea ce vine astfel de la Klingsor se ridică Wolfram von Eschenbach. Un procedeu folosit de Klingsor constă mai ales în faptul că una dintre aceste entităţi spirituale trebuie să reuşească să distingă dacă Wolfram von Eschenbach este un om cultivat sau nu. Căci Klingsor este puţin la strâmtoare din cauza lui Wolfram von Eschenbach. Deoarece atunci când Wolfram von Eschenbach îşi dă seama că spiritualul este în joc, el cântă despre Sfânta Cină, despre Transsubstanţiere, despre prezenţa lui Christos în Cină – şi entitatea spirituală este obligată să se retragă, ea nu poate suporta aşa ceva. În

dosul acestor lucruri se află într-adevăr realităţi adevărate, dacă îmi este permis să folosesc această tautologie.

Klingsor reuşeşte, cu ajutorul mai multor entităţi spirituale, să-i demonstreze lui Wolfram von Eschenbach că el, Wolfram von Eschenbach, are un creştinism fără astre, un creştinism care nu mai contează pe Cosmos, şi că el este absolut neinstruit în materie de înţelepciune cosmică. Despre aceasta este vorba acum. Klingsor a dovedit că un cântăreţ al Graalului în acea epocă deja nu mai cunoaşte decât un creştinism care nu mai este creştinismul cosmic. Şi Klingsor poate apărea ca fiind susţinut din punct de vedere spiritual numai fiindcă el posedă înţelepciunea astrelor. Dar deja din modul în care se foloseşte de această înţelepciune se vede că el a introdus în procedeele sale ceea ce se numeşte „magia neagră".

Vedem astfel cum înţelepciunea astrelor a fost opusă, într-un mod care nu este just, profanului în acest domeniu, Wolfram von Eschenbach. Suntem în secolul al 13-lea, înainte de a apărea acei dominicani despre care am vorbit; suntem în epoca în care creştinismul, tocmai aici unde el era deosebit de puternic, se lepădase de orice înţelegere a lumii astrelor, epoca în care, de fapt, mai exista o înţelepciune a astrelor numai acolo unde ea devenea străină din punct de vedere interior creştinismului, aşa cum apărea ea la Klingsor din Ungaria.

Dar Heinrich von Ofterdingen îl chemase pe Klingsor, aşadar, încheiase alianţă cu înţelepciunea necreştină a astrelor. Prin aceasta, Heinrich von Ofterdingen a rămas, într-un fel, legat nu numai de personalitatea lui Klingsor, care de fapt mai târziu a dispărut din viaţa sa suprasensibilă, ci a rămas legat în primul rând şi mai ales de cosmologia medievală dechristificată. El a trăit astfel între moarte şi o nouă naştere şi se naşte din nou, aşa cum

am descris, trăind într-o anumită incertitudine cu privire la creştinism.

Esenţialul este acesta: El moare din nou şi parcurge călătoria retrospectivă în lumea sufletelor; el se află atunci la fiecare pas în faţa necesităţii de a se apropia din nou de lumea astrelor, trecând prin lupta dură pe care Mihael, la reluarea domniei sale, trebuie să o ducă tocmai împotriva acelor puteri demonice care sunt legate de cosmologia necreştină a Evului Mediu. Şi, pentru a completa această imagine: Se putea vedea absolut exact cum printre cei care combăteau cu putere domnia lui Mihael, împotriva cărora trebuia să acţioneze spiritele lui Mihael, se află şi acum aceleaşi entităţi spirituale care fuseseră invocate odinioară la Wartburg de către Klingsor pentru a i se opune lui Wolfram von Eschenbach.

Astfel încât vedem cum cineva care, prin rezultatele karmei sale, fusese în mod trecător condus spre Ordinul Capucinilor, nu se putea apropia de creştinism, fiindcă purta în sine un antagonism faţă de creştinism, antagonism care apăruse la el pe vremea când îl chemase în ajutor pe Klingsor din Ungaria împotriva lui Wolfram von Eschenbach, cântăreţul lui Parsifal. Şi, în timp ce în inconştientul acestui om încă se mai manifesta, în mod atenuat, cosmologia necreştină, în conştienţa sa obişnuită era prezent un creştinism raţionalist, care nu este niciodată deosebit de interesant. Interesantă este numai lupta pe care o duce în timpul vieţii, luptă prin care el voia să întemeieze, pe baza unui raţionalism creştin, un fel de religie raţionalistă. Dar, vedeţi dvs., dragii mei prieteni, lucrul cel mai important, cel mai semnificativ, este ceea ce se vede acum ca legătură între raţionalismul abstract, gândirea abstractă pătrunzătoare, şi ceea ce urzeşte în subconştient: în conştienţă se ridică sub formă de gânduri

abstracte nişte reprezentări estompate, paralizate, despre astre şi nişte relaţii cu astrele.

Şi când urmărim apoi de ce natură este karma umană la cei mai inteligenţi oameni ai epocii prezente, inteligenţi în sens materialist, atunci ne dăm seama că aceşti oameni, în majoritatea lor, în vieţile anterioare avuseseră de-a face cu o deviere cosmologică spre magia neagră. Aceasta este o relaţie importantă.

Această relaţie s-a păstrat într-un fel instinctiv la ţărani, care simt din capul locului o anumită repulsie când printre ei apare cineva care este mult prea deştept în sens raţionalist. Pe acesta, ei nu-l suportă. În felul lor de a vedea se află ceva instinctiv care ţine de asemenea relaţii.

Da, dragii mei prieteni, priviţi acum toate acestea în contextul nostru. Asemenea spirite se întâlneau în ultima treime a secolului al 19-lea şi la începutul secolului 20. Ele sunt dintre cele mai interesante. Aşa reapare un Heinrich von Ofterdingen, care avusese de-a face cu magicianul cel mai negru al timpului său, cu Klingsor, şi care se dovedeşte interesant tocmai prin inteligenţa sa raţionalistă!

Dar aici se vede ce dificultăţi apar când vrem să abordăm înţelepciunea astrelor în mod just. Şi această abordare justă a înţelepciunii astrelor, de care avem nevoie pentru a pătrunde karma, nu este posibilă decât în lumina unei juste înţelegeri a domniei lui Mihael şi prin ataşamentul faţă de Mihael.

Aceasta vă confirmă, la rândul său, faptul că pe parcursul întregii realităţi a epocii moderne – v-am demonstrat astăzi acest lucru printr-un exemplu particular, exemplul modelului lui Strader – s-a revărsat un curent de viaţă spirituală care face dificilă apropierea obiectivă de ştiinţa astrelor şi, prin aceasta, de ştiinţa karmei. Cum poate fi, totuşi, realizat acest lucru în

siguranţă, la adăpost de atacurile care pot veni astăzi din direcţia pe care am caracterizat-o, cum poate fi abordată totuşi înţelepciunea astrelor şi formarea karmei, despre aceasta vom vorbi în continuare mâine.

CONFERINŢA A OPTA

Dornach, 19 septembrie 1924

Consideraţiile pe care le-am prezentat aici pentru a înţelege din ce în ce mai bine ce înseamnă faptul că epoca actuală se află sub semnul domniei lui Mihael ne-au condus data trecută la a arăta cât de ciudat poate acţiona karma oamenilor; şi aceste consideraţii ne-au arătat, într-un anumit sens, cum aceste dificultăţi înseşi pot să se extindă în aşa fel încât o personalitate să nu găsească drumul între moarte şi o nouă naştere pentru a trăi ceea ce este necesar să acţioneze în karmă prin participarea la evenimentele din lumea astrelor.

Pentru un fel de a vedea care este ancorat numai în ceea ce se întâmplă aici, în viaţa fizic-pământească, este greu, bineînţeles, să asimileze lucrurile care trebuie să fie într-adevăr asimilate dacă vrem să luăm în serios ideea karmei. Dar, cu siguranţă, noi trăim acum în epoca marilor decizii, şi aceste decizii trebuie să fie prezente mai întâi în domeniul spiritual. Şi în domeniul spiritual ele sunt pregătite în mod just dacă tocmai oamenii animaţi profund de spiritul antroposofic au curajul de a privi cu suficientă seriozitate lumea spirituală, astfel încât să poată primi ceea ce vine din lumea spirituală pentru a putea înţelege fenomenele vieţii fizice exterioare.

De aceea nu mă tem să adun de mai multe luni diferite fapte ale vieţii spirituale care sunt în măsură să

conducă la înţelegerea configuraţiei spirituale a epocii prezente. Şi voi expune astăzi alte câteva elemente pentru a ilustra, aş spune, ceea ce voi aduce apoi duminică la o încheiere, pentru a arăta cum întreaga karmă a vieţii spirituale a epocii noastre se află în legătură cu ceea ce poate să facă Mişcarea antroposofică.

Pentru început, voi prezenta astăzi nişte lucruri în cazul cărora nu veţi vedea imediat ce legătură au cu tema noastră principală, dar veţi recunoaşte că ele caracterizează, în sensul cel mai eminent, viaţa spirituală a prezentului, pe baza substraturilor vieţii spirituale a trecutului.

Multe lucruri vor apărea paradoxale, dar viaţa în totalitatea ei prezintă într-adevăr aspecte paradoxale pentru viziunea pe care o avem despre ea pe Pământ. Exemplele pe care le-am ales astăzi nu sunt obişnuite, căci succesiunile obişnuite de vieţi nu ne trimit, de regulă, la nişte personalităţi istorice, nu ne trimit la nişte personalităţi în aşa fel încât să vedem acolo, studiindu-le prin conştienţa obişnuită, un şir continuu. Dar există în realitate nişte vieţi pământeşti care se succed în aşa fel încât, însumându-le, prezentăm totodată şi istoria.

Lucrurile se prezintă într-un sens atât de pronunţat doar la un număr mic de individualităţi; dar tocmai în legătură cu asemenea individualităţi, în cazul cărora o singură încarnare poate fi indicată drept istorică, aşa cum a fost deja cazul câtorva individualităţi pe care le-am prezentat de-a lungul timpului, tocmai în legătură cu asemenea individualităţi putem învăţa extraordinar de multe lucruri cu privire la karmă. Mai întâi aş vrea să vă vorbesc despre o personalitate care trăia la sfârşitul primului secol al erei creştine, şi care deja pe atunci era filosof, un filosof care, în sensul cel mai accentuat al

cuvântului, aparţinea şcolii scepticilor, adică şcoala acelor filosofi care, de fapt, nu considerau nimic în lume ca sigur. El aparţinea acestei şcoli a scepticilor, care exista deja în zorii creştinismului, dar care se afla cu totul în imposibilitatea de a dobândi cunoştinţe sigure, aşadar, înainte de toate, nu putea spune în nici un fel dacă o fiinţă divină poate lua formă umană, şi alte asemenea lucruri.

Această individualitate – numele pe care îl purta ea atunci nu are prea mare importanţă, era un *Agrippa* –, această individualitate, încarnată în acea epocă, întrunea în personalitatea ei tot ceea ce produsese scepticismul grec şi era, într-un anumit sens, o personalitate pe care, fără a da cuvântului un sens peiorativ, ci folosindu-l ca pe un termen tehnic, am putea-o numi chiar cinică; o personalitate cinică nu în ceea ce priveşte concepţia sa despre viaţă, în această privinţă ea era o personalitate sceptică, dar era o personalitate cinică în felul în care trata lucrurile lumii; şi anume, în aşa fel încât ea glumea foarte uşor chiar şi cu privire la lucrurile foarte importante. Şi creştinismul a trecut pe lângă acest om fără a lăsa nici cea mai mică urmă. Dar după ce a trecut prin poarta morţii, în el s-a menţinut o dispoziţie care era mai puţin un rod al scepticismului său – căci acesta era, desigur, o concepţie filosofică, şi după moarte nu ducem aşa ceva cu noi prea departe –, ci mai mult ceea ce se afla în obişnuinţele interioare ale sufletului şi spiritului, acea uşurinţă cu care trata evenimentele importante ale vieţii, acea satisfacţie pe care o simţea atunci când ceva care apărea ca important era dovedit a nu fi important; aceasta îi era dispoziţia interioară fundamentală. Şi el a dus cu sine această dispoziţie interioară fundamentală în viaţa de după moarte.

Am arătat deja ieri următoarele: Mai întâi, după ce a trecut prin poarta morţii, omul intră într-o sferă care îl

conduce, încetul cu încetul, în domeniul Lunii. Şi am arătat că acolo se află colonia Înţelepţilor originari ai omenirii, acei Învăţători originari care trăiseră odinioară pe Pământ – dar pe atunci nu se aflau într-un corp fizic, şi care, de aceea, nu învăţau în felul în care trebuie să ne imaginăm învăţământul practicat mai târziu, ci ei, peregrinând pe Pământ numai într-un corp eteric, învăţau în aşa fel încât un om sau altul dintre cei care trebuiau să primească învăţătura lor în cadrul Misteriilor îi simţeau pe aceşti înţelepţi originari ca prezenţi în ei. Discipolul avea sentimentul: Învăţătorul se află în mine. – Şi, drept rod al acestei prezenţe a înţeleptului originar, el simţea ca un fel de inspiraţie interioară, care constituia, în acea epocă îndepărtată, forma pe care o lua învăţământul. Acestea erau vremurile cele mai îndepărtate ale evoluţiei pământeşti, când marii Învăţători originari umblau pe Pământ în corpurile lor eterice. Aceşti Învăţători originari sunt cei care au urmat Luna, ca să spunem aşa, atunci când ea a fost separată de Pământ, pentru a deveni un corp ceresc al cărui domeniu omul îl traversează, într-un anumit fel, drept primă staţiune a evoluţiei sale cosmice. Ei sunt cei care luminează karma, căci ei au de-a face mai ales cu înţelepciunea trecutului.

Şi atunci când personalitatea menţionată, Agrippa, a pătruns în acest domeniu, sensul unei încarnări anterioare i-a apărut foarte clar, o încarnare deosebit de caracteristică, şi care atunci, în viziunea retrospectivă de după moarte, a făcut asupra acestei personalităţi o impresie puternică, fiindcă ea, în timpul acelei încarnări mai putuse încă vedea multe lucruri legate de felul în care apăruseră din vechile Misterii ritualurile cultice din Asia de Sud-Vest şi din Africa.

Această individualitate a trăit atunci din nou, sub o formă foarte intensă, suprasensibilă, în era creştină, ceea ce trăise pe Pământ în legătură cu unele Misterii decadente din Asia de Sud-Vest. Acest lucru a acţionat în sensul că această individualitate – cum spuneam, ea nu fusese atinsă de creştinism – vede acum, vede în mod suprasensibil, cum era aşteptat Christos în vechile Misterii.

Dar cum Misteriile – vreau să spun, ritualurile cultice care apăruseră din Misterii, la care această personalitate asistase – îşi pierduseră substanţa lor profundă în locurile în care a trăit această personalitate, ea a adoptat ritualuri cultice, practici, care în cursul primelor secole de evoluţie creştină au devenit creştine, şi chiar au fost adoptate de creştinismul roman.

Reţineţi bine, dragii mei prieteni, despre ce este vorba. În acea regiune în care se afla după moarte această individualitate a fost pregătită în ea o înţelegere pentru aspectul exterior al ritualurilor cultice şi al instituţiilor ecleziastice, care fuseseră mai înainte păgâne, dar care reînviaseră în cursul primelor secole creştine şi trecuseră în cultul exterior roman, cu toate concepţiile despre natura Bisericii legate de cultul roman.

Vedeţi dvs., acest lucru a avut ca efect faptul că această personalitate a îmbrăcat o configuraţie spirituală cu totul specială. Pe de altă parte, vedem cum, pe parcursul drumului pe care îl urmează omul între moarte şi o nouă naştere, această individualitate îşi elaborează karma în special în regiunea lui Mercur, astfel încât ea dobândeşte, în anumite privinţe, o vastă perspectivă, dar nu în sens interior, ci în sensul înzestrării cu inteligenţă exterioară.

Când urmărim mai departe cu privirea această individualitate, o regăsim pe Pământ în acel cardinal care şi-a asumat guvernarea în timp ce Ludovic al XIV-lea mai

era încă un copil: *cardinalul Mazarin*. Şi când îl studiem pe cardinalul Mazarin în tot ce are el strălucitor, splendid, mare, şi în întreaga sa concepţie exterioară despre creştinism, pe care îl adoptă numaidecât – şi, de asemenea, în modul său de a se adapta cu obişnuinţele sale la felul de a fi al acelei femei sub a cărei tutelă se află Ludovic al XIV-lea –, atunci vedem: El adoptă din creştinism tot ceea ce este instituţie creştină, cult creştin, pompă creştină: el adoptă toate acestea, prin faptul că îl înconjoară cu aureola de strălucire a naturii orientale, a Asiei Anterioare.

Dar acest cardinal Mazarin a avut, bineînţeles, ocazia de a fi destul de puternic atins de împrejurări. Gândiţi-vă numai la epocă: izbucnirea Războiului de Treizeci de Ani, toate lucrurile care s-au întâmplat, la originea cărora era Ludovic al XIV-lea.

Cardinalul Mazarin era înzestrat din plin cu facultatea de a percepe un ansamblu de fapte, era un mare om de stat, dar, pe de altă parte, era, de asemenea, ca ameţit, ca îmbătat, în realitate, de propriile sale acţiuni; astfel încât aceste acţiuni, aş spune, oricât de grandioasă era abilitatea cu care erau ele săvârşite, nu veneau din adâncul inimii.

Această viaţă devine cu totul neobişnuită când el traversează din nou perioada dintre moarte şi o nouă naştere. Putem vedea atunci în mod exact cum, traversând din nou regiunea lui Mercur, tot ceea ce săvârşise această personalitate se dizolvă ca în ceaţă. Toate ideile pe care le primise despre creştinism, tot scepticismul prin care trecuse cu privire la ştiinţă, toate acestea se transformă între moarte şi o nouă naştere: Ştiinţa nu mai oferă ultimele adevăruri; un simţ acut al cunoaşterii, prezent deja în mod fugitiv cu ocazia traversării precedente a regiunii lui Mercur, se stinge din nou şi în această viaţă se dezvoltă în mod karmic o mentalitate neobişnuită; o

mentalitate care reţine cu mare tenacitate concepţii pătrunzătoare trăite odinioară, dar care dezvoltă puţine concepte pentru următoarea viaţă, pentru a o stăpâni. Urmărind-o în timp ce traversează existenţa dintre moarte şi o nouă naştere, ai sentimentul următor: Ce va face de fapt această individualitate în noua încarnare, spre care aspiră ea acum? De ce este ea legată, de fapt, cu adevărat? Ai acest sentiment: Ea poate fi legată mai mult sau mai puţin intens de tot felul de lucruri şi de nimic. Toate antecedentele sunt prezente. Intensitatea cu care este trăit creştinismul – după scepticismul care a precedat –, în toate aspectele sale exterioare, pe toate drumurile pe care le-a parcurs pentru a deveni cardinal, acest lucru are rădăcini adânci în personalitate: Această personalitate trebuie să asimileze cunoştinţe bogate, dar trebuie să le exprime cu ajutorul unor concepte formate rapid. Şi, pe lângă aceasta: Harta Europei asupra căreia guvernase odinioară este, aş spune, ca ştearsă. Nu putem şti cum se va putea regăsi această personalitate în Europa – Cu siguranţă, ea nu va putea face nimic cu o asemenea hartă.

Da, dragii mei prieteni, omul trebuie să treacă prin aceste lucruri când traversează viaţa dintre moarte şi o nouă naştere, pentru a nu greşi, pentru a scoate din ea o ştiinţă cu adevărat exactă. Această personalitate se naşte din nou şi arată într-adevăr în viaţa fizică, în perioada când se apropie epoca lui Mihael, un ciudat chip cu două feţe. O personalitate care nu poate fi întru totul om de stat, care nu poate fi un adevărat om de stat, nici întru totul om al Bisericii, dar care este implicată în ambele funcţii: Este vorba de *Hertling*, care a fost, la o vârstă înaintată, cancelar imperial al Germaniei şi care a trebuit să-şi valorifice apoi în acest fel, ca urmare a antecedentelor sale karmice, resturile naturii sale mazariniene; care manifestă în cariera

sa de profesor creştin caracteristicile cu care abordase odinioară creştinismul.

Acesta este un exemplu prin care dvs. puteţi vedea în ce fel neobişnuit au ajuns oamenii prezentului la individualităţile lor actuale. Cel care nu face cercetări, dar elaborează ceva prin gândire, ajunge, firește, la cu totul altceva. Dar înţelegem karma numai dacă putem stabili o legătură cu aceste corelaţii eterne, care în lumea sensibilă iau un aspect aproape paradoxal, dar care sunt prezente în lumea spirituală. Aşa cum este un fapt pe care l-am menţionat adesea aici: faptul că *Ernst Haeckel*, care a combătut atât de vehement Biserica, era călugărul Hildebrand reîncarnat, care în precedenta încarnare fusese cunoscut ca marele papă *Gregorius* [Nota 35].

Vedem astfel cât de puţin contează conţinutul exterior de credinţă sau al concepţiei unui om în viaţa pământească; căci acestea sunt gândurile sale. Dar studiaţi-l odată pe Haeckel, şi studiaţi-l mai ales în legătură cu ceea ce a fost el odinioară, călugărul Hildebrand, papa Gregorius – cred că şi el se află printre aceste imagini de la Chartres – şi dvs. veţi vedea atunci că în realitate există aici un dinamism a cărui acţiune merge mai departe.

V-am dat acest exemplu pentru ca dvs. să vedeţi cum nişte personalităţi proeminente ale epocii prezente aduc cu ele trecutul şi îl introduc în acest prezent. Aş vrea să aleg acum un alt exemplu, care poate fi pentru toţi de o foarte, foarte mare valoare, şi în faţa căruia mă dau înapoi aproape cu teamă, nu pot să-l prezint prea uşor, dar care duce atât de extraordinar de departe în profunzimile întregului context spiritual al prezentului, încât nu pot evita să menţionez tocmai acest exemplu.

Dacă aţi privi, aşadar, chipul călugărului Hildebrand, care a fost papa Gregorius pe care dvs. îl cunoaşteţi din

istorie, aţi vedea cum tocmai în acest chip al lui Hildebrand, al viitorului Gregorius, este conţinută într-un mod minunat întreaga configuraţie sufletească a lui Haeckel.

Dar eu voiam să vă vorbesc despre o altă personalitate, o personalitate – aşa cum spuneam, aproape că dau înapoi în faţa ideii de a o menţiona, dar ea este extraordinar de caracteristică pentru ceea ce este transferat din trecut în prezent şi pentru modul în care se face acest lucru. Am indicat adesea, şi dvs., de asemenea, veţi fi având cunoştinţă din istoria exterioară despre faptul că în secolul al 4-lea a avut loc Sinodul de la Niceea [Nota 36], care a decis pentru Europa Occidentală între arianism şi athanasism, când arianismul a fost condamnat.

A fost un sinod la care a apărut întreaga înaltă erudiţie ce era prezentă în primele secole creştine la personalităţile determinante, când se disputau idei profunde, când de fapt sufletul uman avea o cu totul altă constituţie interioară, când el considera absolut firesc faptul de a trăi în mod nemijlocit în lumea spirituală, şi când se puteau deja purta dispute substanţiale cu privire la Christos, Fiul, dacă este de o fiinţă cu Tatăl sau numai o entitate asemănătoare cu Tatăl, ceea ce afirma arianismul. Nu vrem să intrăm astăzi în divergenţele dogmatice ale celor două concepţii, dar nu vrem să pierdem din vedere faptul că aici este vorba de nişte confruntări extraordinar de pătrunzătoare, de nişte confruntări de o agerime grandioasă, dar în cadrul cărora lupta se ducea cu armele intelectualismului din acea epocă.

Astăzi, când suntem ageri, suntem ageri ca oameni. Astăzi aproape toţi oamenii sunt ageri. Am spus-o deja adesea: Oamenii sunt teribil de inteligenţi, adică ei pot gândi, nu-i aşa? Nu-i mare lucru, dar oamenii pot astăzi gândi. Eu pot fi şi foarte prost şi să gândesc; oamenii astăzi

chiar pot gândi. Dar în acea epocă nu era ca astăzi, că oamenii puteau gândi, ci ei primeau gândurile sub formă de inspiraţie. Aşadar cel care era ager se simţea ca binecuvântat de Dumnezeu, şi gândirea era un fel de clarvedere. Lucrurile se mai prezentau încă absolut aşa în secolul al 4-lea al erei creştine. Şi cei care îl ascultau pe un gânditor vorbind mai simţeau şi ei ceva din evoluţia gândirii sale. Dar la acest sinod era prezentă o personalitate care a luat parte la aceste discuţii, dar a fost dezamăgită în cel mai înalt grad de rezultatul sinodului, şi care se străduise atunci mai ales să aducă argumente pentru ambele părţi. Această personalitate a prezentat argumentele cele mai importante, atât în favoarea arianismului cât şi a athanasismului, şi dacă lucrurile ar fi mers în sensul arătat de această personalitate, atunci sinodul ar fi ajuns la un cu totul alt rezultat. Ar fi fost nu un fel de compromis şchiop între arianism şi athanasism, ci o sinteză, o asemenea sinteză care ar fi constituit, probabil, ceva măreţ – nu putem construi istoria, dar putem spune acest lucru pentru a ne lămuri faptele –, probabil că ar fi fost ceva măreţ, care ar fi condus la o legătură mult mai intimă între divinul uman din interiorul omului şi divinul din Univers. Căci prin forma pe care a dat-o athanasismul lucrurilor, el a făcut ca sufletul uman să fie în realitate rupt, în mod clar, de originea sa divină, şi se considera chiar erezie să se vorbească despre Dumnezeul prezent în fiinţa interioară a omului.

Dacă ar fi triumfat arianismul singur, atunci s-ar fi vorbit mult, firește, despre Dumnezeul din fiinţa interioară a omului, dar acest lucru nu s-ar fi făcut niciodată cu veneraţia interioară necesară, şi mai ales nu cu demnitatea interioară necesară. Arianismul singur ar fi considerat omul, pe orice treaptă, ca o încarnare a Dumnezeului care

locuieşte în el. Dar acest lucru este valabil şi pentru fiecare animal, pentru lumea întreagă, pentru fiecare piatră, pentru fiecare plantă. Acest fel de a vedea are valoare numai dacă, în acelaşi timp, el conţine în sine impulsul de a urca din ce în ce mai sus în evoluţie, pentru a-L regăsi pe Dumnezeu abia atunci, la vârf. Afirmaţia că posedăm în noi un element divin pe orice treaptă a vieţii are sens numai dacă concepem acest element divin într-o ascensiune permanentă „spre sine însuşi", la care el încă nu a ajuns. Dar dacă această personalitate despre care vorbesc eu ar fi putut avea o influenţă determinantă la acest sinod, atunci, cu siguranţă, s-ar fi realizat o sinteză a celor două concepţii.

Această personalitate, profund dezamăgită, s-a retras într-un fel de sihăstrie în Egipt, a dus acolo o viaţă riguros ascetică, a cunoscut temeinic – atunci, în secolul al 4-lea – tot ceea ce erau, propriu-zis, conţinuturile reale, spirituale, ale creştinismului din acea epocă; acesta era, poate, un creştin dintre cei mai instruiţi din acel timp, dar el nu era un luptător.

Deja felul în care s-a manifestat această personalitate la sinod era acela al unui om care ştie să cântărească lucrurile din toate punctele de vedere, cu calm, dar extraordinar de entuziast, un om care nu se entuziasma pentru lucrurile mărunte şi unilaterale; un om care era – nu aş spune scârbit, nu acesta ar fi termenul just –, dar care simţea o amărăciune extraordinară din cauză că nu a reuşit nimic, căci el era absolut convins că salvarea creştinismului ar veni numai dacă ar triumfa concepţia sa.

Şi astfel, el s-a retras într-un fel de sihăstrie şi a devenit pentru restul zilelor sale un eremit, dar care, printr-un impuls interior al sufletului său, a urmat un drum cu totul deosebit şi s-a consacrat cercetării originii gândirii

inspirate. Aprofundarea mistică pe care o cultiva această personalitate urmărea să descopere de unde îşi primeşte gândirea inspiraţia sa. A fost ca un singur şi mare dor: să găsească originea gândirii în lumea spirituală. Şi, în cele din urmă, această personalitate a fost umplută în întregime de acest dor arzător. Ea a şi murit cu acest dor, fără să fi putut găsi în timpul existenţei sale pământeşti de atunci o împlinire concretă, un răspuns. Răspunsul nu a venit. Pe atunci, timpurile nu îi erau favorabile.

Astfel, trecând prin poarta morţii, această personalitate a făcut o experienţă deosebită. Decenii după moartea sa, ea putea să-şi îndrepte privirea retrospectivă asupra acestei existenţe pământeşti şi s-o vadă mereu nuanţată de lucrurile la care ea ajunsese în cele din urmă. Această personalitate putea vedea, în cadrul retrospectivei ce urmează imediat după moarte, ea putea vedea cum gândeşte omul.

Dar întrebarea nu ajunsese încă la un răspuns. Acest lucru este important. Şi, fără să fie prezent un gând ca răspuns la întrebarea respectivă, această personalitate a privit, imediat după moarte, într-un mod minunat de clar, imaginativ, în interiorul inteligenţei Universului. Nu a văzut gândurile Universului – le-ar fi văzut dacă lucrul la care aspira ea şi-ar fi găsit împlinirea, nu a văzut gândurile Universului, dar a privit în imagini activitatea gânditoare a Universului.

Şi astfel, o individualitate traversa viaţa dintre moarte şi o nouă naştere într-un fel de echilibru între contemplarea mistică imaginativă şi gândirea ageră de odinioară, dar încă fluidă, care încă nu îşi găsise forma definitivă.

În ceea ce se modela karmic a fost triumfătoare mai întâi înclinaţia mistică. Individualitatea respectivă se naşte

din nou în Evul Mediu, ca femeie vizionară, o vizionară care vedea deschizându-se în faţa ei minunate perspective ale lumii spirituale. Înclinaţia spre gândire s-a retras la început în întregime, elementul contemplativ trecând pe primul plan. Minunate viziuni, într-o dăruire de sine mistică faţă de Christos, o impregnare extraordinar de profundă a sufletului de un creştinism vizionar, perceptibil, viziuni în care apărea Christos drept conducător al unor cohorte paşnice, nu războinice, cohorte care voiau să realizeze răspândirea creştinismului prin blândeţe, cum în realitate nu se întâmplase încă pe Pământ în nici o epocă – dar acest lucru era prezent în viziunile acestei călugăriţe; un creştinism foarte înflăcărat, care nu era deloc în concordanţă cu ceea ce se dezvolta atunci, în noua sa formă, drept creştinism.

Pe întreaga durată a vieţii sale, această călugăriţă, această vizionară, această văzătoare, nu a intrat în conflict cu creştinismul oficial. Dar ea a ieşit din cadrele creştinismului oficial, a cultivat un creştinism la început de natură cu totul personală, un creştinism care de fapt nu a mai existat niciodată după aceea pe Pământ. Astfel încât acestei personalităţi, Universul, aş putea spune, îi punea întrebarea cum poate fi transpus în realitate acest creştinism într-un trup uman într-o nouă încarnare.

Şi totodată, după ce vizionara trecuse prin poarta morţii deja de un timp destul de lung, ecourile vechiului intelectualism, ale intelectualismului inspirat, au fost din nou prezente. Urmele viziunilor au fost „impregnate de idei", aş spune. Şi, în căutarea unui trup uman, această individualitate a devenit *Vladimir Soloviov* [Nota 37].

Citiţi scrierile lui Soloviov. Eu am descris adesea aici impresia pe care o fac aceste scrieri asupra unui om din zilele noastre, am spus acest lucru şi în Introducerea la

ediţia Operelor lui Soloviov [Nota 38]. Încercaţi să simţiţi tot ce se află printre rânduri, o mistică ce adesea ne pare foarte greoaie, un creştinism care are o formă de exprimare individuală, dar care ne arată în mod clar: Acestea trebuiau să caute un trup suplu, un trup plastic din toate punctele de vedere, aşa cum nu se poate afla decât la poporul rus.

Cred că putem păstra foarte bine, dragii mei prieteni, când examinăm acest exemplu, o sfântă sfială în faţa adevărurilor karmei, care pot fi adăpostite, bineînţeles, numai în interiorul cel mai pur, căci în sufletul celui care are un simţ pentru observarea lumii spirituale vom găsi ceea ce dorim adesea: faptul că adevărul are ceva sfânt, ceva voalat, şi nu se dezvăluie în mod nedemn.

I s-a reproşat în repetate rânduri antroposofiei – mai ales din direcţia teologiei – că despoaie adevărurile tainice de vălul misterului şi că în acest fel le profanează. Dar tocmai când pătrundem în aspectele mai profunde, mai esoterice, ale contemplării antroposofice, simţim că în realitate nu poate fi vorba de o asemenea profanare, ci simţim că lumea ne umple fiinţa de o sfântă sfială când contemplăm una după alta vieţile umane şi modul minunat în care vieţile umane anterioare îşi au repercusiunile lor asupra vieţilor umane ulterioare. Numai să nu fim noi înşine profanaţi din punct de vedere interior sau să nu acţionăm profanând prin gândirea noastră, şi atunci nu vom mai ridica o asemenea obiecţie.

Putem spune: Cine citeşte scrierile lui Soloviov şi o vede în fundal pe evlavioasa călugăriţă, cu viziunile ei minunate, cu dăruirea de sine infinită faţă de Entitatea lui Christos, cine vede această personalitate ieşind de la Sinodul de la Niceea cu profundă amărăciune, după ce expusese la acest sinod lucruri atât de mari, atât de

importante, cine, ca să spunem aşa, descoperă creştinismul de două ori – în forma lui raţionalistă, dar într-o formă raţionalistă inspirată, apoi în forma lui vizionară – în sufletul şi în inima acestei individualităţi, drept fundal, pentru un asemenea om, a ridica vălul misterului nu este deloc o profanare.

Un romantic german a avut cândva curajul să gândească altfel decât toţi ceilalţi celebra maximă a lui Isis. Această maximă celebră a lui Isis spune: Eu sunt ceea ce a fost, ceea ce este, ceea ce va fi; nici un muritor nu mi-a ridicat vălul. – La aceasta, romanticul german răspunde: Atunci, trebuie să devenim nemuritori, pentru a-l ridica! – Ceilalţi numai au preluat pur şi simplu maxima.

Să descoperim în noi înşine ceea ce este cu adevărat nemuritor, elementul spiritual-divin, şi atunci vom putea aborda multe taine fără a le profana, taine de care nu ne putem apropia dacă avem prea puţină încredere în propria divinitate a naturii noastre.

Astfel, am schiţat atitudinea interioară care ar trebui să se răspândească din ce în ce mai mult sub influenţa unor consideraţii de felul celor de ieri şi de astăzi, şi ele ar trebui să acţioneze apoi asupra faptelor şi asupra vieţii celor a căror karmă, aşa cum am arătat, îi conduce spre Societatea Antroposofică.

CONFERINȚA A NOUA

Dornach, 21 septembrie 1924

Conferinţele pe care le-am ţinut sub impresia prezenţei atâtor prieteni veniţi din toate părţile au avut în esenţă scopul de a prezenta lucrurile din perspectiva karmei, pentru ca ele să ne poată conduce, cel puţin în câteva linii, la înţelegerea vieţii spirituale a prezentului în context spiritual. Şi aş vrea ca marţea viitoare să închei prin ultima din conferinţele mele aceste consideraţii care, într-o anumită privinţă, formează o unitate.

Aş vrea să arăt astăzi, printr-un exemplu, cât de greu poate deveni să introducem în prezent ceea ce este o știință spirituală adecvată cu adevărat epocii actuale. Nu doresc să răspund la această problemă examinând împrejurările exterioare, ci cu ajutorul unui exemplu karmic. Acest exemplu va prezenta mai întâi o individualitate care nu este tocmai tipică, ci care este o individualitate specială; putem vedea astfel cât e de greu să introducem într-o viaţă pământească a prezentului ceea ce aduce orice om din vieţile sale anterioare, şi aduce în aşa fel încât el – poate cu excepţia ultimei sale încarnări – s-a aflat totuşi în anumite relaţii iniţiale cu lumea spirituală, fie în mod real, fie cel puţin în virtutea tradiţiei. Acest exemplu ne poate arăta cât este totuşi de greu să se transpună în corporalitatea omului actual, în condiţiile actuale ale educaţiei şi ale civilizaţiei, ceva care a fost mai înainte un element spiritual, ceva care a fost primit pe cale spirituală.

În acest scop aş vrea să dezvolt în faţa dvs. o serie de vieţi pământeşti succesive ale unei individualităţi, care vor putea indica toate piedicile posibile ce pot sta în calea unei astfel de transpuneri în epoca noastră, şi cum, la unii,

aceste dificultăţi au fost pregătite deja în cursul vieţilor pământeşti anterioare.

Să considerăm mai întâi, dragii mei prieteni, o individualitate în încarnarea sa din secolul al 6-lea precreştin, de fapt, în acea epocă şi ceva mai târziu, atunci când a avut loc luarea în captivitate a evreilor în Babilon. În timp ce observam această epocă, mi-a apărut o individualitate, o *încarnare feminină* de atunci, care era din neamul evreilor, dar care, cu ocazia acestei luări în captivitate a evreilor în Babilon, de fapt, mai înainte, pe când ei nu ajunseseră încă în Babilon, a fugit şi apoi şi-a asimilat în Asia de Sud-Vest – în acea încarnare, ea a atins o vârstă destul de înaintată – şi-a asimilat toate învăţăturile posibile care puteau fi întâlnite în acea epocă în Asia de Sud-Vest. Ea şi-a asimilat mai ales ceea ce mai trăia pe atunci în Asia de Sud-Vest cu o mare intensitate, sub o formă foarte pătrunzătoare, şi care modelase în modurile cele mai diverse acea concepţie despre lume care poate fi numită concepţia despre lume a lui Zarathustra, care este descrisă şi într-un capitol din ***Ştiinţa ocultă***: acel dualism care îl recunoştea, pe de o parte, pe Ahura Mazdao, marele Spirit de Lumină care îşi trimite impulsurile în evoluţia omenirii pentru ca ele să fie izvorul binelui, al măreţiei, al frumuseţii, şi care are în jurul său, drept spirite care îl slujesc, Amshaspandele, aşa cum Soarele, în spectacolul ce revelează chipul Cerului, este înconjurat de cele douăsprezece semne ale Zodiacului – şi avem aici partea de lumină a acestui dualism care îşi are rădăcinile în vechea Persie –, avem apoi puterea ahrimanică, acea putere care introduce întunericul şi răul, care se manifestă peste tot ca obstacol şi care aduce peste tot în evoluţia Universală a omenirii un impuls formator dizarmonic.

Această învăţătură era legată de o cunoaştere aprofundată a constelaţiilor, în sensul astrologiei, sau al astrosofiei vechilor timpuri. Această individualitate a putut să-şi asimileze toate acestea în încarnarea ei feminină de atunci prin faptul că avea într-o personalitate masculină un fel de învăţător şi prieten, iniţiat în multe aspecte ale acestor învăţături din Asia de Sud-Vest, mai ales şi în astrologia chaldeană.

Şi astfel, avem mai întâi un schimb de idei animat între aceste două personalităţi, în epoca ce a urmat după luarea evreilor în captivitate în Babilon, şi avem acest fenomen ciudat că personalitatea feminină, prin puterea impresiilor primite, prin tot ceea ce primeşte ea datorită extraordinarei sale receptivităţi şi interesului său, a devenit în mod interior clarvăzătoare şi a putut avea despre lume o perspectivă de ansamblu, sub forma unor viziuni ce reflectau cu exactitate ordinea cosmică.

Avem de-a face aici într-adevăr cu o individualitate ciudată, în care trăieşte în mod viu, ca să spunem aşa, tot ceea ce a fost discutat şi studiat împreună cu acest prieten, pe jumătate iniţiat, din Asia de Sud-Vest. Şi această personalitate feminină a ajuns la o dispoziţie interioară pe care o putem exprima astfel: Ah, ce erau, la urma urmei, toate ideile pe care le-am asimilat prin învăţătură, în comparaţie cu puternicul tablou al Imaginaţiunilor care se înalţă acum în faţa sufletului meu! Cât de bogată şi grandioasă din punct de vedere interior este lumea! – Acest lucru l-a remarcat această personalitate în faţa Imaginaţiunilor vizionare.

Şi tocmai această dispoziţie interioară a dat naştere unui anumit dezacord între cele două personalităţi. Bărbatul acorda mai multă importanţă mersului gândurilor în cadrul concepţiei despre lume, personalitatea feminină

se orienta tot mai mult spre imagini. Şi am putea spune că cele două personalităţi trec prin poarta morţii aproape simultan, dar într-un anumit dezacord.

Dar rezultatele acestor vieţi pământeşti s-au amestecat într-un fel deosebit, aş spune, astfel încât cele două personalităţi au trăit o experienţă extraordinar de intensă cu ocazia contemplării, a parcurgerii retrospective a acestor vieţi şi, de asemenea, cu prilejul elaborării karmei între moarte şi o nouă naştere. Rodul acestei ciudate existenţe comune pe Pământ a fost o viaţă de intensă comuniune. Aflăm, în special la personalitatea feminină, că dispoziţia care apăruse la urmă din preponderenţa Imaginaţiunilor, a viziunilor, nu mai era prezentă într-un mod la fel de accentuat după moarte. Constatăm mai curând că la această personalitate feminină se iveşte, după moarte, în vederea următoarei existenţe pământeşti, un fel de nostalgie de a înţelege în următoarea existenţă lucrurile sub formă de gânduri, în timp ce în existenţa pe care am descris-o ea sesizase lucrurile mai mult sub formă de cuvinte, astfel încât se transformaseră apoi din trăire a limbajului în Imaginaţiuni vizionare.

Dar aceste două personalităţi, legate atât de puternic prin karmă, s-au născut din nou amândouă în primele secole ale erei creştine, când substanţa spirituală a creştinismului lua forma unei anumite munci ştiinţifice. Am menţionat aici, cu o altă ocazie, că tocmai multe din acele suflete care s-au apropiat apoi cu sinceritate de antroposofie au trăit creştinismul în timpul acestor prime secole creştine, dar sub o formă mult mai vie decât cea pe care a îmbrăcat-o el mai târziu. Şi astfel, vedem acum un fenomen foarte neobişnuit.

Vedem apărând un om care, în ceea ce priveşte karma, nu are nimic de-a face cu cele două personalităţi

despre care vă vorbesc, cu individualităţile lor; dar care acum, în acest context istoric, are de-a face cu ele: vedem o personalitate determinantă, care dă tonul, în *Martianus Capella*.

El este acea personalitate care a scris, înainte de toate, cartea determinantă, fundamentală, despre cele şapte arte liberale [Nota 39], care au jucat un rol important în întregul câmp al învăţământului de-a lungul Evului Mediu: gramatica, retorica, dialectica, aritmetica, geometria, astronomia şi muzica; cele şapte arte liberale, care, prin acţiunea lor comună, dădeau ceea ce se numea pe atunci cunoaşterea naturii şi a lumii.

Cartea lui Martianus Capella pare, în primă instanţă, cam seacă, prozaică. Numai că, dragii mei prieteni, trebuie să ştim că, în special în aceste prime timpuri ale Evului Mediu, astfel de cărţi îşi au totuşi izvoarele în nişte substraturi spirituale; întocmai ca şi descrierile de mai târziu provenite din Şcoala de la Chartres, care au şi ele acest caracter prozaic, sub formă de catalog. Şi trebuie să înţelegem că şi ceea ce se află la Martianus Capella despre cele şapte arte liberale şi despre natura care acţionează în dosul lor, prezentat într-un mod sec, prozaic, izvorăşte dintr-o contemplare instinctivă de nivel superior. Căci cele şapte arte liberale erau prezentate, efectiv, ca şi natura însăşi – am arătat deja acest lucru în aceste conferinţe –, drept fiinţe. Şi, deşi asemenea personalităţi cum a fost Martianus Capella şi alţii care prezentau asemenea lucruri erau prozaici, ei ştiau foarte bine că aceste lucruri putuseră fi contemplate, că dialectica, retorica sunt fiinţe vii, fiinţele inspiratoare ale cunoaşterii umane şi ale acţiunii spirituale umane. Şi am arătat deja aici că Zeiţa Natura era reprezentată într-un mod cu totul asemănător vechii Proserpina.

În cadrul acestui curent, în ceea ce devine omenirea sau devenise în acea epocă, sub influenţa a ceea ce se afla în cele şapte arte liberale şi în concepţia despre natură care domnea în ele, în acest întreg curent era prezentă personalitatea feminină despre care v-am vorbit, dar acum într-o *încarnare masculină*; într-o încarnare masculină în aşa fel încât, încă de la început, manifestându-se într-un corp masculin, cu o inteligenţă masculină, ea avea tocmai tendinţa de a dezvolta lucrurile nu sub formă de gânduri, care ar fi constituit cunoştinţele sale, ci de a le desfăşura tocmai în contemplări vizionare.

Putem spune: Probabil că ceea ce era odinioară conţinut spiritual trăia într-un mod absolut concret şi viu la un mic număr de personalităţi despre care se poate spune că erau discipolii lui Martianus Capella – la începutul secolului al 6-lea al erei creştine, la sfârşitul secolului al 5-lea al erei creştine. Personalitatea încarnată acum într-un corp masculin putea vorbi tocmai despre legătura sa cu puterile inspiratoare: dialectica, retorica ş.a.m.d., ea era cu totul umplută de viziunea activităţii spirituale.

Şi ea s-a întâlnit din nou cu cealaltă personalitate, cea care era un spirit masculin în încarnarea precedentă, şi care era acum o individualitate feminină. Şi această personalitate feminină era înzestrată în acea încarnare cu o mare inteligenţă. Din nou – ne putem imagina că acest lucru era determinat karmic, vedem acţionând aici karma – , din nou a avut loc o colaborare spirituală intensă, foarte vie – nu putem spune un schimb de idei, ci un schimb de viziuni, o colaborare spirituală foarte intensă şi vie.

Dar la acea personalitate care fusese femeie în secolele precreştine, şi care era acum bărbat, s-a dezvoltat ceva. S-a dezvoltat ceva ciudat prin faptul că, viziunile sale fiind atât de vii, la această personalitate a apărut o

cunoaştere foarte clară a raportului dintre facultatea vizionară cu care era înzestrată această personalitate şi natura sa feminină. Să nu spunem, totuşi, că facultatea vizionară este în general legată de natura feminină; dar aici caracterul fundamental al vieţii vizionare îşi avea originea în încarnarea feminină anterioară. Şi, astfel, acestei personalităţi i s-au revelat numeroase taine care se referă la interacţiunile dintre Pământ şi Lună, la nenumărate taine care, de exemplu, sunt legate de reproducere. Această personalitate de acum înainte masculină a devenit extraordinar de competentă tocmai în acest domeniu.

Vedem apoi cum cele două personalităţi trec din nou prin poarta morţii, traversează viaţa dintre moarte şi o nouă naştere, vedem cum ele trăiesc la început în domeniul suprasensibil în timp ce se inaugurează epoca sufletului conştienţei, şi cum ele mai trăiesc încă în lumile suprasensibile începutul acestei ere. Atunci, personalitatea descrisă mai întâi ca încarnare feminină, apoi ca încarnare masculină, se naşte din nou într-o *încarnare masculină*. Foarte interesant este faptul că amândouă personalităţile revin pe lume împreună. Dar cealaltă personalitate, cea care în a doua încarnare fusese femeie, se naşte acum ca bărbat, astfel încât amândouă se nasc acum în acelaşi timp într-o încarnare masculină. Cea care ne poate interesa în mod deosebit, care în vechile timpuri fusese o personalitate feminină, apoi, în primele secole ale erei creştine, o personalitate masculină – prima dată aparţinând neamului evreiesc, a doua oară purtând în sine un sânge foarte amestecat, prin originea sa fizică –, această personalitate se naşte din nou în secolul al 16-lea în persoana utopistului *Tommaso Campanella*. O personalitate cu adevărat singulară.

Să privim o dată foarte exact, atât cât este necesar pentru înţelegerea karmei, viaţa lui Tommaso Campanella. El se naşte cu o receptivitate extraordinară faţă de educaţia sa creştină, astfel încât de timpuriu se consacră studiului Summei lui Toma d'Aquino. Şi, datorită dispoziţiilor interioare pe care le dobândise în viaţa sa anterioară de vizionar, şi care treptat se transformă, ici şi colo, într-o dispoziţie contrară, care îl conduce la cunoaşterea lucrurilor pe calea gândirii, el s-a adâncit în acel element de gândire viguros care se află în Summa lui Toma d'Aquino, l-a studiat cu ardoare şi astfel, în secolul al 16-lea a fost chiar dominican.

Neîncetat intervine în gândirea sa, pe care el vrea să o menţină în cel mai riguros sens pe linia activităţii de gândire care este păstrată în Summa lui Toma d'Aquino, în gândirea sa intervine o anumită nelinişte interioară, cauzată de viaţa spirituală atavic-vizionară care fusese prezentă în el odinioară.

Astfel, faptul ciudat este că el, Campanella, caută o susţinere şi un punct de sprijin tocmai pentru a aduce la o coeziune interioară ceea ce stăpânise odinioară prin privirea vizionară pe care şi-o îndrepta asupra lumii. Şi, în timp ce, pe de o parte, devine dominican, cu un entuziasm interior fără rezerve, el face cunoştinţă la mănăstirea de la Cosenza – şi acesta este lucrul ciudat –, face cunoştinţă cu un *cabalist* evreu foarte stimat, şi acum el uneşte studiul cabalisticii evreieşti cu ceea ce se află în el ca urmare a vechii sale vieţi vizionare şi, de asemenea, cu ceea ce devenise tomismul în sânul Ordinului Dominican. Toate acestea trăiesc în el într-o nostalgie vizionară – s-ar putea spune –, toate acestea se revarsă într-o nostalgie vizionară. El trebuia să facă ceva pentru ca această viaţă spirituală interioară luminoasă să se poată manifesta în exterior. Căci

în permanenţă în sufletul său – nu găsim acest lucru în biografiile sale, totuşi acest lucru se revelează contemplării spirituale – ceva îi spune: Da, spiritul este prezent în dosul tuturor lucrurilor; atunci şi în viaţa omului trebuie să fie prezent spiritul care se află în Univers!

Toate acestea acţionează şi asupra sferei emotivităţii. El trăieşte în Italia de Sud. Italia de Sud este sub cizma spaniolilor. El ia parte la o conjuraţie pentru eliberarea Italiei de Sud, este arestat de spanioli din cauza participării la această conjuraţie şi lâncezeşte într-o închisoare din 1599 până în 1626, el duce, aşadar, o viaţă în afara lumii, o viaţă care de fapt reduce la neant existenţa sa pământească pentru un număr de 27 de ani.

Să aşezăm acum aceste două realităţi una lângă alta: Tommaso Campanella, în momentul întemniţării sale, este chiar la începutul celui de-al treizecilea an. El îşi petrece anii care au urmat în închisoare.

Dar ce fel de spirit este el, în general? Ce fel de personalitate? El creează ideea Cetăţii Soarelui. O rază de lumină venită din încarnările sale anterioare face să lumineze în sufletul acestui Tommaso Campanella întreaga cunoaştere astrologică, întreaga contemplare spirituală a lumii. El imaginează şi descrie în opera sa despre Cetatea Soarelui [Nota 40] o utopie socială, prin care el crede că o organizare socială, o configuraţie socială raţională îi poate face fericiţi pe toţi oamenii. Ceea ce descrie el aici, această Cetate a Soarelui, are, într-un anumit sens, rigoarea mănăstirii; se află aici ceva pe care el îl preluase din viaţa Ordinului Dominican. Modul în care imaginează el organismul statului are ceva din rigoarea mănăstirească şi, pe de altă parte, transpar extraordinar de multe lucruri din spiritualitatea sa de odinioară. În fruntea acestui stat, care trebuie să fie statul ideal, trebuie să se afle ghidul suprem,

un fel de metafizician de un rang superior, care trebuie să găsească în spirit liniile călăuzitoare după care va fi organizat şi administrat statul. El este asistat de alţi funcţionari, de exemplu de primul-ministru, care trebuie să aplice în cele mai mici amănunte toate regulile care mai erau încă respectate în acele vremuri, când ele urcau în suflet, prin karmă, sub forma unor reminiscenţe din vechile contemplări pământeşti. Toate acestea se ridicau în sufletul lui. Şi el voia să ştie că administrarea acestei Cetăţi a Soarelui se face conform unor principii astrologice. Trebuiau să fie respectate cu grijă constelaţiile. Căsătoriile trebuiau să fie încheiate în funcţie de aceste constelaţii; zămislirile trebuiau să aibă loc în aşa fel încât naşterile să coincidă cu anumite constelaţii precis determinate, care erau calculate, astfel încât neamul omenesc trebuia să vină pe lume cu destinul său conform constelaţiilor cereşti. Desigur, omul secolelor 19 şi 20, neurologul sau psihiatrul, dacă ar studia o asemenea lucrare, ar spune că ar trebui să fie aşezată în biblioteca unei case de nebuni. Vom vedea numaidecât că psihiatrul secolului al 19-lea chiar a pronunţat, într-o anumită direcţie, o sentinţă asemănătoare.

Dar reprezentaţi-vă cele două lucruri: O personalitate care are aceste antecedente, aceste condiţii de existenţă determinate de vieţile anterioare, aşa cum vi le-am descris. Este cineva care vrea, ca să spunem aşa, să scoată din forţa Soarelui şi a astrelor liniile călăuzitoare ale administraţiei statului pe Pământ, un om care vrea să introducă Soarele în viaţa pământească, şi care îşi petrece mai mult de douăzeci de ani în întunericul unei închisori, care putea arunca o privire spre lumina Soarelui numai prin nişte guri de aerisire; în sufletul căruia se manifestă prin sentimente chinuitoare tot felul de lucruri ce pătrunseseră odinioară în

acest suflet, în viețile anterioare. – Apoi, Tommaso Campanella este eliberat din închisoare de către papa Urban, pleacă la Paris și devine acolo un protejat al lui Richelieu, primește o pensie și își trăiește la Paris ultima perioadă a vieții pământești.

Acesta este lucrul extraordinar: Acel *rabin* evreu cu care făcuse cunoștință la Cosenza și grație căruia gândirea lui a primit o coloratură cabalistică, astfel încât în el au trăit mult mai multe lucruri, pe care nu le-ar fi putut trăi altfel, acel cabalist evreu este reîncarnarea bărbatului din prima încarnare și a femeii din a doua încarnare, pe care i-am descris.

Astfel, ne apare o colaborare, și atunci când cei doi trec din nou prin poarta morții – Tommaso Campanella și prietenul său, rabinul evreu –, vedem dezvoltându-se în individualitatea care fusese ultima dată Tommaso Campanella o ciudată opoziție față de ceea ce asimilase el în viețile sale anterioare. El simte acum în așa fel încât își spune: Ce ar fi putut deveni toate acestea, dacă n-aș fi zăcut toți acești ani într-o închisoare, în întuneric, unde nu puteam vedea lumina Soarelui decât prin gurile de aerisire! – Dar el ajunge treptat să respingă, să simtă antipatie față de ceea ce fusese odinioară, înainte de era creștină și în primele secole ale creștinismului, concepția sa spirituală. Și vedem aici acest fapt ciudat că, în timp ce se apropie epoca sufletului conștienței, în lumea suprasensibilă continuă să evolueze o individualitate care de fapt simte ostilitate față de ceea ce era spiritualitatea de odinioară.

Vedeți dvs., dragii mei prieteni, în realitate, așa stăteau lucrurile cu multe suflete. Încă înainte de viața lor pământească, în timp ce își trăiau viața suprasensibilă în epoca sufletului conștienței, ele au devenit ostile față de trăirile lor spirituale de odinioară; căci, într-adevăr, e greu

să introduci într-un corp pământesc actual ceea ce a fost trăit odinioară în mod spiritual. Corpul pământesc actual, educaţia actuală, îl orientează pe om spre raţionalism şi intelectualism.

Şi astfel, această individualitate, care în ultima sa încarnare fusese Tommaso Campanella, a văzut în acea existenţă care a urmat după această viaţă, a văzut unica posibilitate de a crea o compensare într-o nouă viaţă pământească reîncarnându-se relativ devreme. Dar acest lucru nu a putut fi realizat uşor, în condiţiile existente pe atunci. Căci, pe de o parte, această personalitate, pe durata şederii sale în suprasensibil, s-a adaptat extraordinar de puternic la elementul primei faze a sufletului conştienţei, la raţionalism şi la intelectualism. Şi, tocmai când parcurgea, în cadrul retrospectivei, perioada trăită în captivitate, i se impunea, mereu şi mereu, contemplarea vizionară, contemplarea spirituală.

Asupra sufletului acestei individualităţi apăsa, într-un fel, tendinţa spre o inteligenţă ageră, ea respingea trecutul şi, încetul cu încetul, această aversiune faţă de trecut a luat o formă absolut personală, absolut individuală. S-a dezvoltat o antipatie faţă de acea încarnare feminină pe care o avusese înainte de era creştină şi, o dată cu aceasta, o aversiune faţă de femeile înseşi. Aici a acţionat aversiunea faţă de femei în raporturile personale, individuale. Şi, aşa cum se prezintă lucrurile tocmai în karmă, în loc ca această tendinţă să rămână teoretică, ea îmbracă o formă personală, devine temperament personal, simpatie sau antipatie – aici antipatie.

Acestei personalităţi i-a fost dată posibilitatea de a trăi încă o dată, în relaţii libere cu lumea, viaţa pământească pe care în ultima sa încarnare, cea a lui Campanella, o petrecuse în închisoare.

Aşadar vă rog să înţelegeţi bine acest lucru. Acum, cealaltă personalitate nu a însoţit-o, căci pentru ea nu erau îndeplinite condiţiile. Această individualitate, care parcursese trei existenţe pământeşti în cursul cărora cealaltă îi fusese mereu un susţinător şi un îndrumător, avea posibilitatea de a trăi într-o viaţă pământească ceea ce pierduse în viaţa lui Campanella, din cauza captivităţii sale de douăzeci şi şapte de ani. Ceea ce nu putuse trăi în întunericul închisorii i se oferea acum ca posibilitate de a trăi într-o nouă viaţă pământească.

Care a fost urmarea, după tot ceea ce a precedat, dragii mei prieteni, care a fost urmarea? Campanella a fost întemniţat la vârsta de aproximativ treizeci de ani. Imaginaţi-vă maturitatea unui om din Renaştere la această vârstă. Imaginaţi-vă cum acţionează acum ceea ce îi lipsise acolo, unde pătrund însă şi toate celelalte, spiritualitatea şi raţionalismul care îşi trimit din exterior razele. Pretutindeni împrejur lumină, şi numai anii de captivitate sunt întuneric. Totul radiază amestecat. Clarvederea, ura împotriva femeilor, care provine din ceea ce v-am descris, dar şi o inteligenţă foarte puternică. Toate acestea radiază amestecat, interferează şi se combină în aşa fel încât apare ca rezultat maturitatea de la vârsta de treizeci de ani a unui om din Renaştere.

Toate acestea renasc aproximativ înainte de ultimul deceniu al secolului al 19-lea. În corpul unui copil se întrupează tot ceea ce este potrivit să trăiască de fapt la o vârstă ulterioară. El se naşte acum din nou într-o încarnare masculină. Aceasta nu este decât reluarea perioadei de captivitate; aşa vorbeşte karma în acest caz. Nu e de mirare că băiatul este extraordinar de precoce. Bineînţeles, acestea nu sunt decât forţele de creştere ale copilului, dar

împreună cu ceea ce i-a lipsit în timpul captivităţii, cu maturitatea de la treizeci de ani: maturizare precoce!

O tendinţă ciudată se manifestă în această – reluare a vieţii, aş spune. Licăresc din nou vechile viziuni astrologice, vechile concepţii despre un element spiritual prezent în întreaga natură, care se manifestaseră într-un mod atât de grandios la această individualitate în primele secole creştine. Ele ies la lumină, firește, într-un mod copilăresc, dar trăiesc atât de puternic în fiinţa lui, încât el simte o adevărată antipatie faţă de ştiinţele naturii modelate în sens matematic. Şi atunci când, în anii '90 ai secolului, intră la liceul clasic, el învaţă în mod strălucit limbile şi tot ce nu este nici ştiinţă, nici matematici. Dar ceea ce este curios pentru cel care e în stare să aprecieze înlănţuirile karmice, ceea ce îl umple cu adevărat de fericire şi îl susţine, aş spune, este faptul că această personalitate învaţă într-o clipită, în afară de limbile moderne, franceza şi italiana, învaţă rapid spaniola, pentru a integra în mentalitatea sa – dacă pot să-mi permit această expresie – ceea ce îl ridicase odinioară împotriva stăpânirii spaniole, pentru a-şi reîmprospăta amintirea acestui fapt.

Vedeţi cum acţionează aici karma, cum intervine în această individualitate! Ceea ce frapează, este faptul că acest băiat învaţă rapid spaniola în afara şcolii numai pentru că, din întâmplare, tatăl său are preferinţă pentru ea – ceea ce rezultată din nou din karmă –, el învaţă din fragedă tinereţe o limbă atât de îndepărtată. Aceasta determină o influenţă deplină asupra întregii sale structuri sufleteşti. Astfel încât acest ton fundamental de indignare împotriva spaniolilor din perioada întemniţării reapare în sufletul său prin faptul că limba spaniolă reînvie în el şi îi impregnează ideile, gândurile. Exact ceea ce fusese sentimentul cel mai amar din perioada captivităţii

pătrunde tocmai în acele zone inconştiente unde domneşte vorbirea. Abia la Universitate se ocupă puţin de ştiinţe, pentru că epoca o cere. Dacă vrei să fii un om cultivat în epoca noastră, trebuie să cunoşti câte ceva din domeniul ştiinţelor.

Acum trebuie să vă spun cine este el, căci mai am de povestit: El este nefericitul *Otto Weininger* [Nota 41].

Şi acum, după ce şi-a completat lacunele la unele discipline în cadrul Universităţii, Otto Weininger începe să introducă tot ceea ce îl frământa, şi care îl frământa aşa cum poate s-o facă numai o viaţă care este reluarea unei faze ce constituie un vid în viaţa precedentă –, el introduce toate acestea în teza sa de doctorat în filosofie, prezentată la Universitatea din Viena, şi din care el face mai târziu, după susţinere, o carte voluminoasă: „Sex şi caracter".

În această carte, „Sex şi caracter", clocoteşte tot ceea ce existase odinioară. Se vede strălucind utopismul lui Campanella, cu concepţiile străvechi, care sunt exprimate minunat. Ce este moralitatea? La această întrebare, Weininger răspunde astfel: Lumina care apare în natură este manifestarea exterioară a moralităţii. Cel care cunoaşte lumina, acela cunoaşte moralitatea. De aceea izvorul imoralităţii de pe Pământ trebuie căutat în fauna şi flora adâncurilor marine, care trăiesc fără lumină. – Şi dvs. găsiţi la el nişte intuiţii minunate, de exemplu, aceasta: trebuie să privim câinele [Nota 42], cu fizionomia lui ciudată. Ce arată el? Că îi lipseşte ceva, că a pierdut ceva: el şi-a pierdut libertatea.

Şi dvs. puteţi găsi în realitate, la acest Weininger, puţină clarvedere amestecată cu un raţionalism extrem, şi puteţi găsi şi ură faţă de ceea ce i s-a întâmplat într-o încarnare anterioară, dar care se manifestă acum nu faţă de ceea ce îi este conştient, ci prin ura faţă de încarnarea sa

feminină, se manifestă printr-un misoginism mergând până la absurd în cartea „Sex şi caracter”. Toate acestea vă arată câtă spiritualitate poate fi prezentă într-un suflet, câte lucruri s-au coalizat cu intelectualismul în lumea suprasensibilă, împotriva epocii sufletului conştienţei, dar cum această spiritualitate nu se poate manifesta în epoca prezentă, şi totuşi vrea să se manifeste, chiar dacă viaţa astfel trăită nu este într-un fel decât reluarea unei perioade pierdute din viaţa precedentă.

La Weininger apar nişte înclinaţii ciudate, iarăşi extraordinar de semnificative pentru cel care este în stare să sesizeze înlănţuirile karmice. Biograful său descrie [Nota 43] că spre sfârşitul vieţii el îşi luase obiceiul de a privi, stând într-o cameră întunecoasă, prin nişte orificii mici de tot pe care le făcuse, o suprafaţă luminată, şi că acest lucru îi făcea o plăcere deosebită. Aveţi din nou, în aceste obiceiuri dintre cele mai intime, mai spontane, reflectarea vieţii petrecute în închisoare.

Gândiţi-vă acum ce legătură are cu această viaţă Italia de Sud. Aici s-a întâmplat ceea ce l-a condus acum în această viaţă pământească.

Trebuie să menţionez încă un lucru mărunt, care este de asemenea extraordinar de important pentru cel care examinează karma. Firește, şi Weininger se afla printre cititorii lui Nietzsche. Imaginaţi-vă întreaga dispoziţie în care trăia acest suflet al lui Weininger când îl citea pe Nietzsche: „Dincolo de bine şi de rău”! [Nota 44] Afirmaţia lui Nietzsche că adevărul este o femeie vine şi îi loveşte sufletul ca o bombă. Şi tot ceea ce v-am descris deja s-a colorat complet de misoginism.

El are acum douăzeci şi doi, douăzeci şi trei de ani. Toate acestea acţionează asupra lui. În sufletul lui se dezvoltă obişnuinţe stranii. Este oare surprinzător ca o

viaţă care este reflectarea unei existenţe de prizonier să fie dureros impresionată de apusul Soarelui, care evocă întunericul născând? De aceea simte Weininger întotdeauna apusurile de Soare ca pe ceva insuportabil. Dar el are, în acest corp tânăr, dragii mei prieteni, maturitatea de treizeci de ani. Desigur, când oameni puţin înzestraţi îşi dau aere, sunt vanitoşi, nu e ceva plăcut; dar aici înţelegem, din întreaga sa karmă, faptul că el se consideră o fiinţă aparte.

El manifesta, bineînţeles, şi anomaliile cele mai diverse, fiindcă această viaţă era reluarea unei existenţe de captiv. Aici nu apare întotdeauna un comportament normal, absolut obişnuit. Când aceste anomalii sunt de origine karmică, unui psihiatru obişnuit îi poate face impresia că e vorba de un epileptic. Weininger dădea, şi el, această impresie. Dar epilepsia era în cazul lui reflectarea unei vieţi de prizonier, erau gesturi de apărare, care acum, într-o viaţă de om liber, nu aveau nici un sens, dar care erau tocmai reluarea karmică a vieţii sale de întemniţat. El nu era un epileptic obişnuit. Şi să nu ne mire deloc faptul că la începutul vârstei de douăzeci de ani el s-a simţit brusc impulsionat să facă o călătorie în Italia, plecând cu toată graba. În timpul acestei călătorii, el a scris o cărticică minunată: „Despre lucrurile ultime” [Nota 45], care conţine descrieri ale unei naturi elementare, şi care ar putea părea cuiva descrieri caricaturale ale Atlantidei, absolut grandioase, dar, firește, din punctul de vedere al psihiatrului, complet nebune. Trebuie totuşi să privim acest lucru din punctul de vedere al karmei. El pleacă pe neaşteptate în Italia şi se întoarce, petrece o vreme în apropierea Vienei, la Brunn am Gebirge. Revenit din Italia, el mai redactează unele gânduri care i-au venit în timpul acestei călătorii în Italia, idei grandioase despre armonia

dintre moral şi natural, închiriază apoi camera în care a murit Beethoven, locuieşte acolo câteva zile şi – el trăise acum perioada captivităţii de odinioară – se sinucide cu un foc de armă. Karma era împlinită. El se sinucide împins de un impuls interior, căci îşi formase ideea că ar deveni un om foarte rău dacă ar continua să trăiască. Nu îi mai era dată posibilitatea de a continua să trăiască, deoarece karma era împlinită.

Priviţi, dragii mei prieteni, din acest punct de vedere operele lui Otto Weininger. Vedeţi toate piedicile pe care le întâmpină un suflet transportat într-un mod atât de anormal din epoca Renaşterii în prezent; vedeţi piedicile pe care le întâlneşte în căutarea spiritualului, cu toate că în adâncul sufletului său, în subconştient, el posedă atâta spiritual, şi trageţi de aici această concluzie: Câte obstacole există în epoca lui Mihael pentru a împiedica satisfacerea, într-un mod absolut just, a cerinţelor acestei epoci a lui Mihael!

Căci, firește, ne-am putea imagina, de asemenea, că dacă sufletul lui Otto Weininger şi-ar fi putut asimila nişte concepţii spirituale despre lume, el ar fi putut continua totuşi să evolueze, şi nu ar fi trebuit să încheie pur şi simplu printr-o sinucidere această reluare a vieţii sale de prizonier.

Dar este important să urmărim cum se dezvoltă vechea spiritualitate în sufletele umane până în timpurile moderne şi apoi ia sfârşit; şi este foarte important să vedem, tocmai în legătură cu fenomene atât de interesante, *cum* a luat sfârşit această veche spiritualitate.

Cred că am putea arunca o privire profundă în înlănţuirile karmice, în măsura în care unele din înlănţuirile vieţii spirituale din prezent sunt luminate de examinarea acestor patru încarnări succesive ale unei

individualităţi atât de extraordinar de interesante, aceste patru încarnări care înglobează viaţa începând din secolul al 6-lea dinainte de Misteriul de pe Golgotha şi până astăzi. Avem aici intervalul de timp în cadrul căruia se situează tot ceea ce trebuie să studiem dacă vrem să înţelegem viaţa prezentului.

Am studiat astăzi un caz care ne învaţă ce poate suferi un suflet în epoca noastră. Prefer să descriu aceste lucruri prin experienţele concrete ale sufletului, decât prin nişte consideraţii abstracte.

V-am dat mai întâi acest episod, şi voi încheia acest ciclu de conferinţe marţi seara, prin ultima din aceste conferinţe pentru membri.

CONFERINŢA A ZECEA

Dornach, 23 septembrie 1924

Prin consideraţiile expuse duminica trecută, dvs. veţi fi văzut, în orice caz, că omul, aşa cum este el constituit din punct de vedere corporal şi prin educaţia epocii prezente, nu poate introduce uşor în încarnarea actuală, chiar dacă ea se desfăşoară în mod tot atât de ciudat ca aceea despre care am vorbit duminica trecută, conţinutul spiritual al încarnărilor anterioare care vrea să se integreze în ea. Căci noi trăim acum în epoca sufletului conştienţei, a acestei faze de evoluţie a sufletului în timpul căreia se dezvoltă în mod cu totul deosebit intelectul, care domneşte astăzi asupra totalităţii vieţii, chiar dacă adesea asistăm şi la mari crize ale sentimentului, ale inimii, se dezvoltă acea facultate a sufletului care se poate emancipa cel mai bine de natura umană elementară, de ceea ce poartă omul în sine drept natura cea mai profundă a sufletului său.

Conştienţa acestei emancipări a intelectului apare, desigur, prin faptul că se vorbeşte despre inteligenţa rece, prin care oamenii îşi manifestă egoismul, lipsa de interes, lipsa de compasiune faţă de ceilalţi oameni, şi adesea chiar faţă de cei mai apropiaţi. Prin inteligenţa rece este desemnat demersul interior care nu are în vedere idealurile sufletului, ci ajunge la drumuri de viaţă trasate în funcţie de motive utilitare ş.a.m.d.

În aceste aspecte se exprimă sentimentul că inteligenţa, elementul intelectual, raţional, se emancipează de elementul uman din om. Şi cel care discerne cât de intelectualizate sunt sufletele de astăzi, acela sesizează, de asemenea, în fiecare caz în parte, cum karma trebuie să introducă, tocmai în sufletele actuale, ceea ce a fost trăit de aceste suflete în trecut ca înaltă spiritualitate.

Căci, gândiţi-vă la următorul lucru. Să considerăm acum absolut la modul general – v-am expus data trecută un exemplu deosebit –, să considerăm acum, în general, un suflet care, în secolele anterioare Misteriului de pe Golgotha, în secolele ulterioare Misteriului de pe Golgotha, a trăit în aşa fel încât lumea spirituală era pentru el o realitate evidentă, în aşa fel încât el putea vorbi din propriile experienţe despre lumea spirituală ca despre o lume tot atât de reală ca lumea colorată, caldă sau rece a simţurilor.

Toate acestea se află în suflet. Toate acestea se află între moarte şi o nouă naştere, sau în cursul unor asemenea intervale succesive, în relaţie cu lumile spirituale ale Ierarhiilor superioare. Multe lucruri au fost elaborate în acest suflet.

Dar acum, tocmai datorită altor corelaţii karmice, să spunem, un asemenea suflet trebuie să se încarneze într-un trup adaptat în întregime intelectualismului, care, într-

adevăr, îşi asimilează din civilizaţia prezentului numai conceptele curente, care se referă propriu-zis numai la lucrurile exterioare. Atunci singurul lucru posibil este ca, în această încarnare, spiritualul care apare în suflet să se retragă în subconştient şi o asemenea personalitate să manifeste, poate, în elementul intelectual pe care îl dezvoltă, un anumit idealism, o înclinaţie spre tot felul de idealuri de frumuseţe, de bunătate, de adevăr, dar această personalitate nu ajunge să ridice la nivelul conştienţei obişnuite tot ceea ce se află în suflet. Astăzi există multe asemenea suflete. Iar pentru cel care este în stare să privească în mod just lumea, cu ochii educaţi să vadă spiritualul, pentru acela multe chipuri contrazic astăzi ceea ce se vede la lumina zilei la omul respectiv. Chipul spune: În adâncul acestui suflet se află multă spiritualitate. Dar de îndată ce omul vorbeşte, el nu vorbeşte absolut deloc despre spiritualitate. De aceea chipurile nu au contrazis în nici o epocă într-un grad atât de înalt cum se întâmplă în epoca actuală cuvintele pe care le rosteşte omul.

Cel care vrea să înţeleagă că forţa şi energia şi perseverenţa şi un sfânt entuziasm sunt necesare pentru a transforma în spiritualitate ceea ce ţine de epoca actuală: intelectualismul, pentru ca gândurile, ideile, să se ridice spre lumea spirituală şi, prin idei, să se poată afla atât drumul în sus, spre spirit, cât şi drumul în jos, spre natură, cel care vrea să înţeleagă acest lucru, aceluia trebuie să-i fie clar faptul că la început intelectualismul opune obstacolele cele mai puternice care se pot imagina în calea manifestării spiritualului care se află în suflet. Şi abia după ce am devenit atenţi într-o anumită măsură la acest lucru, abia atunci putem să găsim, în calitate de antroposofi, entuziasmul interior necesar pentru asimilarea ideilor antroposofiei, care sunt obligate, bineînţeles, să aibă în

vedere intelectualismul epocii actuale; ele trebuie, ca să spunem aşa, să îmbrace veşmântul intelectualismului contemporan. Dar un asemenea om se va putea pătrunde şi de faptul că el, înarmat cu ideile antroposofiei, care nu se referă la lumea simţurilor exterioare, are menirea de a înţelege domeniul la care se referă ideile sale: spiritualul. A ne adânci profund în ideile antroposofiei rămâne totuşi lucrul care îl poate ridica în modul cel mai sigur pe omul de astăzi la spiritualitate, numai să vrea el acest lucru.

Această ultimă frază pe care tocmai am rostit-o, dragii mei prieteni, nu poate fi rostită decât, poate, de două-trei decenii. Mai înainte acest lucru nu era posibil. Căci înainte, deşi domnia lui Mihael începuse deja la sfârşitul anilor ‘70, mai înainte ideile pe care această epocă le aducea în întâmpinarea cuiva, chiar când era vorba de idealişti, erau atât de intens orientate numai spre lumea simţurilor, încât a te înălţa de la intelectualism până la spiritualitate, în anii ‘70, ‘80, ‘90 ai secolului precedent, nu era posibil decât în cazuri excepţionale.

Vă voi arăta astăzi printr-un exemplu consecinţele acestei stări de lucruri. Aş vrea să vă arăt că în această epocă în care antroposofia trebuie să se integreze drept concepţie despre spiritual, din motivele pe care tocmai le-am arătat în cursul acestui ciclu de conferinţe pentru membri, lucrurile stau în aşa fel, şi deosebit de puternic, încât acest spiritual care urcă din trecut în suflete este înăbuşit şi a trebuit să fie înăbuşit la sfârşitul secolului precedent, el a trebuit să se retragă în faţa intelectualismului fără să se poată manifesta în vreun fel.

Înţelegeţi bine ce vreau să spun. Să presupunem o personalitate care ar fi trăit în a doua jumătate a secolului al 19-lea şi care ar fi purtat în ea o spiritualitate puternică provenită din încarnările anterioare: Ea se integrează în

cultura epocii prezente, care este intelectualistă, intelectualistă de la un capăt la celălalt. Dar în personalitatea despre care vorbesc efectele spiritualităţii se simt încă atât de intens, încât această spiritualitate vrea să se manifeste, vrea să se manifeste cu adevărat. Personalitatea respectivă primeşte o educaţie intelectualistă, ea face în mediul social unde trăieşte, în cadrul profesiunii, pretutindeni face experienţa intelectualismului; ceea ce poartă în sufletul său nu îşi poate găsi locul în acest intelectualism. Aceasta ar fi o personalitate despre care am putea spune: Ea ar avea, într-adevăr, chemare pentru antroposofie. – Dar ea nu poate deveni antroposof, pentru că antroposofie ar deveni tocmai ceea ce i-ar putea pătrunde în intelect din spiritualitatea încarnării anterioare. Aceasta nu poate deveni antroposofie, rămâne în urmă, suferă, într-un fel, un şoc în faţa intelectualismului. Ce poate face această personalitate, decât, cel mult, să trateze pretutindeni intelectualismul ca pe ceva pe care ea nu vrea să-l abordeze, pentru ca ceea ce se află în sufletul său să se poată manifesta într-o încarnare ulterioară. Bineînţeles, această spiritualitate nu se va manifesta pe deplin, fiindcă nu corespunde epocii. Va fi poate chiar ca un fel de bâjbâire, dar se va observa la această personalitate că pretutindeni ea dă înapoi în faţa ideii de a merge prea departe şi de a fi atinsă de intelectualismul epocii.

Aş vrea să vă dau un exemplu în acest sens. Vă voi aminti mai întâi de o personalitate a Antichităţii, numită adesea aici şi în legătură cu lucrurile cele mai diverse, *Platon*. Platon, filosoful secolelor 5 şi 6 precreştine, trăieşte, propriu-zis, ca un suflet care anticipează multe lucruri asupra cărora omenirea va cugeta de-a lungul multor secole. Şi eu am menţionat deja, referindu-mă la

învăţăturile spirituale grandioase ale Şcolii de la Chartres, că spiritul platonismului trăia de multă vreme în evoluţia creştinismului şi că, într-un anumit fel, el şi-a găsit înflorirea tocmai în aceste învăţături grandioase ale Şcolii de la Chartres, sub forma pe care el o putea lua tocmai în acea epocă.

Trebuie să fim edificaţi în această privinţă: Spiritul lui Platon este orientat în primul rând spre lumea ideilor. Numai că, dragii mei prieteni, nu trebuie să ne imaginăm că la el ideea este această monstruoasă abstracţiune care este astăzi pentru noi, când ne consacrăm conştienţei obişnuite. Pentru Platon, ideea era aproape ceea ce erau divinităţile persane, Amshaspandele, geniile active care stăteau în jurul lui Ahura Mazdao; genii active care nu sunt accesibile decât prin contemplare imaginativă, iată ce erau ideile până la Platon: nişte fiinţe. Dar el nu le mai descrie într-un mod tot atât de viu ca în vremurile mai vechi. El le descrie ca pe nişte umbre, aş spune, ale entităţilor. Şi, prin aceasta, iau naştere apoi gândurile abstracte, ideile dobândesc tot mai mult un caracter de umbră pentru oameni. Totuşi, în cursul vieţii, Platon a aprofundat lucrurile în aşa fel încât în lumea ideilor sale se revarsă, s-ar putea spune, aproape întreaga înţelepciune a trecutului. E suficient să luăm dialogurile mai târzii şi vom găsi la Platon elemente de astrologie-astronomie, de cosmologie, elemente minunate de psihologie, ceea ce se revelează din istoria popoarelor, totul scăldându-se într-un fel de spiritualitate care şlefuieşte, rafinează spiritualul, aş spune, până la idee.

Dar toate acestea trăiesc în Platon. Şi ceea ce trăieşte mai ales în el este această concepţie: Ideile sunt temeliile a tot ceea ce există în lumea simţurilor. Oriunde am privi în lumea simţurilor găsim expresia exterioară, manifestarea exterioară a ideilor. – Dar o dată cu aceasta în concepţia

despre lume a lui Platon pătrunde un alt element, un element bine cunoscut printr-un termen adesea rău înţeles şi rău folosit: termenul de iubire platonică. Iubirea spiritualizată, care s-a dezbrăcat în gradul cel mai înalt de egoismul adesea amestecat cu iubirea, această dăruire spiritualizată faţă de lume, faţă de viaţă, faţă de om, faţă de Dumnezeu, faţă de idee, iubirea este acel element pretutindeni prezent în concepţia platoniciană despre viaţă. Este un element care, în anumite epoci, se retrage, dar care apoi licăreşte întotdeauna din nou. Căci platonismul este întotdeauna din nou reluat, el formează din nou, ici şi colo, un punct de sprijin graţie căruia oamenii se ridică, el constituie, de asemenea, tocmai urzeala a ceea ce se învăţa în Şcoala de la Chartres.

Dar adesea Platon a fost considerat un fel de precursor al creştinismului. Numai că a crede că Platon a fost un precursor al creştinismului, asta înseamnă a înţelege greşit creştinismul. Căci creştinismul nu este o învăţătură, el este un curent de viaţă care îşi are originea în Misteriul de pe Golgotha, şi nu se poate vorbi despre un adevărat creştinism decât după Misteriul de pe Golgotha. Dar se poate spune că au existat creştini în sensul că ei au venerat, înainte de Misteriul de pe Golgotha, drept Entitate Solară, au văzut drept Fiinţă Solară acea entitate care apoi a fost recunoscută în cadrul vieţii pământeşti a omenirii drept Christos. Dacă vrem să vorbim în acest sens despre precursori ai creştinismului, trebuie să spunem acest lucru despre numeroşi discipoli ai Misteriilor; atunci putem vorbi şi despre Platon ca despre un precursor al creştinismului. Dar trebuie să înţelegem în mod just problema.

Acum câtva timp, am vorbit aici despre un artist care a crescut, pe vremea când Platon mai trăia încă, nu chiar în

şcoala filosofică a lui Platon, dar sub influenţa sa – l-am menţionat deja acum câteva decenii –, trăia un artist format nu prin filosofia platoniciană, dar în spiritul său, care apoi, după ce a trecut prin alte încarnări, s-a născut din nou, ca *Goethe*, după ce a transformat karmic în regiunea lui Jupiter ceea ce îi venea din încarnări anterioare, dar mai ales din curentul platonician, l-a transformat în aşa fel încât a putut deveni această înţelepciune care, tocmai la Goethe, impregnează totul. Aşadar noi putem avea în vedere existenţa unei legături nobile tocmai între Platon şi acest – nu voi spune discipol, ci adept al său; căci el nu este filosof, cum spuneam, ci un artist din epoca greacă. Dar privirea lui Platon s-a îndreptat asupra lui şi a perceput ce era la el, la acest tânăr despre care este vorba aici, ceva extraordinar de promiţător.

De fapt nu a fost uşor pentru Platon să poarte prin lumea suprasensibilă, de-a lungul timpurilor care au urmat, ceea ce se afla în sufletul său în timp ce era Platon. El a avut mari dificultăţi. Căci, deşi ici şi colo platonismul îşi arăta lumina sa, atunci când Platon îşi cobora privirea spre ceea ce se dezvolta jos ca platonism, el simţea adesea o teribilă tulburare în viaţa sa sufletească şi spirituală din lumea suprasensibilă. Dar nu trebuie să condamnăm, din acest motiv, ceea ce trăia în continuare ca platonism. Bineînţeles, sufletul lui Platon continua să transmită epocilor succesive, pas cu pas, ceea ce trăia în el. Dar tocmai Platon, care mai avea încă o legătură cu toate Misteriile antichităţii, despre care eu am putut spune că teoria sa despre idei avea un fel de urzeală persană, tocmai Platon a avut multe dificultăţi, după ce a străbătut intervalul – în cazul lui a fost un interval destul de lung – până la o nouă încarnare; el a avut, aşadar, de fapt, multe

dificultăţi de a se integra în civilizaţia creştină, în care totuşi el trebuia să se integreze. Şi astfel, putem spune: deşi, în sensul pe care tocmai l-am indicat, se poate spune despre Platon că a fost un precursor al creştinismului, întreaga orientare a sufletului său era de-aşa natură încât lui i-a fost extraordinar de dificil, când a fost matur pentru a coborî din nou pe Pământ, să găsească un organism, un trup în care să poată transpune ceea ce îi venea din trecut în aşa fel încât să-i dea o coloratură, o nuanţă creştină. Şi, mai mult, Platon era în mod absolut un grec, cu această amprentă orientală pe care o aveau grecii, dar pe care romanii nu o aveau deloc. Într-un anumit sens, Platon era un suflet care îşi ridica filosofia la nivelul celei mai înalte poezii, şi dialogurile sale sunt opera unui artist. Sufletul se află pretutindeni şi, de asemenea, pretutindeni se află iubirea platonică, înţeleasă în adevăratul ei sens şi care revelează şi ea, în mod absolut, originea orientală.

Platon este grec. Singura civilizaţie în sânul căreia se poate încarna el atunci când e matur pentru a se încarna, atunci când, ca să spunem aşa, este prea bătrân pentru lumea suprasensibilă, este civilizaţia romană şi creştină. Aş vrea să spun, dacă îmi este permis să mă exprim într-un mod familiar: El trebuie să meargă acolo. El trebuie, de asemenea, să-şi concentreze toate forţele pentru a-şi înfrânge toate rezistenţele. Căci fiinţa lui Platon refuză acest element roman sec, prozaic, al dreptului roman; de fapt, el respinge tot ce este roman.

În fiinţa lui Platon se află, de asemenea, o anumită dificultate de a accepta creştinismul, tocmai pentru că într-un anumit sens Platon reprezintă culmea concepţiei precreştine despre lume şi pentru că în anumite semne exterioare se arăta că adevărata fiinţă a lui Platon nu se putea integra uşor în creştinism. Căci ce s-a integrat în

creştinism aici, în lumea sensibilă? Neoplatonismul. Acesta era ceva absolut diferit de platonism. Ce-i drept, el şi-a format, nu-i aşa, un fel de gnoză platonizantă ş.a.m.d., dar nu exista nici o posibilitate pentru adevărata natură a lui Platon să se adapteze la creştinism. Astfel, a fost dificil şi pentru Platon să se integreze într-un fel oarecare în lume desfăşurându-şi întreaga activitate pe care el o desfăşurase ca Platon şi care trebuia acum să aducă din nou roade; el a trebuit să-şi restrângă activitatea.

El s-a încarnat din nou în secolul al 10-lea al Evului Mediu în persoana călugăriţei *Hroswitha*, această personalitate, desigur uitată, dar grandioasă, care a trăit în secolul al 10-lea şi care, de fapt, a adoptat creştinismul într-un sens cu adevărat platonician, care, în fond, a introdus în natura Europei Centrale extraordinar de multe lucruri din platonism. Ea aparţinea mănăstirii Gandersheim din Braunschweig şi a introdus în Europa Centrală multe elemente platoniciene. Acest lucru îl putea face pe atunci numai o femeie. Dacă fiinţa lui Platon nu ar fi apărut în coloratură feminină, ea nu ar fi putut accepta creştinismul în acea epocă. Dar ar fi trebuit să accepte, de asemenea, şi romanismul, care atunci era prezent în întreaga cultură, ar fi trebuit, aş spune, să-l accepte prin constrângere. O vedem atunci pe această călugăriţă devenind acea ciudată personalitate care a scris drame latine în stilul lui Terenţiu, în stilul poetului roman Terenţiu, drame care sunt, bineînţeles, cu totul remarcabile.

Ei bine, vedeţi dvs., aş putea spune că e aproape teribil de uşor să-l înţelegem greşit pe Platon, când el se apropie. Eu am arătat adesea cum şi-a schiţat Friedrich Hebbel planul unei drame [Nota 46]– un plan care nu există decât sub formă de notiţe – în care voia să-l trateze

cu umor pe Platon, prezentându-l reîncarnat ca elev de liceu. Aceasta este, firește, fantezie poetică; Hebbel voia să reprezinte acest lucru: cum într-o clasă de liceu stă Platon reîncarnat și în fața profesorului, a profesorului de liceu, el analizează dialogurile lui Platon și Platon reîncarnat primește notele cele mai proaste pentru interpretarea dialogurilor lui Platon. Iată ce notase Hebbel, ca subiect al unei drame. El nu a scris-o. Dar aceasta este, ca să spunem așa, o presimțire a ușurinței cu care Platon poate fi înțeles greșit. El poate fi foarte ușor înțeles greșit. Aceasta este o caracteristică, aș spune, care m-a interesat în mod deosebit atunci când urmăream cu privirea curentul platonician; căci această neînțelegere este extraordinar de instructivă în sensul găsirii căilor juste care ne permit să urmărim mersul în continuare al individualității lui Platon.

E foarte interesant că s-a găsit un filolog german [Nota 47] care să aducă dovada științifică – nu-i mai știu numele, este vreun Schmidt sau Müller –, dovada de necontestat că acea călugăriță Hroswitha nu a scris nici o singură dramă, că, în general, nimic nu este de ea, ci că un consilier al împăratului Maximilian este cel care a montat toată șmecheria –, ceea ce este, firește, o absurditate. Dar neînțelegerea este legată tocmai de Platon.

Și vedem astfel, în această individualitate a călugăriței Hroswitha care a trăit în secolul al 10-lea o substanță spirituală creștin-platoniciană cu adevărat intensă, unită cu spiritul germanic al Europei Centrale. În această femeie trăiește, ca să spunem așa, întreaga cultură a epocii sale. În realitate, ea este o femeie extraordinară. Și tocmai această femeie participă acum la evoluțiile suprasensibile despre care v-am vorbit: trecerea învățătorilor de la Chartres în lumea spirituală, coborârea celor care sunt apoi aristotelici, Școala lui Mihael. Dar ea

participă la toate acestea într-un mod absolut ciudat. S-ar putea spune că aici intră în conflict spiritul masculin al lui Platon şi spiritul feminin al călugăriţei Hroswitha, care îşi aduseseră amândoi roadele pentru individualitatea spirituală. Dacă una din încarnări ar fi fost fără importanţă, cum se întâmplă cel mai adesea, acest conflict interior nu ar fi avut loc. Pe când aici, la această individualitate, conflictul interior a durat, de fapt, tot timpul.

Astfel încât vedem cum această individualitate, atunci când este matură pentru a reveni pe Pământ, în secolul al 19-lea, vedem cum ea devine ceea ce am zugrăvit adineaori ca ipoteză: Întreaga spiritualitate a lui Platon este înăbuşită, ea dă înapoi în faţa intelectualismului secolului al 19-lea şi nu vrea să se arate. Şi, pentru ca acest lucru să fie mai uşor, în acelaşi suflet se manifestă capacităţile feminine ale călugăriţei Hroswitha. Astfel încât acestui suflet, datorită celor primite în încarnarea sa feminină, în această încarnare feminină remarcabilă, radiantă, îi este mai uşor să respingă intelectualismul, acolo unde acest lucru îi convine.

Astfel se naşte din nou pe Pământ această individualitate în secolul al 19-lea; ea se dezvoltă în sânul intelectualismului secolului al 19-lea, dar de fapt nu lasă ca acest intelectualism să vină spre ea decât oarecum din exterior, pe când în interior încearcă o mişcare de retragere; în schimb, platonismul se află în primul plan al conştienţei sub o formă neintelectualistă şi, pretutindeni unde o poate face, ea vorbeşte despre ideile care se află în toate. Această viaţă în idei devine pentru această personalitate ceva absolut de la sine înţeles. Dar corpul făcea întotdeauna impresia: Capul, de fapt, nu poate da formă acestui platonism care vrea să se manifeste. Pe de altă parte, această personalitate putea face să prindă viaţă

în modul cel mai frumos, într-un mod splendid, tot ceea ce se ascunde în dosul iubirii platonice.

Dar să mergem mai departe. În tinereţe, această personalitate avea un fel de vis, că Europa Centrală, unde ea trăise într-adevăr pe vremea când era călugăriţa Hroswitha, nu trebuia să fie cu adevărat romană; ea îşi reprezenta această Europă Centrală ca pe o nouă Heladă – şi aici străbate platonismul –, iar ţara cea mai aspră care stătea faţă în faţă cu Helada, Macedonia, şi-o reprezenta ca Estul Europei. Erau visuri ciudate, care trăiau în această personalitate, visuri care arătau că ea voia să-şi reprezintă lumea modernă în care trăia ea însăşi ca Grecia şi Macedonia. Mereu şi mereu, această personalitate simţea imboldul, tocmai în tinereţe, să-şi reprezinte lumea modernă – în mare, Europa – ca pe o Grecie şi o Macedonie mărite. Este un lucru interesant.

Ei bine, personalitatea despre care vă vorbesc este *Karl Iulius Schröer*. Şi vă este suficient, folosind ceea ce tocmai am adunat pentru dvs., să parcurgeţi scrierile lui Karl Iulius Schröer; încă de la început, el vorbeşte de fapt un limbaj platonician. Dar se fereşte – acest lucru este ceva absolut ciudat –, el se fereşte cu o pudoare feminină, aş spune, de intelectualism, acolo unde poate să nu facă uz de el.

Când vorbea despre Novalis, el spunea întotdeauna bucuros: Da, Novalis este un spirit ce nu se poate înţelege cu intelectualismul modern, care nu ştie nimic altceva decât doi şi cu doi fac patru.

Karl Iulius Schröer a scris o istorie a poeziei germane din secolul al 19-lea. Uitaţi-vă: Peste tot acolo unde lucrurile pot fi abordate prin sentiment cu ajutorul platonismului, cartea este foarte bună; acolo unde e nevoie de intelectualism, pe neaşteptate textul seacă. El nu are nimic dintr-un profesor. Aşa scrie el şi despre Socrate, a

cărui nouă încarnare nu a fost absolut deloc remarcată în lume, și asupra căruia restul istoriilor literare păstrează tăcerea, el scrie multe pagini [Nota 48]; despre cei care sunt celebri, el scrie uneori doar câteva rânduri. Când această istorie a literaturii a fost publicată, oh, toți pigmeii literari au ridicat brațele la cer! *Emil Kuh* [Nota 49] era un pigmeu foarte celebru pe atunci. El spunea: Această istorie a literaturii nu a fost absolut deloc scrisă de un cap, ea a ieșit, pur și simplu, din degetul cel mic. – Karl Iulius Schröer a publicat, de asemenea, o ediție a lui „Faust". Un profesor din Graz [Nota 50], care de altfel era un om foarte gentil, a scris despre ea o recenzie atât de îngrozitoare, încât au avut loc, cred, zece dueluri între studenții de la Graz, unii pentru, alții împotriva lui Schröer. Era, într-adevăr, o neînțelegere crasă. Lucrurile au mers atât de departe încât, odată, această lipsă de prețuire a valorii lui Schröer mi-a apărut într-un mod deosebit într-un cerc, la Weimar, unde Erich Schmidt [Nota 51] era o personalitate foarte apreciată și domina asupra tuturor când se găsea în mijlocul altora. Conversația se purta asupra prinților și prințeselor de la curtea din Weimar: care dintre ei sunt inteligenți, care nu sunt. Aceasta era discuția. Și Erich Schmidt spune: Da, prințesa Reuß – care era una din fiicele marii ducese de Weimar – nu e deloc inteligentă, căci ea îl consideră pe Schröer un om mare. Acesta era temeiul său.

Acum, vedeți dvs., urmăriți toate acestea, până la minunata cărticică „Goethe și iubirea" [Nota 52]: găsiți în ea într-adevăr ceea ce poate spune cineva, fără intelectualism, despre iubirea platonică în viața cotidiană. Faptul că în această cărticică, „Goethe și iubirea", stilul și ținuta sunt ceva cu totul excepțional mi-a apărut foarte clar într-o zi, pe când vorbeam despre această mică scriere cu sora lui Schröer. Ea a numit stilul „plin de dulceața

maturizării". Aşa este şi el. Iată o expresie frumoasă: plin de dulceaţa maturizării. Totul este – nu putem spune, în acest caz, concentrat, ci totul este atât de delicat şi nobil modelat. Nobleţea îndeosebi îi era, în general, proprie.

Ei bine, dar această spiritualitate platoniciană, cu refuzul intelectualismului, o spiritualitate platoniciană care voia să pătrundă în acest corp, mai făcea o impresie absolut deosebită, o impresie ciudată. Când îl priveai pe Schröer, puteai percepe foarte clar: acest suflet nu este cu totul prezent în corp. Şi, când a început să îmbătrânească, se putea vedea că acest suflet, fiindcă de fapt el nu a vrut să pătrundă în corpul de atunci, se retrăgea din el pas cu pas. Mai întâi s-au umflat degetele, apoi sufletul s-a retras din ce în ce mai mult. Şi Schröer şi-a sfârşit viaţa în senilitate.

Unele trăsături ale lui, dar nu întreaga individualitate, au fost transpuse în personajul meu Capesius, profesorul Capesius, din dramele-misterii. Se poate, desigur, spune: Avem aici un exemplu strălucit al faptului că numai în anumite condiţii pot fi transportate în prezent curentele spirituale ale Antichităţii. Şi s-ar putea spune: În Schröer se manifesta retragerea în faţa intelectualismului. Dacă ar fi putut ajunge la intelectualism şi dacă l-ar fi putut uni cu spiritualitatea lui Platon, atunci ar fi apărut antroposofia.

Dar noi vedem astfel în karma sa cum iubirea paternă, aş spune, pentru adeptul Goethe – iubire care s-a născut aşa cum v-am spus, Platon a avut pentru el o iubire paternă –, vedem cum această iubire se transformă şi cum Schröer devine un admirator al lui Goethe. Iubirea de atunci reapare sub această formă. Veneraţia lui Schröer pentru Goethe avea ceva extraordinar de personal.

La bătrâneţe, el a vrut să scrie o biografie a lui Goethe. El mi-a vorbit despre aceasta înainte ca eu să părăsesc Viena la sfârşitul anilor '80. Apoi, el mi-a scris

despre aceasta. El mi-a scris, dar nu vorbea niciodată despre această biografie a lui Goethe, pe care voia s-o scrie, altfel decât spunând: Goethe mă vizitează mereu în camera mea. – Ceea ce era determinat astfel de karmă avea un caracter foarte personal, așa cum am arătat.

Această biografie a lui Goethe nu a mai fost scrisă, pentru că Schröer a devenit apoi senil. Dar putem găsi pentru linia generală a scrierilor sale o interpretare luminoasă când cunoaștem antecedentele pe care tocmai le-am expus.

Astfel, noi vedem că în acest Schröer, propriu-zis absolut uitat, goetheanismul s-a oprit în fața porții intelectualismului transformat în spiritualism. Ce altceva ai putea face în realitate când ești stimulat de Schröer, decât să duci mai departe goetheanismul până la antroposofie! Într-adevăr, nu îți mai rămâne nimic altceva de făcut. Și adesea în fața privirii sufletului meu stă această imagine tulburătoare: cum conduce Schröer până la Goethe vechea spiritualitate, care poate fi împinsă până la intelectualism, și cum Goethe, la rândul său, trebuie să fie înțeles cu ajutorul intelectualismului modern înălțat până la spiritual, pentru ca să-l înțelegem acum pe deplin. Această imagine nu mi s-a format nici mie prea ușor; în strădania sufletului meu se amesteca întotdeauna – căci nu putea fi perceput în mod direct ce era Schröer – un fel de opoziție față de Schröer.

De exemplu, pe vremea când Schröer conducea, la Școala Tehnică Superioară din Viena, exercițiile de oratorie și de compuneri literare, odată eu am dat o interpretare destul de absurdă lui Mephisto doar pentru a-l contrazice pe Schröer, acest profesor de care pe atunci nu eram încă legat într-un mod atât de intim. Și astfel se isca o anumită opoziție. Dar, cum spuneam, ce altceva puteai face decât să

înlături această stavilă ce se formase şi să conduci goetheanismul direct la antroposofie?

Astfel, dvs. vedeţi cum îşi face drum în realitate istoria lumii. Ea îşi face drum în aşa fel încât vedem: Ceea ce avem în prezent apare, ce-i drept, întâlnind în cale obstacole, piedici, dar, pe de altă parte, este şi bine pregătit. Şi de fapt, dacă dvs. citiţi această minunată descriere a naturii feminine sub formă de imn pe care o face Karl Iulius Schröer, dacă citiţi frumosul său eseu, scris ca anexă la istoria literaturii, la „Poezia germană a secolului al 19-lea" [Nota 53], eseul intitulat „Goethe şi femeile" – dacă dvs. luaţi toate acestea, veţi spune, cu siguranţă: Aici trăieşte cu adevărat ceva dintr-o sensibilitate pentru valoarea şi natura femeii, care este un ecou a ceea ce a trăit călugăriţa Hroswitha drept propria ei natură. Aceste două încarnări anterioare vibrează împreună atât de minunat, tocmai la Schröer, încât ruptura apare tragică într-un mod emoţionant. Dar, pe de altă parte, tocmai în Schröer se manifestă, la sfârşitul secolului al 19-lea, o lume de realităţi spirituale care sunt extraordinar de edificatoare în ceea ce priveşte răspunsul la întrebarea: Cum vom introduce noi spiritualitate în viaţa epocii prezente?

Acesta este aspectul prin care voiam să întregesc acest ciclu de conferinţe.

CUVÂNTARE

(Ultima Cuvântare)

Dornach, 28 septembrie 1924 [Nota 54]

Dragii mei prieteni!

A fost imposibil să vă vorbesc ieri şi alaltăieri. Dar nu voiam totuşi să las să treacă atmosfera de Mihaeli, a cărei radiaţie ne va umple mâine inimile şi sufletele, fără să vă fi spus astăzi, dragii mei prieteni, fie şi numai câteva cuvinte.

Faptul că o pot face nu a fost posibil decât graţie îngrijirilor pline de devotament ale prietenei noastre, doctoriţa Ita Wegman. Şi astfel, sper să fiu astăzi în stare să vă spun ceea ce aş fi dorit să vă comunic tocmai cu ocazia acestei atmosfere de sărbătoare.

În ultimul timp, dragii mei prieteni, noi am vorbit mult despre afluxul forţelor mihaelice în evenimentele, în evenimentele spirituale care intervin în viaţa oamenilor pe Pământ. Şi aceasta va fi, fără îndoială, una dintre cele mai frumoase cuceriri ale muncii antroposofice, care constă în a descifra semnele timpului, aceea de a fi cândva capabili să adăugăm la sărbătorile anului o Sărbătoare a lui Mihael concepută în mod just. Dar acest lucru va fi posibil numai atunci când puterea gândirii lui Mihael, care astăzi este abia simţită, presimţită, când puterea acestei gândiri a lui Mihael se va fi integrat unui număr de suflete ce vor constitui atunci sâmburele uman, pornind de la care va fi creată o asemenea atmosferă de sărbătoare.

În prezent, ce putem noi face pentru a crea ceea ce se cheamă atmosfera mihaelică în perioada anului în care se situează Sărbătoarea lui Mihael este a ne dărui unor gânduri care pregătesc ceea ce va fi pentru omenire în

viitor Sărbătoarea lui Mihael. Dar asemenea gânduri pregătitoare devin vii în noi într-un mod cu totul deosebit atunci când ne îndreptăm privirea asupra a ceea ce am văzut că a acţionat pe parcursul unei lungi perioade de timp, în parte asupra Pământului, în parte în lumile suprasensibile, pentru a pregăti ceea ce, în cursul acestui secol, va putea fi realizat în vederea evoluţiei omenirii de către acele suflete care se simt atrase cu adevărat, într-o dispoziţie justă, de curentul mihaelic.

Şi faptul că dvs., dragii mei prieteni, în măsura în care năzuiţi în mod sincer spre Mişcarea antroposofică, faceţi parte dintre aceste suflete, acesta este lucrul pe care am dorit să vă fac să-l înţelegeţi în cursul ultimelor săptămâni şi mai ales prin acele expuneri în care au fost spuse anumite lucruri despre karma Societăţii Antroposofice.

Mai putem atrage atenţia asupra unui fapt – şi astăzi vom face tocmai acest lucru –, asupra a ceva care ne aduce în faţa sufletului entităţile în mod intim legate de curentul lui Mihael, şi care vor fi legate tot mai mult de ceea ce a fost descris aici drept curent al lui Mihael. Ne vom îndrepta, aşadar, privirea asupra unor entităţi care exercită o importantă influenţă asupra unei mari părţi a omenirii – cel puţin în cursul a două încarnări succesive – entităţi care ne apar ca formând o unitate abia când le recunoaştem a fi încarnările succesive ale unei entităţi.

Îndreptându-ne privirea spirituală spre trecut, vedem că în sânul tradiţiei ebraice apare natura profetică a lui *Ilie* [Nota 55]. Ştim ce semnificaţie, în sensul unui anumit ţel, a avut pentru poporul Vechiului Testament şi, prin aceasta, pentru omenire în general, această forţă călăuzitoare a profetului Ilie. Noi am arătat cum, de-a lungul timpului, în momentele cele mai importante ale evoluţiei omenirii pe Pământ, entitatea care se afla în Ilie a

reapărut în asemenea condiţii încât iniţierea pe care ea trebuia s-o primească pentru evoluţia omenirii i-a putut fi conferită de Christos Iisus însuşi, cum entitatea lui Ilie a reapărut în *Lazăr-Ioan*, care este una şi aceeaşi persoană, aşa cum aţi putut vedea în ***Creştinismul ca fapt mistic***.

Dar noi am mai văzut că această entitate a reapărut în persoana acelui pictor, cunoscut în întreaga lume, care a putut face să planeze cu o extraordinară expresivitate puterea sa creatoare tocmai asupra Misteriului de pe Golgotha. Şi am văzut apoi cum ceea ce trăia în *Rafael* prin nişte impulsuri profund creştine, ca şi cum el ar fi transpus în culoare şi formă esenţa creştinismului însuşi, am văzut cum aceasta a reapărut în poetul *Novalis*, cum prin poetul Novalis s-a manifestat din nou, în cuvinte minunate, ceea ce Rafael oferise omenirii sub veşmântul celor mai frumoase forme şi culori. Avem aici o succesiune de entităţi care prin ideea reîncarnării se prezintă ca o unitate.

Ştim, căci v-am atras adesea atenţia asupra acestor lucruri, ştim că omul, după ce a trecut prin poarta morţii, pătrunde în lumile stelare şi că tot ceea ce desemnăm în mod exterior, în sens fizic, prin cuvântul stea nu este decât semnul exterior pentru lumile spirituale care de acolo de sus îşi apleacă privirea lor spre noi, dar care şi intervin pretutindeni în ceea ce se întâmplă în sânul evoluţiei omenirii.

Ştim că omul traversează sfera Lunii, a lui Mercur, a lui Venus, a Soarelui, a lui Marte, Jupiter, Saturn, pentru ca după aceea să revină spre o existenţă pământească, după ce şi-a elaborat karma împreună cu entităţile acelor sfere şi cu sufletele umane care se află şi ele în existenţa de după moarte.

Din această perspectivă, să ne îndreptăm privirea asupra lui Rafael după ce a trecut prin poarta morţii şi, cu

geniul său de artist luminos, strălucind de splendoarea astrelor deja pe Pământ, a pătruns în aceste lumi stelare, pe tărâmul evoluţiei spirituale, şi vom percepe, dragii mei prieteni, următoarele: Vom percepe cum Rafael pătrunde în sfera Lunii, cum intră în legătură cu acele spirite care trăiesc în sfera Lunii şi care sunt individualităţile spirituale ale marilor Învăţători originari de odinioară ai omenirii, a căror înţelepciune îl inspira încă în mod profund pe Rafael-Ilie, vedem cum el se alătură în mod spiritual comunităţii pe care o formează aceste entităţi, împreună cu toate sufletele cu care el a traversat treptele pământeşti anterioare, vedem cum se uneşte în mod spiritual cu tot ceea ce constituie element spiritual pământesc originar, cu toată această substanţă spirituală care numai ea a făcut posibilă existenţa unei omeniri şi a unei lumi pământeşti îmbibate de divin; îl vedem, ca să spunem aşa, pe Rafael atât de pur printre ai săi, unit cu cei a căror companie o dorise cel mai mult în timpul vieţii sale ca Ilie, fiindcă aceştia erau cei care, la originile existenţei pământeşti, aleseseră scopul acestei vieţi pământeşti.

Îl vedem după aceea parcurgând sfera lui Mercur, acolo unde, împreună cu marii Terapeuţi cosmici, el şi-a modelat acea spiritualitate care l-a făcut capabil să creeze nişte opere în culoare şi linie atât de pline de sănătate, să creeze ceva infinit de sănătos. Tot ce a pictat, spre consolarea, spre entuziasmul infinit al oamenilor care îl înţelegeau, tot ce a pictat pe pânză sau pe pereţi, în imagini atât de radiante de lumină, i-a apărut în imensul context cosmic în care acestea se pot afla la trecerea printre entităţile sferei lui Mercur.

Astfel, el, care nutrise pe Pământ o asemenea iubire pentru artă, care se dăruise în întregime iubirii sale pentru culoare şi pentru linie, a fost după aceea transportat în

sfera lui Venus, care l-a condus, de asemenea cu iubire, spre acea existenţă solară pe care o trăise în încarnările sale anterioare pe care noi le cunoaştem, această viaţă solară graţie căreia, atunci când el era profetul Ilie, a adus poporului său, şi prin el omenirii, marile adevăruri călăuzitoare.

Vedem cum el a fost în stare să trăiască din nou în mod intim în sfera Soarelui, acum altfel decât odinioară, în epoca în care fusese pe Pământ tovarăşul lui Christos Iisus, el a putut să trăiască din nou în mod intim experienţa prin care trecuse atunci când el, din Lazăr, prin iniţierea conferită de Christos, a devenit Ioan.

Vedem apoi cum el vede, radiind în reflectarea sa cosmică în inima umană, într-o luminoasă claritate cosmică, ceea ce a ştiut picta într-o asemenea lumină radiantă pentru sufletele care credeau în Christos Iisus.

Şi vedem după aceea cum el pătrunde cu înţelepciune în sfera lui Jupiter, ceea ce avea el ca însăşi temelie a vieţii sale; cum el este în stare să se unească în înţelepciune cu spirite ca Goethe – Goethe de mai târziu –, cât şi cu anumite spirite rătăcite mai mult sau mai puţin pe alte căi, dar care au putut totuşi să dea fiinţialităţii cosmice, gândirii cosmice, forma de magie; cum el a primit acolo bazele idealismului său magic, participând în mod interior la evoluţia celui care a fost după aceea Eliphas Lévi. Noi îl vedem de asemenea luând parte la tot ceea ce trăia în Swedenborg.

Şi este un fapt ciudat şi profund semnificativ: O personalitate foarte ataşată de Rafael, Herman Grimm, încearcă de patru ori să scrie o viaţă a lui Rafael. Dar el nu a ajuns niciodată – în timp ce dusese atât de frumos la capăt o biografie a lui Michelangelo –, el nu a ajuns niciodată să scrie o viaţă pământească a lui Rafael în aşa fel încât să fie

cu adevărat mulţumit. Ceea ce a putut face Herman Grimm cu viaţa lui Rafael i-a apărut întotdeauna ca imperfect.

Şi astfel a apărut prima sa carte despre Rafael [Nota 56], care ar fi trebuit să fie o biografie. Şi ce este această carte? Ea reprezintă reproducerea unor vechi date ale lui Vasari despre Rafael. Nu este o biografie a lui Rafael, ci cu totul altceva: este o descriere a ceea ce a devenit Rafael pe Pământ abia după moartea lui, prin veneraţia, prin admiraţia, prin înţelegerea oamenilor. Herman Grimm relatează ceea ce au gândit oamenii despre Rafael, cum au gândit despre Rafael, de-a lungul secolelor, italienii, francezii, germanii. El dă o biografie a ideii despre Rafael aşa cum a luat ea formă aici, pe Pământ, după moartea lui. El găseşte accesul la ceea ce s-a păstrat din Rafael în memoria oamenilor, în veneraţia lor, în înţelegerea faţă de el; dar nu găseşte posibilitatea de a zugrăvi viaţa pământească a artistului.

După ce a încercat de patru ori, el spune: Ceea ce se poate face pentru Rafael personal este de fapt numai aceasta: a scrie cum un tablou trece într-altul, ca şi cum ele ar fi fost pictate de o entitatea suprasensibilă care, în realitate, nu ar fi atins niciodată, cu viaţa sa pământească, pământul. Tablourile sunt prezente şi putem face cu totul abstracţie de Rafael, care le-a pictat, când descriem succesiunea a ceea ce exprimă conţinutul interior al tablourilor, când redăm acest conţinut.

Şi astfel, cu puţin timp înainte de a muri, şi când a vorbit încă o dată despre Rafael, Herman Grimm a mai făcut o încercare de a lua pana în mână, dar de fapt a vorbit numai despre tablourile lui Rafael şi nu despre personajul pământesc Rafael.

Această personalitate pământească a lui Rafael era impregnată în întregime, dragii mei prieteni, cu ceea ce

dăruise acestui suflet Lazăr-Ioan, pentru ca aceasta să se reverse în culoare şi formă pentru omenire.

Şi apoi această fiinţă a trăit, ea a trăit în aşa fel încât, am putea spune, această viaţă a lui Rafael a putut fi trăită încă o dată tot numai pentru o durată de treizeci de ani, a putut fi trăită încă o dată ca Novalis. Şi astfel, vedem cum Rafael moare tânăr, Novalis moare tânăr, o entitate provenită din Ilie-Ioan apare în lume sub două forme diferite, pregătind astfel, prin pictură, prin poezie, atmosfera mihaelică, o entitate trimisă ca mesager pe Pământ al curentului lui Mihael venind spre oameni.

Marile daruri artistice ale lui Rafael le vedem reapărând în poezia lui Novalis, atât de emoţionantă, care vorbeşte atât de profund inimii. De tot ceea ce au putut vedea ochii umani graţie lui Rafael, de aceasta sau putut impregna inimile umane când a reapărut în Novalis.

Şi când îl privim pe acest Novalis: Cum răsună tocmai în acest Novalis viaţa lui Rafael atât de intim simţită de Herman Grimm! Iubita lui moare foarte tânără. Şi el este încă tânăr. Ce viaţă va putea el duce de acum înainte pe Pământ, acum că ea i-a fost răpită? O exprimă el însuşi spunând că viaţa sa pământească va fi de a o urma în moarte. El vrea deja să treacă în lumea suprasensibilă, el vrea deja să ducă din nou viaţa lui Rafael, să nu atingă de fapt pământul, ci să-şi exprime în poezie idealismul său magic, refuzând să fie atins de viaţa pământească.

Şi cum vedem noi, când lăsăm să acţioneze asupra noastră ceea ce a depus în „Fragmentele sale" [Nota 57], cum vedem noi aceasta acţionând asupra noastră? Aceasta acţionează atât de profund pentru că tot ceea ce avem în mod nemijlocit în faţa noastră în realitatea sensibilă, tot ceea ce pot vedea ochii noştri pe Pământ şi pot găsi că este frumos, apare în poemele lui Novalis prin ceea ce trăieşte

în sufletul său ca idealism magic, şi într-o strălucire poetică aproape cerească. Prin forţa idealismului său poetic-magic, el ştie să facă să renască elementul material cel mai neînsemnat într-o strălucire spirituală.

Şi astfel vedem în Novalis un strălucit precursor al acelui curent al lui Mihael care poate să vă conducă acum pe toţi, dragii mei prieteni, aici jos, unde trăiţi, şi mai târziu, când veţi fi trecut prin poarta morţii, să-i regăsiţi pe toţi – şi să regăsiţi şi fiinţa despre care am vorbit astăzi – în lumea spiritual-suprasensibilă, să-i regăsiţi pe toţi aceia cu care urmează să pregătiţi opera ce trebuie să fie realizată la sfârşitul acestui secol şi care va ajuta omenirea să străbată grava criză în care se află ea astăzi.

Numai când va fi realizată această operă, această puternică şi intensă pătrundere cu forţa lui Mihael, cu voinţa lui Mihael – care nu este altceva decât ceea ce precede voinţa lui Christos, forţa lui Christos, pentru ca această forţă a lui Christos să fie implantată în mod just pe Pământ –, numai când această forţă a lui Mihael poate învinge întradevăr demonicul, fiinţa Balaurului pe care dvs. o cunoaşteţi bine, şi când dvs. toţi veţi fi primit în suflet, în lumina înţelepciunii antroposofice, gândirea mihaelică, şi veţi fi primit-o şi păstrat-o în inimile dvs. în mod fidel şi cu iubire, dacă încercaţi să luaţi atmosfera Sărbătorii lui Mihael din acest an ca punct de plecare a tot ceea ce gândirea mihaelică poate nu numai să vă reveleze cu toată forţa sa în suflet, ci şi să facă viu în toate faptele dvs. –, numai atunci veţi fi slujitorii fideli ai acestei gândiri a lui Mihael, veţi putea deveni nobilele ajutoare pentru realizarea a ceea ce trebuie să se manifeste prin antroposofie, în sens mihaelic, în evoluţia pământească.

Dacă în de patru ori doisprezece oameni cel puţin, în timpurile care vin, gândirea lui Mihael va prinde viaţă

deplină, în de patru ori doisprezece oameni care vor fi recunoscuţi ca atare nu de ei înşişi, ci de conducerea Goetheanumului de la Dornach, dacă de patru ori doisprezece oameni devin ghizi care conduc spre atmosfera Sărbătorii lui Mihael, atunci vom putea vedea lumina pe care o va răspândi în viitor asupra omenirii curentul lui Mihael şi faptele lui Mihael.

Am vrut, dragii mei prieteni, să-mi adun forţele pentru a vă putea spune cel puţin în puţine cuvinte acest lucru. Forţele mele nu mi-ar permite să vă spun astăzi mai multe. Dar fie ca prin aceste cuvinte sufletelor dvs. să li se spună: Primiţi această gândire a lui Mihael în sensul a ceea ce poate simţi o inimă fidelă lui Mihael atunci când el apare, îmbrăcat în veşmântul strălucitor de lumină al Soarelui, indicând şi arătând mai întâi ce trebuie să se întâmple pentru ca acest veşmânt al lui Mihael, acest veşmânt de lumină să devină vibraţiile cuvintelor cosmice care sunt cuvintele lui Christos, care sunt cuvintele cosmice şi care pot transforma Logosul cosmic în Logosul omenirii.

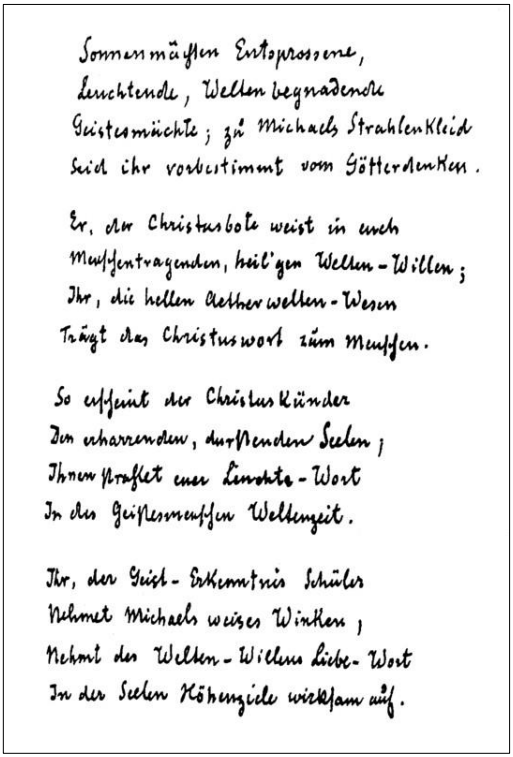
De aceea, fie acestea cuvintele pe care vi le adresez astăzi:

Puteri ale Spiritului, răsărind din puterile Soarelui, Luminând, dăruind cu har lumile; Sunteţi predestinate de gândirea Zeilor Pentru veşmântul de raze al lui Mihael.	Sonnenmächten entsprossene, Leuchtende, weltenbegnadende Geistesmächte: Zu Michaels Strahlenkleid Seid ihr vorbestimmt Vom Götterdenken. Er, der Christusbote,

El, Solul lui Christos, arată în voi Sfânta Voinţă a lumilor care îi poartă pe oameni; Voi, luminoase fiinţe ale lumii eterului, Voi le aduceţi oamenilor Cuvântul lui Christos. Aşa apare Vestitorul lui Christos Sufletelelor însetate, într-o lungă aşteptare, Pentru ele radiază cuvântul vostru de lumină În era cosmică a Omului-Spirit. Voi, discipoli ai cunoaşterii spirituale, Primiţi înţeleptul avertisment al lui Mihael; Primiţi Cuvântul de Iubire al Voinţei lumilor, El să fie activ în sufletele care aspiră spre ţeluri înalte.	Weist in euch Menschentragenden, Heiligen Welten-Willen. Ihr, die hellen Aetherwelten- Wesen, Trägt das Christuswort Zum Menschen. So erscheint Michael, Der Christus-Künder, In harrenden, durstenden Seelen; Ihnen scheinet euer Leuchtewort In des Geistes-Menschen Welten-Zeit. Ihr, der Geist-Erkenntnis Schüler Nehmt des Michaels Weises Winken, Nehmt des Welten-Willens Liebe-Wort In der Seelen Höhenziele Wirksam auf. [Nota 58]

Meditația „Răsărind din puterile Soarelui”

„Sonnenmächten Entsprossene” – Reproducere după textul scris de mână de Rudolf Steiner

Sonnenmächten Entsprossene,
Leuchtende, Welten begnadende
Geistesmächte; zu Michaels Strahlenkleid
Seid ihr vorbestimmt vom Göttergedanken.

Er, der Christusbote weist in euch
Menschentragenden, heil'gen Welten-Willen;
Ihr, die hellen Aetherwelten-Wesen
Trägt das Christuswort zum Menschen.

So erscheint der Christus Künder
Den harrenden, durstenden Seelen;
Ihnen prophet einer Lichtes-Wort
In der Geistesmenschen Weltenzeit.

Ihr, der Geist-Erkenntnis Schüler
Nehmet Michaels weises Wirken,
Nehmt des Welten-Willens Liebe-Wort
In der Seelen Höhenzicle wirksam auf.

Completări la conținutul cuvântării din 28 septembrie 1924

Trebuie să se țină seama de faptul că Rudolf Steiner nu a putut duce la bun sfârșit expunerea din 28 septembrie 1924. În articolul comemorativ, „În ajunul zilei de Mihaeli”, Marie Steiner scria în Foaia informativă a Societății, în septembrie 1925:

„El nu a dus conferința atât de departe cum voise inițial. El ne-a dat prima parte a misterului lui Lazăr; în acel

moment, el nu numai că mi-a spus, dar a şi scris ulterior pe învelitoarea primei redactări: A nu se da mai departe până când nu scriu partea a doua. – I s-a cerut, totuşi, cu insistenţă acest text şi a fost obţinut, ca multe alte lucruri. – Acum, el nu ne va mai da această parte a doua. Rămâne ca forţele noastre de cunoaştere să distingă în mod just taina încarnării de taina încorporării, şi încrucişările dintre liniile individualităţilor. El a încheiat cu ceea ce a traversat ca un fir roşu revelaţiile înţelepciunii sale: Misterul lui Novalis, Rafael, Ioan... Am fost conduşi mereu şi mereu la acest mister, pornind de la cele mai diferite aspecte. El ne-a dat în ajunul acelei zile de Mihaeli ultimul, cel mai dificil dintre mistere, fiindcă se încrucişează cu linia unei alte individualităţi – apoi s-a întrerupt..."

Ceea ce era schiţat aici de Marie Steiner sub forma unei declaraţii încă verbale a lui Rudolf Steiner a fost confirmat de dr. Ludwig Noll, care era, alături de Ita Wegman, medicul curant al lui Rudolf Steiner:

La învierea lui Lazăr, entitatea spirituală a lui Ioan Botezătorul, care de la moartea sa adumbrise grupul ucenicilor, ar fi pătruns în cel ce fusese Lazăr până la nivelul sufletului conştienţei, şi de jos venea entitatea lui Lazăr, astfel că cei doi s-au întrepătruns. Acesta este apoi, după învierea lui Lazăr, Ioan, „ucenicul pe care Domnul îl iubea". (Compară şi conferinţa a 6-a din ***Evanghelia lui Marcu***, unde Ilie este descris ca fiind sufletul-grup al ucenicilor).

După doamna dr. M. Kirchner-Bockholt, Rudolf Steiner i-a dat doamnei dr. Ita Wegman explicaţia următoare: „În această epocă, Lazăr nu îşi putea realiza dezvoltarea în mod plenar, pornind de la forţele pământeşti, decât până la sufletul raţiunii sau afectiv; Misteriul de pe Golgotha are loc în epoca a patra postatlanteană, în momentul în care fusese dezvoltat acest

suflet al raţiunii sau afectiv. De aceea, el trebuia să primească de la o altă entitate cosmică ceea ce există de la sufletul conştienţei în sus, Manasul, Buddhi şi Atma. Astfel, în faţa lui Christos stătea un om a cărui entitate se înălţa din adâncurile Pământului până la cele mai înalte culmi ale Cerului, care purta în sine un corp fizic desăvârşit în toate părţile sale constitutive, până la părţile constitutive spirituale Manas, Buddhi, Atma, care vor putea fi dezvoltate de toţi oamenii abia într-un viitor îndepărtat." (Foaia informativă, anul 40, nr. 48, din 1 decembrie 1963).

În octombrie 1924, Ita Wegman scria Helenei Finckh: „Iubită Doamnă Finckh. Dr. Steiner ne-a dat încuviinţarea să spunem că el este de acord ca dvs. să daţi meditaţia lui Mihael celor care o cer. El a fost de acord, de asemenea, ca dvs. să le citiţi membrilor conferinţa, dar atunci dvs. ar trebui să aşteptaţi până când Dr. mai adaugă ceva la conferinţa de Mihaeli, pentru a clarifica taina care există între Ioan Botezătorul şi Ioan Evanghelistul."

Vezi, în acest sens, şi: Hella Wiesberger: „Despre cercetarea lui Rudolf Steiner asupra lui Hiram-Ioan" („Zur Hiram-Johannes-Forschung Rudolf Steiners"), ca anexă la volumul ***Despre istoria şi din conţinuturile secţiunii de cunoaştere cultică a Şcolii Esoterice 1904-1914*** („Zur Geschichte und aus den Inhalten der erkenntniskultischen Abteilung der Esoterische Schule 1904-1914"), GA 265

NOTE

La această ediție

Izvoarele folosite: Conferințele au fost notate de stenografa de profesie Helene Finckh (1883-1960). Textul primelor trei ediții se bazează pe transpunerea acestora în text clar. Pentru ediția a 4-a (1974), stenograma originală a fost verificată din nou de Hedwig Frey (1922-1977), ceea ce a permis câteva corecturi în text.

Pentru textul Cuvântării din 28 septembrie 1924 (Ultima Cuvântare): Pentru ediția a 5-a (1981) au putut fi făcute câteva corecturi ale textului pe baza unei noi stenograme care a devenit accesibilă. O reprezentare completă a tuturor modificărilor din text se află în nr. 73/74 al „Contribuțiilor la Operele Complete ale lui Rudolf Steiner" („Beiträge zur Rudolf Steiner Gesamtsausgabe"), Dornach 1981.

Titlul volumului datează de la prima ediție, din 1937, îngrijită de Marie Steiner. Subtitlul suna, până la ediția a 2-a din 1960: „Karma vieții spirituale a prezentului în legătură cu ceea ce trebuie să fie Mișcarea antroposofică" („Das Karma des geistigen Lebens der Gegenwart in Verbindung mit dem, was anthroposophische Bewegung sein soll").

Referitor la desenul de pe tablă: Originalul desenului de pe tablă al lui Rudolf Steiner pentru această conferință s-a păstrat, deoarece pe atunci tabla s-a acoperit cu hârtie neagră. Desenele au fost reproduse, micșorate, drept completări la conferințe, într-un volum separat din seria „Rudolf Steiner, desene la tablă făcute cu ocazia conferințelor" („Rudolf Steiner, Wandtafelzeichnungen zum Vortragwerk"). S-a atras atenția asupra originalului

corespunzător de pe tablă prin observaţie marginală în locul respectiv din text.

Note referitoare la text

Operele lui Rudolf Steiner din cadrul ediţiei Operelor Complete (GA) sunt însoţite la note de indicele bibliografic corespunzător. Vezi şi privirea de ansamblu de la sfârşitul volumului.

1. *Congresul de Crăciun*: Comp. Rudolf Steiner: ***Congresul de Crăciun pentru întemeierea Societăţii Antroposofice Generale 1923/1924*** („Weinachtstagung zur Begründung der Allgemeinen Anthroposophischen Gesellschaft 1923/1924"), GA 260.

2. *Günther Wagner*. 1842-1930. Fondatorul fabricii de produse Pelikan din Hanovra.

3. *aici, în această sală*: În sala de conferinţe provizorie din Atelierul de tâmplărie al Goetheanumului.

4. *„Comunicările" din această săptămână*: „Ce se întâmplă în Societatea Antroposofică. Foaie informativă pentru membri" („Was in der Anthroposophischen Gesellschaft vorgeht. Nachrichten für deren Mitglieder"), an 1, nr. 34 din 31 august 1924. Tipărit în ***Teze Antroposofice*** („Anthroposophische Leitsätze"), GA 26, 1972.

5. *articol binevoitor despre conferinţa mea publică, prezentată în faţa unui auditoriu numeros*: Până acum nu a putut fi găsit.

6. *legăturile karmice ale unui om*: Până acum nu s-a putut descoperi despre ce este vorba.

7. *la sfârşitul ultimei ediţii a **Teosofiei** mele*: „Câteva observaţii şi completări" (la ediţia a 9-a, 1918).

8. *Eu cunoşteam această altă personalitate foarte bine, de mult timp*: Este vorba despre medicul Max Asch, un prieten al lui Carl Ludwig Schleich, şi care era membru al Secţiei Germane a Societăţii Teosofice. După moartea sa, în martie 1911, Rudolf Steiner i-a evocat memoria la a 10-a Adunare Generală a Secţiei Germane prin cuvintele: „Eu am evocat amintirea unei a treia personalităţi, care poate pentru mulţi a părăsit cu o rapiditate neaşteptată planul fizic; acesta este iubitul nostru membru al Secţiunii, dr. Max Asch. El a trebuit să treacă în cursul vieţii sale agitate prin multe încercări, care pot face dificilă unui om apropierea de o mişcare pur spirituală. Dar, în cele din urmă, a ajuns până la noi şi în aşa fel încât el, medicul, a găsit în cultivarea lecturii şi gândirii teosofice cele mai bune remedii pentru suferinţele sale. În mai multe rânduri, el m-a asigurat că pentru medic nici o credinţă nu poate înflori în suflet mai bine la vreun remediu decât la acela care vine, în mod spiritual, din cărţile teosofice şi că el simte revărsându-se învăţătura teosofiei ca un fel de balsam asupra trupului său torturat de suferinţă. Şi, într-adevăr, până în ceasul morţii, el a cultivat în acest sens teosofia. Şi a fost greu pentru mine când, după ce acest prieten al nostru a dispărut, fiica lui m-a rugat să rostesc câteva cuvinte la mormântul său şi nu am putut să îndeplinesc această dorinţă, dar eu trebuia să-mi inaugurez în acea zi ciclul de conferinţe de la Praga şi de aceea mi-a fost imposibil să aduc ultimul serviciu pe planul fizic unui prieten teosof. Dvs. puteţi fi siguri că vorbele pe care ar fi trebuit să le rostesc la mormântul său l-ar fi însoţit ca gânduri în acea lume în care el pătrunsese."

9. *epoca lui Augustus*: 63 î. Chr. – 14 d. Chr.
10. *Carl Ludwig Schleich*, 1859-1922.
11. *August Strindberg*, 1849- 1912.

12. *memoriile lui Schleich*: „Trecut însorit, amintiri" („Besonnte Vergangenheit, Lebenserinnerungen"), 19 până la 40 mii, Berlin 1922. Acolo se spune: „Era pe la începutul anilor '90, când într-o zi colegul meu Max Asch a intrat în camera mea de lucru cu un necunoscut. Vi-l aduc pe Strindberg." (p. 176)

13. *acel al 8-lea sinod ecumenic de la Constantinopol*: La acest sinod din anul 869, așa-numita trihotomie a fost declarată erezie. Vezi și Willmann, „Istoria Idealismului" („Geschichte des Idealismus"), vol. II, p. 111, ediția 1, Braunschweig 1894. Vezi și p. 53 și urm., 58, 63, 79 ale acestui volum.

14. *în timp ce avea loc cursul de vară de la Torquay*: ***Căi adevărate și false în investigația spirituală*** („Das Initiatenbewußtsein. Die wahren und die falschen Wege der geistigen Forschung"), GA 243.

15. *când ne oprim în locul*: Tintagel în Cornwall.

16. *„Commedia" lui Dante*: „Divina Commedia".

17. *rasa cistercienilor*: Ordinul Cistercienilor a fost întemeiat în 1098 de către benedictinul Robert von Citeaux (lângă Dijon).

18. *ciclu de conferințe despre scolastică*: ***Filosofia lui Toma d'Aquino*** („Die Philosophie des Thomas von Aquino"), 3 conferințe, Dornach, Rusalii 1920, GA 74.

19. *Ordinul Dominicanilor*: Întemeiat în 1215 de Dominicus.

20. *unul dintre preoții din Ordinul Cistercienilor*: Wilhelm Neumann, 1837-1919.

21. *articolele vor apărea, bineînțeles, sub formă de carte*: Vezi Rudolf Steiner, ***Cursul vieții mele*** („Mein Lebensgang") (1923-25), capitolul VII, GA 28.

22. *în prima dramă-misteriu*: ***Poarta inițierii*** (Die Pforte der Einweihung") (1910). În „Patru drame-mister" („Vier Mysteriendramen"), GA 14.

23. *Această personalitate ... era o scriitoare*: Nu se poate spune cu certitudine cine era această personalitate. Emil Bock a presupus („Rudolf Steiner. Studii cu privire la viața și opera sa" – „Rudolf Steiner. Studien zu seinem Lebensgang und Lebenswerk", Stuttgart, 1961, p. 54 și urm.) că e vorba de poeta austriacă Betty Paoli, ceea ce s-a dovedit, totuși, a fi eronat. Comp. articolul lui Karl Hugo Zink „Betty Paoli și călugărul de la Chartres" („Betty Paoli und der Mönch aus Chartres") în „Goetheanum", anul 53, nr. 50/51 din 15/22 decembrie 1974. După Rudolf Grosse (Comunicare făcută de K. F. David în „Ce se întâmplă în Societatea Antroposofică. Foaie informativă pentru membri" – „Was in der Anthroposophische Gesellschaft vorgeht. Nachrichten für deren Mitglieder" –, anul 51, nr. 52 din 29 decembrie 1974), ar fi vorba de Ada Christen (1839-1901). Atât Bock, cât și Grosse, dau ca sursă spusele verbale ale lui Rudolf Steiner față de Johanna Mücke (1864-1949), directoare de ani de zile la Philosophisch-Anthroposophisch Verlag. Până acum nu a putut fi demonstrat faptul că Rudolf Steiner le-ar fi cunoscut personal pe aceste două scriitoare.

24. *s-a vorbit despre medicina pastorală*: ***Colaborarea dintre medici și preoți. Curs de medicină pastorală*** („Das Zusammenwirken von Ärzten und Seelsorgern") (11 conferințe pentru medici și preoți, Dornach, 1924), GA 318.

25. *când, în curând, va apărea cartea*: Rudolf Steiner / Ita Wegman ***Elemente fundamentale pentru o extindere a artei vindecării pe baza cunoașterii spiritual-științifice*** („Grundlegendes für eine Erweiterung

der Heilkunst nach geisteswissenschaftlichen Erkenntnissen"). Cartea a apărut abia după moartea lui Rudolf Steiner, în 1925. GA 27.

26. *Celsus*, filosof grec, a scris aproximativ în 180 d.Chr. scrierea despre „adevăratul Logos", care este prima polemică împotriva creştinismului (Fragmente din „Contra Celsus" de Origene – Bruchstücke in Origenes „Contra Celsus", în germană de Th. v. Keim, Zurich 1873).

27. *Tycho de Brahe*, astronom danez, 1546-1601. Acum cel mai mult este numit Tycho Brahe. Rudolf Steiner foloseşte denumirea care era uzuală adesea în trecut, Tycho de Brache.

28. *un celebru astronom*: Pierre Simon Laplace, 1749-1827.

29. *„Discursurile către naţiunea germană" ale lui Fichte*: prezentate la Berlin în iarna 1807/1808.

30. scrierea lui Schelling despre Misteriile din Samothrake: „Despre divinităţile de la Samothraki" („Über die Gottheiten von Samothraki") (1815).

31. *Robert Zimmermann..., de la care vine cuvântul „antroposofie"*: „Antroposofia în rezumat. Schiţă a unui sistem al unei concepţii ideale despre lume pe baze realiste" („Anthroposophie im Umriß. Entwurf eines Systems idealer Weltansicht auf realistischer Grundlage"). Viena 1882.

32. *Zimmermann despre „vârstele lumii" la Schelling*: în Robert Zimmermann „Studii şi critici asupra filosofiei şi esteticii" („Studien und Kritiken zur Philosophie und Ästhetik"), vol. 1, Viena 870, p. 363.

33. *Frohschammer, „Fantezia ca principiu fundamental al procesului cosmic"*: „Die Phantasie als Grundprinzip des Weltprozesses", München 1877.

34. *personalitatea lui Strader am avut un fel de model*: Gideon Spiker, 1840-1912, mai întâi călugăr capucin, apoi profesor de filosofie la Münster/Westf. Opere, printre altele: „Concepţia despre lume a lui Lessing" („Lessings Weltanschauung"), Leipzig 1883; „De la mănăstire la catedra academică" („Vom Kloster ins akademische Lehramt"), Stuttgart 1908.

35. *Gregorius VII*. (Hildebrand), papă 1073-1085.

36. *Sinodul de la Niceea*: 325.

37. *Vladimir Soloviov*, 1853-1900.

38. *în Introducerea la ediţia Operelor lui Soloviov*: În Vladimir Soloviov, „Douăsprezece prelegeri despre îndumnezeirea omului" („Zwölf Vorlesungen über Gottmenschentum"), Stuttgart 1921, Opere Alese, vol. 3, Cuvânt înainte, p. XII-XVI).

39. *cartea despre cele şapte arte liberale*: „De nuptiis Philologiae et Mercuriis" (aproximativ 425). În Evul Mediu timpuriu era un manual popular.

40. *Campanella... în opera sa despre Cetatea Soarelui*: Scrisă în închisoare, 1602.

41. *Otto Weininger, „Sex şi caracter"*: „Geschlecht und Charakter", ediţia a 17-a, Viena 1918.

42. *Şi dvs. găsiţi la el nişte intuiţii minunate, de exemplu, aceasta: trebuie să privim câinele*: Comp. Weininger, „Despre lucrurile ultime" („Über die letzten Dinge"), (Capitolul „Câinele"), ediţia a 4-a, Viena 1918, p. 121-124.

43. *Biograful său descrie*: Există diferiţi biografi ai lui Weininger, de aceea nu s-a putut stabili la care se referă Rudolf Steiner.

44. *„Dincolo de bine şi de rău" a lui Nietzsche*: „Jenseits von Gut und Böse", 1886.

45. *Weininger, „Despre lucrurile ultime”*: („Über die letzten Dinge”), ediția a 4-a, Viena 1918.

46. *cum și-a schițat Hebbel planul unei drame*: Jurnalele lui Hebbel, nr. 1336, în Opere Complete ale lui Hebbel, Partea a 9-a, Deutsche Verlagshaus Bong & Co. Stuttgart, f.a.

47. *un filolog german*: Istoricul Joseph Aschbach, 1801-1882, a încercat în scrierea sa „Roswitha și Konrad Celtes” („Roswitha und Konrad Celtes”) să aducă dovada faptului că scrierile Roswithei de la Gandersheim ar fi redactate în realitate de Konrad Celtes (1459-1508), care și-a desfășurat activitatea la Viena sub Maximilian I.

48. Despre o corectură în text. În ediţiile anterioare se spunea aici: „Despre unii, asupra cărora restul istoriilor literare păstrează tăcerea, el scrie multe pagini.” După indicaţiile participanţilor, Rudolf Steiner trebuie să-l fi menţionat aici, ca reîncarnare a lui Socrate, pe Christian Oeser, pseudonimul lui Tobias Gottfried Schröer (1791-1850), tatăl lui Karl Iulius Schröer. Pentru mai multe detalii, a se vedea „Contribuţii la Operele Complete ale lui Rudolf Steiner” („Beiträge zur Rudolf Steiner Gesamtsausgabe”), nr. 99/100, Paşti 1988, p. 68-69.

49. *Emil Kuh*, 1828-1876, critic literar.

50. *Un profesor din Graz*: Probabil este vorba despre istoricul literar Richard Maria Werner (1854-1913), din 1879 docent Universitar la Graz, din 1893 profesor la Lemberg. Ediția „Faust” a lui Schröer a apărut în 1881.

51. *Erich Schmidt*, 1853-1913, filolog.

52. *Schröer, „Goethe şi iubirea”*: Goethe und die Liebe”, Der Kommende Tag AG Verlag, Stuttgart 1922.

53. *Schröer, „Poezia germană a secolului al 19-lea”*: „Die deutsche Dichtung des 19. Jahrhunderts”, Leipzig 1875.

54. Referitor la textul Cuvântării din 28 septembrie 1924 (Ultima Cuvântare): Pentru ediția a 5-a (1981), textul de până acum a fost comparat de către Günther Frenz cu o stenogramă originală necunoscută până în prezent, aflată în Arhiva Kolisko din Bornemouth (Anglia). Prin aceasta au rezultat următoarele modificări esențiale față de textul de până acum:

– „in seinem kosmischen Widerglanz" în loc de textul anterior „in seinem kosmischen Wandlung" („în reflectarea sa cosmică" în loc de „în peregrinarea sa cosmică".

– „eine Beschreibung" în loc de cuvântul anterior „ein Bild" („o descriere" în loc de „o imagine").

– „in dem Lichte anthroposophischer Weisheit" în loc de textul anterior „in dem Lichte auf diese Weise" („în lumina înțelepciunii antroposofice" în loc de „în lumină în acest fel").

– „zu den Wellen der Worte" în loc de textul anterior „zu den Weltenworten" („/să devină/ vibrațiile cuvintelor" în loc de „/să devină/ cuvintele cosmice".

Aceste modificări se explică prin faptul că semnele stenografice corespunzătoare au admis, din cauza unor deformări survenite în timpul scrisului rapid, și variantele de citire anterioare. Claritatea lor neechivocă rezultă din stenograma luată ca termen de comparație scrisă în alt sistem stenografic și în care aceste pasaje pot fi citite absolut clar.

55. *Ilie*: Compară în acest sens conferința lui Rudolf Steiner de la Berlin din 14 decembrie 1911, GA 61, precum și conferințele de la Köln, 8 mai 1912, München, 16 mai 1912 și Köln, 29 decembrie 1912, cuprinse în ***Experiențe în suprasensibil. Calea sufletului spre Christos*** („Erfahrungen des Übersinnlichen. Die Wege der Seele zu Christus"), GA 143.

56. *prima carte a lui Grimm despre Rafael*: „Viaţa lui Raffael de Urbino” („Das Leben Raffaels von Urbino”) de Vasari, tradusă şi comentată de Herman Grimm, Berlin 1872. Ediţiile ulterioare doar: Herman Grimm, „Viaţa lui Raffael” („Das Leben Raffaels”).

57. *ceea ce a depus el în Fragmentele sale*: Fragmentele sunt scurte notaţii, sub formă de aforisme, foarte numeroase, pe care le-a lăsat Novalis şi care, în cea mai mare parte, au fost publicate abia după moartea sa.

58. Meditaţia lui Mihael este redată aici aşa cum a fost rostită de Rudolf Steiner, conform stenogramei Helenei Finckh. Notarea făcută mai târziu, cu puţin timp înainte de moartea lui Rudolf Steiner, prezintă, mai ales în strofa a III-a, diferenţe faţă de textul rostit. (Mai detaliat despre aceasta în „Contribuţii la Operele Complete ale lui Rudolf Steiner” („Beiträge zur Rudolf Steiner Gesamtausgabe”), nr. 67/68, Mihaeli 1979).

EPOCI DIN ISTORIA PĂMÂNTULUI ȘI PERIOADE GEOLOGICE

(cf. G. WACHSMUTH – Die Entwicklung der Erde)

REPETAREA FAZELOR MAI VECHI LA UN NIVEL SUPERIOR	ERA	ÎMPĂRȚIREA ÎN EPOCI		FAUNA	FLORA	FORMAREA ȘI STRUCTURA PĂMÂNTULUI
REPETAREA VECHIULUI SATURN	FAZE COSMICE	1. EPOCA POLARĂ		Stadii cosmice preliminare ale formării sistemului solar Formarea sferei și a corpului lui Saturn		Diferențierea prin contracție a sferelor planetare
REPETAREA VECHIULUI SOARE		2. EPOCA HIPERBOREANĂ		Formarea sferei și a corpului lui Jupiter Formarea sferei și a corpului lui Marte Separarea Pământului și a Soarelui Pământul, organism planetar (înglobând și Luna) începe să evolueze în jurul Soarelui		
REPETAREA VECHII LUNI	PALEOZOIC	3. EPOCA LEMURIANĂ	INCEPUT	Epocă vitalizată Biosfera generatoare Diferențierea învelișurilor și a nucleului Archaic	Procese de schimb în atmosferă. Compuși albuminoizi Coloizi – suspensii Primele forme animale și vegetale în atmosfera vitalizată.	Formarea straturilor periferice. Atmosfera (TABLOU IV)
REPETAREA EPOCII POLARE ÎN EPOCA LEMURIANĂ						Precipitare de substanțe primitive, viitoare roci primare
REPETAREA EPOCII HIPERBOREENE ÎN EPOCA LEMURIANĂ				Diferențierea internă și formarea straturilor Cambrian Silurian Devonian	Nevertebrate marine Triobiți. Brahiopode. Corali. Pești primitivi Înmulțirea cochiliilor calcaroase	Forme vegetale primitive între două ape, alge, varec. Primele plante de uscat.	Sedimentare. Tendința de formare a unei suprafețe terestre plastice. Atmosferă apoasă și caldă.
MIJLOCUL EPOCII LEMURIENE			MIJLOC	Carbonifer Permian Triasic	Amfibii Reptile	Ferigi Criptogame Lycopode Păduri de conifere	Cutarea suprafeței terestre (climat tropical în emisfera nordică) (Tendință puternică dar trecătoare de durificare)
SFÂRȘITUL EPOCII LEMURIENE	MEZOZOIC		SFÂRȘIT	Jurasic Cretacic Scufundarea Lemuriei	Archeopterix Animale uriașe Saurieni Mamifere inferioare Păsări cu dinți Saurieni	Ferigi arborescente Primii arbori foioși și plante cu flori angiosperme	Ieșirea „Lunii Purificarea atmosferei Puternice transgresiuni marine. Mobilitate reînoită a suprafeței terestre. Scufundarea Lemuriei
EPOCA ATLANTEANĂ	NEOZOIC (CENOZOIC)	4. EPOCA ATLANTEANĂ	1. 2. 3. Terțiar	Paleocen Eocen Oligocen Miocen Pliocen	Primele copitate sălbatice. Mamifere superioare Vite Primate	Continuarea diferențierii plantelor până la flora actuală.	Atmosferă caldă încă, dar în curs de răcire. Deformarea plastică a Pământului până în Cuaternar. (TABLOU VII, VIII, IX)
			4. 5. 6. 7. Cuaternar	Diluvium Glaciații (TABLOU X) Scufundarea Atlantidei	(Schelete umane) Nici o nouă specie, însă modificări geografice ale florei și ale faunei.		Glaciații Scufundarea Atlantidei
EPOCA POST-ANTLANTEANĂ		5. EPOCA POST-ATLANTEANĂ	1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.	Vechea Indie Vechea Persie Egipt-Caldeea Grecia-Roma Astăzi	Actuală	Actuală	Creșterea căldurii și micșorarea căldurii pe Pământ (TABLOU XI)

STADII PRELIMINARE ȘI PERIOADE EVOLUTIVE IN ORGANISMUL COSMIC

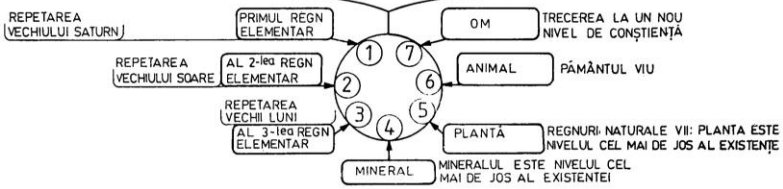
(cf. G. WACHSMUTH – Die Entwicklung der Erde)

7. STĂRI PLANETARE

(NIVELURI DE CONȘTIENȚĂ)

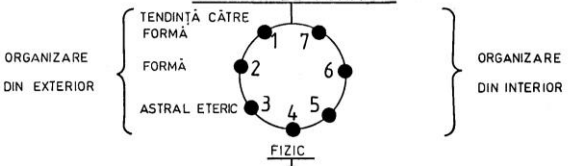
1	2	3	4	5	6	7
VECHIUL SATURN	VECHIUL SOARE	VECHEA LUNĂ	PĂMÂNT	JUPITER	VENUS	VULCAN

7. REGNURI DE VIAȚĂ

ETER DE CALDURĂ	ETER DE LUMINĂ	ETER CHIMIC	ETER DE VIAȚĂ
–CALDURĂ–	–AER–	–APĂ–	–PĂMÂNT–

7. STĂRI DE FORMĂ

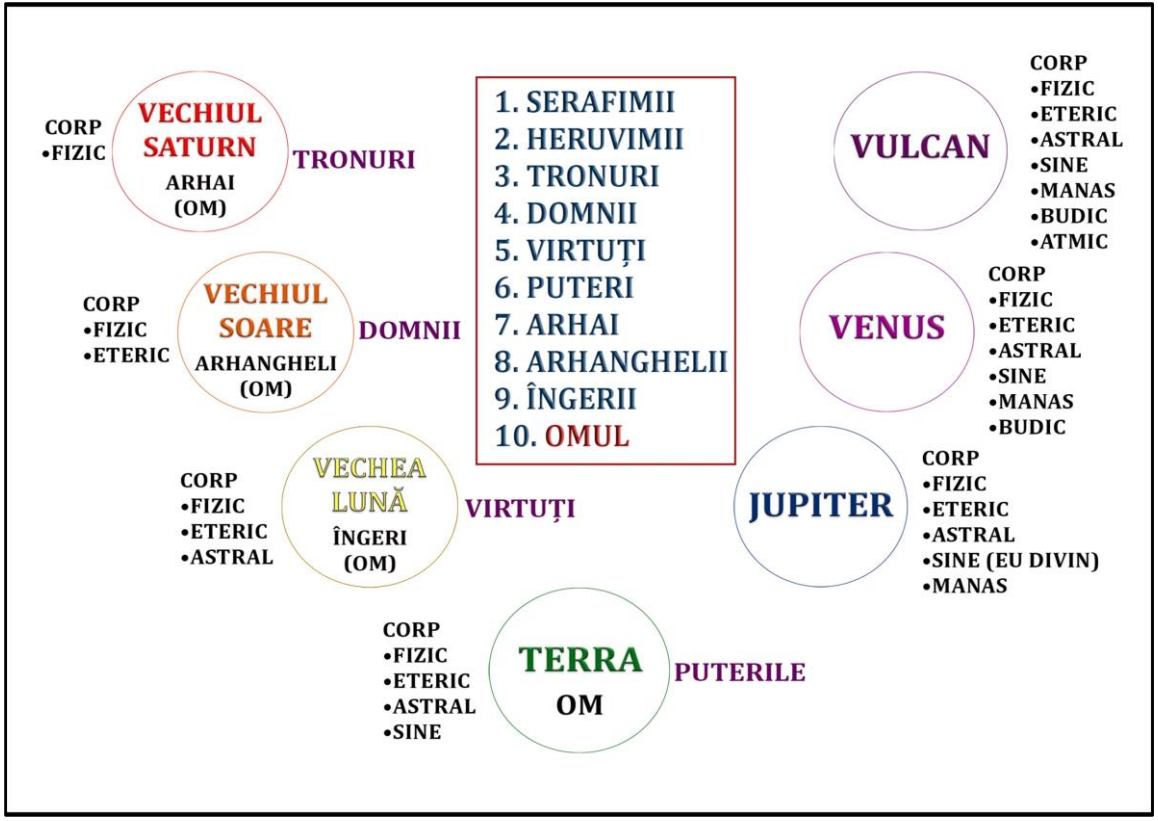

FIZIC

STAREA FORMEI FIZICE

7. EPOCI (TABLOUL III)

1	2	3	4	5	6	7
POLARĂ	HIPER-BOREANĂ	LEMURIANĂ	ATLANTEANĂ	POST-ATLANTEANA		
SEPARAREA LUI SATURN	SEPARAREA LUI JUPITER A LUI MARTE ȘI A SOARELUI	IESIREA LUNII		7 CIVILIZAȚII: 1. VECHEA INDIE 2. VECHEA PERSIE 3. EGIPT-CALDEEA 4. GRECIA-ROMA 5. ASTĂZI 6. 7.		
		SCUFUNDAREA LEMURIEI	SCUFUNDAREA ATLANTIDEI			

CORP
•FIZIC
VECHIUL SATURN
ARHAI (OM)
TRONURI
CORP
•FIZIC
•ETERIC
VECHIUL SOARE
ARHANGHELI (OM)
DOMNII
CORP
•FIZIC
•ETERIC
•ASTRAL
VECHEA LUNĂ
ÎNGERI (OM)
VIRTUȚI
CORP
•FIZIC
•ETERIC
•ASTRAL
•SINE
•ATMIC
VULCAN
CORP
•FIZIC
•ETERIC
•ASTRAL
•SINE
•MANAS
•BUDIC
VENUS
CORP
•FIZIC
•ETERIC
•ASTRAL
•SINE
•MANAS
•BUDIC
JUPITER
CORP
•FIZIC
•ETERIC
•ASTRAL
•SINE
•MANAS
TERRA
OM
PUTERILE
1. SERAFIMII
2. HERUVIMII
3. TRONURI
4. DOMNII
5. VIRTUȚI
6. PUTERI
7. ARHAI
8. ARHANGHELII
9. ÎNGERII
10. OMUL